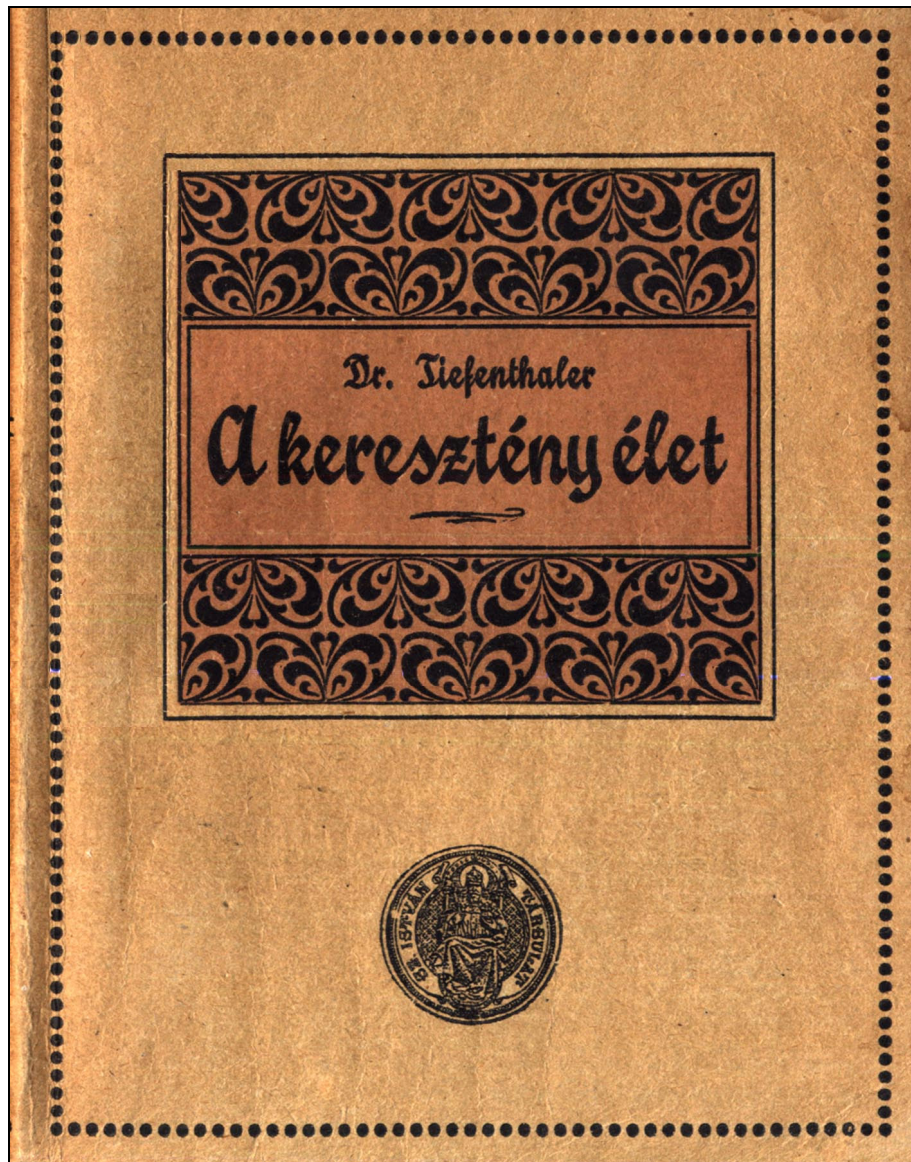

Tiefenthaler József

A keresztény élet

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Tiefenthaler József
A keresztény élet

Nihil obstat.
Dr. Michael Marzell
censor dioecesanus

Nr. 396. Imprimatur.
Strigonii, die 9. Februarii 1922.
Julius Machovich
vicarius generalis

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1922-ben jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté.

A könyvet Munka Margit vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Előszó.....	4
I. Eszményi élet.....	6
1. Íme az ember.....	6
2. Robinson szigete.....	8
3. Ismeretlen Isten.....	9
4. A napkirály.....	11
5. Íme az evangéliumi ember.....	12
6. Csillagos ég.....	15
7. Boldogság.....	18
II. Aszketikus élet.....	21
8. Sötétség.....	21
9. Fehér terror.....	24
10. Damaszkus.....	25
11. Kálvária.....	27
12. Akaratnevelés.....	29
13. Motívumok.....	31
14. Diadalmas lélek.....	33
III. Erényes élet.....	35
15. Sursum corda.....	35
16. Mária és Márta.....	37
17. Kötelességteljesítés.....	39
18. Pillérek.....	41
19. Parsifal-szellem.....	43
20. A tökéletesség.....	47
21. A keresztény etika szociális hivatása.....	50
22. Harcias katolicizmus.....	53
23. Életöröm.....	56
IV. Kegyelmi élet.....	59
24. A kegyelem.....	60
25. Az újszövetség áldozata.....	63
26. Az élet határmezsgyéin.....	65
27. A nap hevének szentségei.....	67
28. Beszélgetés Istennel.....	70
29. Kultusz.....	73
30. Keresztény Walhalla.....	75
31. Az anyaszentegyház.....	77
32. Szentlélek Isten.....	80
33. Misztika.....	82

Előszó

Kevés embernek van helyes tudata és világos áttekintése a keresztény erkölcsi élet főbb alaptételeiről és azon módozatról, ahogy a katolikus egyház Krisztus szelleme nyomán a keresztény erkölcsi elvek gyakorlati megvalósítását: a keresztény életet gondolja. A jelen munka e téren akar a keresztény közönségnek szolgálatot tenni.

Korunk legfőbb nyomora a lelki nyomor. A modern gyakorlati durva anyagiasság nagyon lezüllesztette a keresztény ideálok tiszteletét és a gyakorlati keresztény élet értékelését. Népek vezérei és nagy gondolkodói prófétai éleslátással látják, hogy az emberiségnek most inkább van szüksége a kereszténységre, mint valaha s mindegyre több kereszténység után kiáltanak. De ez a többkereszténység nem babonázható ide merő külsőségekkel s jelszavakkal, sőt még azzal sem, ha – mint sokan akarták – a keresztet tűzik a parlamentek ormára.

A bent ülőknek kell keresztényeknek lenni. A lelkeknek kell kereszténnyé válni, a kereszténység szellemét megismerni, tőle átvivődni, benne elmerülni és belőle nemesedni. Nem a lármás mellveregető kereszténység Krisztus kereszténysége, hanem egyedül a tettek, a keresztény gondolkozás, érzés és élet kereszténysége. A világháborút követő erkölcsi, anyagi és állami összeomlás a kalandorszellem láváját öntötte a társadalomra, melyből vajmi nehéz kivánszorogni és komoly, alkotó keresztény munkához szokni. Különösen nehéz ez a magyar természetnek, mely temperamentumos, felületes és meggondolatlan kitöréseivel végtelenül könnyen ül fel a kalandoroknak.

A magyar nemzet nagy nemzeti átalakulások és megrázkódtatások korszakaiban mindig kiölhetetlen életenergiáról tett tanúságot, de viszont mellette szörnyen szenvedett saját természetének csapodársága és felületessége alatt. Keserűen panaszolja ezt fel a „legnagyobb magyar” Széchenyi István gróf. Nagy lelke előtt a rajongva szeretett magyar „szavak dagályától szédelő magyar.” „Nincsen a világnak tán olyan legkisebb féket, rendszert nem tűrő népe, mint a magyar. – Minket vaskéz nélkül nem kormányozhatni. – Mátyás nincs többé s tán kár, mert az jó ráncba tudná szedni ama magyart.” Mátyás király – igaz – nincs többé, de van helyette összehasonlíthatatlanul értékesebb erő és hatalom, mely szükséges a zabolátlan magyar természetnek, s ez a kereszténység. A keresztény etika szent igája tette ezt a népet kultúrnemzetté. Minden nemzeti süllyedés és megrázkódtatás alkalmával a kereszténységből forrászik számára a megújulás ereje. A magyarnak talán jobban kell a megváltó kereszt, mint más népnek. Amit a germán természet magával hoz: disziplína-szeretetet és kitartó munkakedvet, azt a magyarnak a keresztény életkomolyság van hivatva megadni.

Munkánkban a keresztény élet elvei, eszközei és megvalósítási módozatai négy részben tárulnak az olvasó elé. Az első: az eszményi élet, mely a keresztény élet célját és alapelveit fejtegeti; a második: az aszkétikus élet, mely a bűnös ember leküzdésének iskoláját mutatja be; a harmadik: az erényes élet, mely a keresztény erkölcs szépségeit és felépítésének művészetét ecseteli; a negyedik pedig: a kegyelmi élet, mely Krisztus megváltói segítségének gazdag eszközeit ismerteti.

A felosztás könnyen hozható harmóniába a régi lelki könyvek hármas felosztásával: via purgativa (aszketikus), via illuminativa (erényes) és via unitiva (kegyelmi élet), mely azonban latin elnevezéseiben nem mondható szerencsésnek, mert könnyen hamis felfogásba kergetheti az olvasót; különösen a harmadik terminus technikus (via unitiva egyesülő út ti. Istennel), mely voltaképpen a kegyelmi életet jelenti s a keresztény élet eszközeit tartalmazza, a latin elnevezés értelme alapján a lelki élet céljának gondolható.

Tulajdonképpen csak két forrásból merítettem: a Szentírásból és az egyház emlőin szívott meggyőződésemből. A munka megírása előtt ismételten végigolvastam az újszövetségi

Szentírást, hogy a krisztusi erkölcsi elvek és szellem ősisége és patinája megihlessen. Bár Krisztus etikájának szépsége és nemessége megihletné e könyvből az olvasót is, hogy követésére felbuzdulva szent hitünk buzgó példás életű kereszténnyé válják. Ez az egyedüli ambíció, mely a jelen könyv megírásánál eltöltött.

Wien, Pazmaneum. Szent Péter és Pál ünnepén.

A szerző

I. Eszményi élet

A modern ember impresszionalista. A külső benyomások és események szabad játéklabdája. – Az újságok hatásvadászatának védtelen áldozata. – Ma felül a bolsevizmusnak, holnap megint keresztyény. Gondolatvilága, világnézete, felfogásai – amennyiben ilyenekről nála beszélni lehet – Augiász istállója. A modern kor a legteljesebb csalódást hozta azon hit számára, hogy a tömegek ránevelése az írás- és olvasásra az emberiség haladását jelentené. Ma eleget olvasnak az emberek. Az első baj azonban, hogy az emberiség erkölcsi söpredéke rávetette magát a betűre, a sajtóra, a könyvek gyártására és mérhetetlen hazugságot, aljasságot s rágalmat szór bele a világba. Ezeknél a sajtó pusztán üzlet kérdése s a legkisebb lelkiismeret furdalást sem éreznek amiatt, hogy milliókat sodornak tévedésbe, hazugságba. Ez a modern gonoszság és méregkeverés az egész világot behálózza, óriási tőkével dolgozik és tökéletesen kidolgozott szervezettel rendelkezik.

A második, még nagyobb baj az, hogy az olvasóközönség nem gondolkodik. A mai ember egyáltalában elfelejtett gondolkodni. A dívó kritikai és tekintélyt fitymáló szellem, mely tulajdonsága a mai embernek, nem a gondolkodás vagy önállóság jele, hanem inkább az erkölcsi bomlásnak és fogyatkozásnak a tünete. Az újság felületessége, hatásvadászata, újdonsághajhászata átragadt az olvasóra s megfosztotta az elmerülés, mélybetekintés s megfontolás képességétől. Rabja az utcának, a destruktív sajtónak, a kívülről jövő áramlatoknak, s teljesen elvesztette önállóságát. A destruktív sajtó hazugságai és aljasságai az ilyen ember számára olyan veszedelem, mint mikor a börtönök lakóit szabadítják rá a fegyvertelen társadalomra.

Ha a keresztyénység most nekiáll, hogy ezt a nádembert, ezt az igazán sötétben járó kultúrvakot rendbe hozza, első kötelessége, hogy azt az értelmi és erkölcsi Bábelt, mely a lelkére rakódott, eloszlassa s benne a biztos és helyes ítéleteknek és eszményeknek horgonyát kivesse. Az eszményi élet szakasza az olvasó elé tárja azon eszméket, azon szellem-erkölcsi elveket, melyek az ember rendbehozatalának első kelléke. Megszólaltatja Krisztus Urunknak ama magasztos gondolatait és igazságait, melyek a keresztyény eszmevilágnak és erkölcsnek általános érvényű alaptételei. Ezen szakasz egy egészséges világ alapjának letétele, az értelem orientálása, a keresztyény vallás-erkölcsi világnézet megrajzolása, melynek szilárd hitté, szikla-erős meggyőződéssé kell acélosodnia. Csak az az ember lesz képes a gyakorlati keresztyény életnek útjára lépni, rajta kitartoán és üdvös eredménnyel járnai, kiben ezen nagy megváltói gondolatok komoly visszhangra találtak, mély gyökeret vertek és odaadó munka rugóivá lettek.

1. Íme az ember

Mikor a Megváltó a római helytartó ítélőszéke előtt arra hivatkozott, hogy az igazság hirdetője, Pilátus azzal a szkeptikus kérdéssel válaszolt: Mi az igazság? Ez a kérdés az ember lelkének egyik mély sebé, állandó problémáját s kínját tárja fel. Az igazságért és az igazság körül folytonos harc dühöng, melyben legtöbbször mindegyik tábor úgy véli, hogy ő az igazság bajnoka. Vértanúk vére piroslik innen is, túl is. Mikor Szent Pál Rómában pallos alá hajtotta fejét Krisztusért, az igazság örök vértanújává lesz, de bírja is talán azt hitte, hogy ítéletével az igazságot szolgálja. Mikor a világháború nyomán beállott borzalmas összeomlás szenvedései után még a békekötés járma is ránehezedett a halálosan megcsúfolt Magyarországra, az igazságtalanságnak keserű tudata töltötte el az egész nemzetet, de ugyanakkor a francia gloire-psyché el van telve a gonosz béke humanizmusának és igazságosságának tudatával.

A baj azonban nem az igazság körül van, hanem az ember körül. A külső világban és a társadalmi életben föllelhető ellentétek, harcok és tusák tulajdonképpen az ember énjében lezajló csatáknak és tétovgató ellentéteknek vetülete. Teste üde lehet, fején rózsakoszorú illatozhat, ajkán mosoly ragyoghat, kezében arany billikom csilloghat, de a lelke nyugtalan, békétlen, rejtélyes, sebes. Akik ezt a kontraszt-embert nézik, annyi táborra oszlanak, ahányan vannak. Egyik ördögnek tartja, a másik angyalnak tartja. Vannak, kik azon nézetet vallják, hogy benne jó, mások ellenkezőleg azt állítják, hogy benne minden rossz. Ha sírba teszik, sokan a feltámadás szimbólumát róják emlékkövére, amit mások viszont mint babonát megmosolyognak és ellentétes nézetük hangsúlyozására elégetik halottukat. Az ember háborgó tenger őseréje és útszéli porszem semmisége, a természet koronája s a világ nyomorult teremtménye, égbenyúló piramis és földi féreg, isteni lény s állati természet, halhatatlan lélek és haldokló szolga egyszerre. A világ ura, de a legkisebb szétrebbenés áldozata; ma király, holnap üldözött földönfutó; ma az utca nincstelen proletárja, holnap egy ország mindenható tirannusa. És ez mindig ugyanaz az emberi lény, mint a legnagyobb ellentétek találkozója, a legszörnyűbb képtelenségek valósága. Igazán titok. Szfinx. Még a kinyilatkoztatás, sőt a kereszténység is behódol az ember körül tornyosuló ellentéteknek, úgyhogy Pascal elcsodálkozik: „Különös ez a kereszténység! Megparancsolja az embernek, hogy elismerje, hogy milyen nyomorult és elvetemült és megparancsolja neki, hogy törekedjék Istenhez hasonlóvá lenni”.¹ „Terhemre lettem önmagamnak”, panaszkodik a békétűrő Jób.² Szent Pál pedig kifakad: „Amit cselekszem, magam sem értem, mert nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, mit gyűlölök, azt cselekszem... A belső ember szerint örömemet találok az Isten törvényeiben, de tagjaimban más törvényt látok, amely ellenkezik elmém törvényeivel és rabigájába hajt a bűn törvényének, mely tagjaimban van.”³ Nincsen harmónia az emberben, saját benső otthonában sincsen békéje, nyugalma s biztonsága. Ez az ő nagy betegsége. Betegségébe csak azért nem pusztul bele, mert elfojthatatlan életenergiák erjednek benne és csak megtalálnia azt a kikötőt, ahová életerőinek győzelmi horgonyát kivethetné. Belső, a sötét hatalmak felett győzelmet reménylő küzdelmének tragikomikuma tükröződik vissza Goethe Faust-jában és Madách Ember tragédiájában. Az egyén kínja, szenvedése ráül a társadalom arcára, a népek sorsára is, melyeknek beteg vajúdasából származnak azon eszmeáramlatok, melyek koronkint más és más módon akarják talpra állítani az embert és megoldani az emberiség nagy problémáját.

Az ember énjének hullámlásában és kínzó bizonytalanságában – a probléma mélyére tekintve – egy bizonyos: hogy az ember nagyon beteg, hogy orvosra, gyógyításra szorul, hogy még napos, üde oldalai is csak olyanok, mint a tüdőbajos lázrózsái, vagy a szívbajos pirosuló arcszíne. Az ember igazi képmása az a félholtra vert utas, kit a Megváltó irgalmas szamaritánusa talál sebekkel elhalmozva a Jeruzsálemből Jerichóba vezető úton s kinek legtalálhatóbb szimbóluma a Megváltó Úr Jézus maga, amint az ostorozástól megtépett testtel, töviskoronás fejével s végtelenül fájdalmas tekintetével ott áll Pilátus palotájának balusztrádján, ahol a helytartó e szavakkal mutatja be a népnek: ecce homo.

A diagnózis a következő: az ember halálosan beteg, de nem tud elpusztulni, tönkremenni, mert elemi életösztönök töltik el, melyek nem engedik, hogy a halálraítéltnek apáthiájával várja be a végét, hanem újra és újra nekilendüljön a végső győzelemmel biztató küzdelemnek.

Vajon ezen nekilendülések nem a beteg nyomorúságát nyújtják-e csak, vagy tényleg kiindulásai-e a teljes gyógyulás lehetőségének?

¹ Pensées XII. 5.

² Jób 7,20

³ Róm 7,15.22

2. Robinson szigete

A küszködő ember érzi magában, hogy létezik számára jobb lét. Kiolthatatlan jövő iránt való bizalom lakik benne, amely százszoros csalódás után is újra energiát lehel beléje, mihelyt egy kis napsugár szüremkezik lelkének éjjelére. Éppen bizodalmanak biztossága és sziklaszilárdsága teszi olyan hiszékennyé, hogy minden délibábban valóságot lát s menten utánakap, hogy lelki éhségét csillapítsa, mígnem csalódottan ráeszmél, hogy megint nem találta meg a helyes orvosságot. Lassan rá kell jönnie, hogy minden földi érték mulandó, ideig-óráig tartó, mely már elmúlásának gondolatában magában hordja ezt a gyengeséget, hogy nem tudja a szomszjas lelket kielégíteni. Csakhamar nem létezik azután földi érték, melyben az ember még nem csalódott volna; üszkös város neki a múltja és az ószövetségi bölccsel állapítja meg: omnia vanitatum vanitas = minden csak merő hiúság. De éppen ez a ráeszmélés életének azon magaslata, ahonnan szeme föllelheti a Robinson-szigetet. Feltáru előtte kiolthatatlan bizalmának forrása és titkos mélysége, mikor folytonos csalódásainak ködéből kiemelkedik a másvilági erő, az örökkévaló ország tényének hite. Az eddig tudatalatti vágy ezen ország után most feltartozhatatlan erővel tör elő az emberből, bármilyen égöv vagy világtáj alatt lakják is. Úgy érzi magát, mintha abból az idegen örök világból, mint az ő tulajdonképpeni hazájából szakadt volna ide, az igazi idegenbe, és lelke azt súgja, hogy csak onnét kaphat erőt és világosságot, csak onnét int feléje szabadulás. Így költözik lelkébe a vallás, vagyis az a szent meggyőződés, hogy ezen múltó élet után van egy másik élet, örök élet, mely egyedül képes őt kielégíteni; és az a szent meggyőződés, hogy az örök világ törődik vele, beszél hozzá, sajátjának és polgárának ismeri el őt és feléje árasztja mindazon energiákat, melyek ezen életnek szerencsés, a másik életbe vezető megfútasához szükségesek.

Ezen ráeszmélés, ezen üdvözítő meggyőződés csak akkor áll be, mikor az ember Szent Jánossal vallja: „Minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége”,⁴ melyek ki nem elégíthetik a magasabbra törő lelket. Az ember tudhatja ezt gyermekkorának kátéjából, életének hajtóerejévé mégis csak akkor válik, amikor az életküzdelem véste szívébe és tette meggyőződésévé. Az ember megvívja úgyszólván minden vallásos igazságnak a hitét. A vallásos igazság háromszor születik meg az emberben: az értelemben, mikor elfogadom az igazságot, a lélekben, mikor a kegyelem hitté avatja és az életküzdelemben, amikor hitbeli meggyőződéssé acélosodik. Csak a három együttvéve adja meg a minden vihart kibíró hitet. Egy igazság sem tud előbb belemarkolni az emberi szívébe, míg benne meg nem épül a vízvázasztó a két nagy világ közt: a földi hiúságok világa és az örökország világa közt. A látszólag vallásos ember lanyhasága és meglepő gyors elfordulása a vallástól gyakran abban gyökeredzik, hogy a „test kívánsága, szemek kívánsága és az élet kevélysége” felett nem tört még pálcát egy magasabb világ javára.

Ez egyeseknél erős lelki rázkódtatást igényel, mely kipattantja a lélekben a világból való kiábrándulás érettségét és egyúttal úgy beléje markol, hogy új, magasabb irányba sodródik. Szent Pálnak lelki rázkódtatása a damaszkusi útnak az a fénysugara volt, mely kiragadta az igazság ellen folytatott harcnak hiú világából. Szent Ágoston nagy lelke előtt akkor nyílt meg a másvilág igazságának diadalmas ereje, mikor hosszas küzdelmek után egy szentírási gondolat villámlott bele lelkébe. Kortonai Szent Margitnak úgy ragyogott fel ennek a hitnek és vallásnak tudata és megváltó fénye, hogy kedvesét, az ő büntársát, a felbomláshoz közel találta fel az erdőben. De ez a lelki rázkódtatás, mely egyszerre az életszentség magaslatára ragadja az embert, inkább csak nagy lelkeknél áll be, kiknek kiváló tehetségeik, erős jelleme és elhatározott cselekvési ereje nem teszi könnyűvé a Pál-fordulást, de akiket Isten teljesen

⁴ Jn 2,16

magához akar láncolni, hogy nagy tettek véghezvitelére nevelje. Ezeknél erővel kell összetörni a régi embert és a régi világot. Nekik olyan utat kell megjárni, mint Szent Adalbertnek, ki előkelő származásának és tehetségének minden feltételével rendelkező fényes jövőhöz, kiváló hírnévhez, miről gyakran ábrándozott ifjú barátjával, ki később III. Ottó néven a nyugat-római császárság koronáját viselte. A Gondviselés azonban úgy irányította útjait, hogy mikor egykori barátja győztes hadsereg élén diadallal vonult be Rómába, akkor Adalbert az örök város egy kolostorának udvarát separta. De így lett ő érett arra, hogy egy népet – a magyart – a kereszténység kikötőjébe tereljen, önmagának pedig megszerezze a vértanúság koronáját.

A nagy sokaság természetesen nem ezt a meredek utat járja. Vagy szerencsés nevelés, kedvező külső hatások és az isteni kegyelem következtében gyermekkorától bírja lelkében az életet szabályozó, domináló túlvilági hitet, vagy pedig lassú fejlődés, sokszori csalódás, hétköznapi munka és küzdelem árán jut el az erkölcsi megváltódás és szabadság Robinson-szigetére: az örökkévalóság hitének országába.

3. Ismeretlen Isten

Mikor Szent Pál apostol első ízben Athénben járt, megtekintette a város sok pogány istenszobrát, melyek mindannyian arról tanúskodnak, hogy mennyire törtet a lélek Isten után. Talált azonban egy szobrot ilyen felírással: az ismeretlen Istennek – annak jeléül, hogy a sok isten nem elégítette ki a lelket, melyet tovább is marcangolt a sejtés, a tudat, hogy nem találta még meg Istenét. A Robinson-sziget, vagyis a másvilágba vetett hit ereje a pogány korban is biztatólag intett az ember felé, de a fénysugár nem volt olyan erős, hogy vele a másvilági hazának Urát, Istent megismerhette volna. Még egy Sokrates bölcsessége és tisztultsága se tudott zavartalan szemmel odahatolni, sejtését halála előtt megalagda, mikor is pogány istennek áldozott. Az istenhít minden népnek életeleme. Modern időkben szeretnék ezt a tényt azáltal értéktelenné tenni, hogy tudatlanságnak tüntetik fel. Azt mondják, hogy az őseibert rengeteg földi, ismeretlen erő vette körül, melyeket nem értett, melyeknek okát és célját ismerte. Olyan hatalmakkal állott harcban, melyek nálánál erősebbek voltak. Mindezen tények számára lelke önkénytelenül hordozó alanyt keresett és ezt istennek nevezte. Ha jó jött abból az ismeretlen, rettegett istentől, akkor imádta és hódolt neki; ha azonban rossz, baj szakadt rá, akkor engesztelte, kereste a kedvét és kereste a módot, hogy a haragot enyhítse. Hogy a tudatlanságnak nagy része van ebben az istenhítben, az kétségtelen, de viszont éppen a tudatlanság volt egyik oka, hogy csak ilyen vallást alkothattak maguknak. A tudatlanság elsötétítette elméjüket, a félelem vakká tette lelküket és képtelenek voltak a teremő legfelsőbb lény igaz ismeretére eljutni, hanem sokszor förtelmes és nevetséges vallást alkottak maguknak. A probléma súlypontja azonban mégsem a tudatlanság. Voltak nagy kultúrájú népek a pogány korban, mint az egyiptomiak, asszírok és babiloniak, majd a történelmibb korban a görögök és rómaiak, kik kultúrájuknak legfényesebb korszakában sem oldották meg a léleknek vallási problémáját. Magas kultúrájukkal sem tudták pótolni a lélek vallásos postulatumát. A görög klasszikus műveltség legnagyobb gondolkozói: Plató, Aristoteles és Sokrates, mélyen vallásosak voltak és kétségkívül a legtisztultabb pogány istenfogalmuk volt, de a végeredményben ők is csak két igazság mellett tanúskodnak: először, hogy a lélek úgy vágyik egy felsőbb lény, Istene után, mint a gyermek édesanyja után, és se magas kultúra, se más földi érték nem tudja vágyát kielégíteni, másodsor, hogy önmagára hagyatva, még a legnagyobb lelki kultúra birtokában sem tudja Istent megismerni.

A kinyilatkoztatás s ennek legnagyobb kivirágzása; a kereszténység segített végre a vergődő emberen, mikor neki megmutatta, kinyilatkoztatta Istenét. Azon viszonylatnak a történetében, mely a lélek és Isten között van, a kinyilatkoztatás korszakalkotó és páratlan jótétemény: évezredek vajúadásának és tehetetlen szenvedésének megsegítése és gyógyítása.

A segítség felülről kétféle módon történt, Az egyik Isten megismerése. Az ószövetségi kinyilatkoztatás az Isten fogalmának és ismeretének lassú, olyan mértékű kiépítése, amint az emberi lélek képes volt befogadni. Így fejlődik az istenfogalom a mindenség Alkotójától Ábrahám, a próféták és Mózes Istenén át Krisztus Istenéig, ki az emberiség Atyja. Erre a pogány rá nem eszmélt, ezt még az ószövetségi kinyilatkoztatás sem sejtette. Ez Krisztus Urunktól hozott jegy, mely az emberi istenfogalomban a legtöbb, a legmagasabb, ami földi embernek Isten lényéből ismeretes. Ez az Isten, kinek neve gondviselő Isten, gondviselő Atya, ismeretlen volt Krisztus előtt. A gondviselő Isten és Atya tudata és mély, erős hite a lélek ege felett a legerősebb erkölcsi pillérré vált az ember életében. Míg valaki úgy képzelet Istent, hogy a világon kívül, a világ felett boldogan él és jóságos irgalomból letekint a nyomorgó emberiségre is, míg máskor igazságos haragjában villámokkal sújtja, az ilyen ember homokra építi hitét. Ha sorscsapás éri, összetörik alatta, mint a gyermekjáték, mitsem tud kezdeni Istenével és vagy kétségbeesik, vagy elfordul tőle, hogy a földiekben keressen támaszt. Isten nem a csodában, nem a rendkívüli segítségben nyúl át hozzánk, hanem állandó hordozója a létnek, a világnak és az életnek. Benne van minden és kívülről sincsen semmi. „Egyedül hatalmas, királyok királya és uralkodók ura”,⁵ de nem mint a földi államfők, hanem a belső életerő erejével: rex cui omnia vivunt, király, kiből és kiért minden él. És nem azért, mert az ember nagykegyesen neki ajánlja magát és a teremtményeket, hanem mivel belőle nyeri minden, természetesen az ember is, életét, tehetségét, leheletét, mikkel neki tartozik. Ez az Isten benne van minden életmegnyilvánulásban, virágszálban, fuvallatban, ahogy asszisi Szent Ferenc imádta is Őt bennük. Erről az Istenről igaza van a bölcselőnek: Alle Dinge sind Gedanke Gottes. Ilyen tudat és hit Istenről fölemel, mint fölemelte a tengeren süllyedő Pétert, imát lehel az ajakra, megacéloz a szenvedésben és Izaiás bizodalját önti a lélekbe: „Vajon elfeledkezhetik-e az asszony magzatáról, hogy könyörüljön az ő méhe fián? És ha elfeledkeznek is, én (Isten) mégsem feledkezem el rólad”.⁶

A másik nagy kinyilatkoztatás Istenről Krisztus eljövetele a világba. A gondviselő Isten atyaisága ezt a belső tartalmát a Szentháromság isteni viszonylatának tényeiben termékenyítette meg s mikor emberi alakban a földre küldi örök atyaságának nemzettjét, az ő egyszülött Fiát, nemcsak a legfelségesebb isteni titkot nyilatkoztatta ki a világnak és egy új jeggyel bővítette istenismeretünket, hanem a gondviselő Atya szeretetének legnagyobb tényét adta az embereknek, mint az evangélista mondja: „Úgy szerette Isten a világot, hogy elküldötte egyszülött Fiát.”

A modern materiális evolucionális tanok elhomályosították az emberekben azt a tudatot, hogy az emberiség képtelen volt viszonyát Istennel rendezni, Istent megtalálni és hogy az isteni kinyilatkoztatás oldotta meg a problémát. Van a vallásban is evolúció. Más a vallása a pogány négernek, más a klasszikus görögnek, vagy a modern pogány japánnak. A kinyilatkoztatás is mutatja a fejlődés útját, úgymint Szent Pál jelzi: „Mózes mint szolgál, Krisztus pedig mint Fiú van a maga házában, amely ház mi vagyunk”.⁷

A fejlődés csúcspontja Krisztus, ki a világnak az Istengondolat új elemeit hozta egyrészt, mert tanításával megismertet minket az Atyaistennel, a gondviselő jósággal, megismertette Istent a legtökéletesebben és igazán, másrészt, mivel Krisztusban magában Isten egyszülött Fia szállott a földre, hogy örök összekötő kapocs legyen Isten és ember között. Az emberiségnek – vallási szükségletét tekintve – most már nincsen más feladata, minthogy Krisztust megértse és felfogja. S ha eddig fejlődés volt a kinyilatkoztatásban, most fejlődésnek kell lenni az emberi lélekben és pedig abban az irányban, hogy minél inkább

⁵ 1Tim 6,15

⁶ Iz 49,15

⁷ Zsid 3,5

megismerje és utánozza Krisztust. Mióta a földre szállott, ő az emberiség fejlődésének egyedüli problémája és történetének központja. És csakis azért, mivel Isten.

4. A napkirály

Kezdetben vala az Ige és az Ige Istennél volt és az Ige Isten volt... Minden őáltala lett és nálanélkül semmi sem lett, ami lett... És az Ige testté lőn és miközöttünk lakozott és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya Egyszülöttének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.⁸ Íme az üdvösség történetének legnagyobb jótéteménye: az a világosság, melyet az emberiség eddig olyan keserűen nélkülözött. Mindjárt kigyulásakor boldog hittel töltötte el az egyszerű pásztorokat és messze keletről magához vonzotta a királyi bölcseket, kik mint engedelmes napraforgók megtalálták és imádták benne a lelkek üdvözítő királyát. Azóta királyi napként ragyog az emberiség lelke felett a betlehemi világosság, mely elől senki sem térhet ki. „Krisztus ma, tegnap és mindörökké”⁹ – és minden ember ajkára tolul egyszer a kérdés: Kicsoda Krisztus? Ez a lélek legnagyobb kérdése. Honnan feleljen rá? Vegye talán elő Bougaud, Strauss Krisztus életét, vagy Renan könyvét? Ha a könyvben keresed Krisztust, lapozd mindenekelőtt a Szentírást, mely az ő közvetlen igézetének szüleménye. Akik vele jártak, szavát hallgatták, érte vagyont, becsületet és életet áldoztak, azoknak meggyőződése, mint a tengeri pók az igazgyöngyöt, úgy izzadta ki a Krisztus- emlékeket, az újszövetségi Szentírást. Felütöm és olvasom benne Krisztusról: „Én Istentől származtam és jöttem, de nem is magamtól jöttem, hanem ő küldött engem”¹⁰ s azért „aki bennem hisz, nem én bennem hisz, hanem abban, aki engem küldött. És aki engem lát, azt látja, aki engem küldött. Én mint világosság jöttem a világra, hogy mindaz, aki bennem hisz, sötétségben ne maradjon. Az Atya parancsot adott nekem, hogy mit mondjak és mit beszéljek és az ő parancsa örök élet”.¹¹

Krisztus az emberek közé „Isten jobbjá” mellől jött, hogy onnan életcél és életprogramot hozzon. Mennyei hazájából szállott alá, hogy majdan odajuttasson minket. Isten fia s testvérévé fogad bennünket, hogy istenfiúi ambícióval töltsön el. Ezen fenséges isteni küldetésnek tudatában mondja: „Én vagyok az út, igazság és élet”,¹² miben megváltói küldetésének egész nagysága rejlik. Isten-emberi személyiségében úgy közli velünk Istent, kiből „élünk, mozgunk és vagyunk”,¹³ hogy Krisztus szellemében, Krisztus isteni énjének kiadásában megtalálja az emberiség mindazt, mije hiányzott s mit a legmagasabb kultúrákban sem tudott megtalálni: ti. az élet helyes értelmét, az igazságot, a helyes életutat. Mikor Krisztus földi életében kiárasztja isteni szépségét és kitarja Szívének páratlan jóságát, azért teszi, hogy a lelket egybekösse Istenével, kihez tartozik, amit senkisé tud megvalósítani, csakis Isten egyszülött Fia: „Egy az Isten és egy a közbenjáró Isten és ember között, Krisztus Jézus, ki váltságul adta önmagát mindenekért”.¹⁴ A megismerésre nem az egyedüli út az értelem útján való megismerés, hanem a lelki átélés. Jézus Krisztus megismerése sem pusztán értelmi művelet kérdése, hanem életerő szívása, mint Szent Jánosnál olvassuk: „Aki pedig megtartja az ő igéjét, abban Isten szeretete valóban tökéletes; és ebből ismerjük meg, hogy őbenne vagyunk. Aki azt mondja, hogy ő benne lakik, annak úgy kell élni, mint ahogy ő élt”.¹⁵ El kell mélyedni, el kell merülni Krisztus szellemében,

⁸ Jn 1,1.3.14

⁹ Zsid 13,8

¹⁰ Jn 8,12

¹¹ Jn 12,44-46.49-50

¹² Jn 14,6

¹³ ApCsel 17,28

¹⁴ 1Tim 2,5

¹⁵ 1Jn 2,5-6

tanításában és életében, meg kell élni saját mindennapi életünkkel Krisztusnak ideális erkölcsstanát. A Megváltó nem elégedett meg azzal, hogy az Istennel való nagy kiengesztelés megszerzésére drága vérént ontotta, hanem közöttünk élt. Jézus élete Isten megismerésének és a gyakorlati keresztény életnek örök iskolája. Az evangéliumban megörökített Krisztus sohasem hagyhatja hidegen az embereket, ez a legfenségesebb életideál s az életnek zománcos erejétől duzzadó Krisztus megigéző hatást gyakorol minden elfogulatlan és jóindulatú lélekre. A Megváltó Betsaida tavánál, ahogy beteget gyógyít, Jákob kútjánál a ledér nőnek megtérítésében, Nikodémussal, ezen félénk és elfogult intellektuella éjjeli párbeszédbe merülve; a Megváltó a tömegnyomor láttára feljajduló s gazdagságot árasztó szívével: szánakozom a népen s mellette saját fájó szegénységével, mikor nincs hová lehajtani fejét s éhségét tanítványjaival együtt a mezők érett kalászaival csillapítja; a Megváltó és az írástudók és farizeusok gonosz szándékú keresztkérdéseinek tüzeiben az adófizetésről, a házasságtörő asszonyról, a maga végtelen bölcsességével és igazságos jóságával; a Megváltó abszolút erkölcsi érinthetlenségével, fenséges tanításával, remek példabeszédeivel, a legkényesebb irodalmi ízlést kielégítő és bámulatba ejtő gyönyörű hasonlataival és képeivel; a Megváltó utolérhetetlen méltóságával, nemességével és nyugalomával még kínzatása és haldoklása alatt is: mindez egy személyben egyesülve minő erkölcsi nagyság, minő isteni fensőbbiség és minő ellenállhatatlan varázs! Őt megismerni és nem szeretni, őt szeretni és nem követni teljes lehetetlenség.

Krisztus nagysága három fénycsomóban világít bele a történelembe és minden egyes ember lelkébe. Az egyik az ő tanítása, mely tartalomban és formában egyaránt minden idők emberei számára a fejlődésnek és tökéletesedésnek legmagasztosabb útja és célja. A másik az ő isten-emberi egyénisége, melynek bölcsessége, nemessége, jósága és szeretete halhatatlan és megigéző erkölcsi nagyság és szépség. Egyesek, nemzetek, társadalmak nagy szenvedések és csalódások keserűségéből mindig ide fognak zarándokolni, új életerőt és energiát meríteni. A legnagyobb erkölcsi tett és gondolat a világon a felfeszített szeretet és ez: Krisztus. A harmadik fénycsomó Krisztus földi továbbélése az ő egyházában, mely az emberiség édesanyja, a mustármagból örök és az egész világot beárnyékoló tölgyfa s amelyen a pokol kapuja, semmiféle gonoszság nem vehet diadalt.

Renan azon fáradozik hírhedt „Jézus élete” című művében, hogy Krisztus istenségét megtagadja, de mikor szabadon átengedi magát azon ígézetnek, mely az evangéliumokból kiárad, csodálatosan ír gonosz tolla és kénytelen megvallani, hogy Krisztusnál nagyobb még nem járt a földön. A Megváltó-korabeli zsidók is gyakran mondogatták egymás között; így még embert nem hallottunk beszélni. Igen, mert csak egy Krisztus, csak egy Isten-ember járt a földön.

5. Íme az evangéliumi ember

Krisztus első gondja volt megállapítani, hogy kicsoda az ember. Ez a kérdés természetesen nem kisebb problémája az embernek, mint hogy kicsoda az Isten? Míg az ember nincsen önmagával tisztában, addig életcélját és a hozzávezető utat sem képes megtalálni. A darwinizmus és a különféle evolucionális tanok nem jutnak ki a materializmusból s legfeljebb a testi ember fejlődését tanulmányozó irányzatok, de ami az emberben rúgója minden törtetésnek és haladásnak, ami őt igazán emberré teszi s szédítő magasra emeli minden lény felett, ahhoz nem tudnak eltalálni; mert ha a vegetatív ember és az állat hasonlítanak is egymáshoz, de a szellemi ember oly mérhetetlen magasabb valami, hogy az űrt évezredek fejlődése sem tudja – még gondolatban sem áthidalni. Akik az ember tényleges nagyságának láttára egy salto mortale-val a Nietzsche-féle Übermensch-hez jutnak, azok az embert teszik saját istenévé, a legmagasabb szuverén lényé, miközben azonban

megfelelnek nyomoráról és lerombolják annak a lehetőségét is, hogy amit az ember világosabb perceiben önmagáról felismer, tényleg azzá is válhassék.

A Megváltó mindenekelőtt megállapítja az emberről, hogy beteg, bukott lény, kit rekonstruálni kell, mint a tudósok teszik Salamon templomával vagy az Akropolisszal. Az ember roncs, kiben a legnagyobb ellentétek: állati aljasság és angyali szépség küszködnek egymással, de roncsolt állapotában is fenséges alkotás. Krisztus evangéliumában rekonstruálja ezt az embert. Tanításának alapgondolata, hogy az emberben azért van annyi nyugtalanság, ellentét és szertelenség, mert nyomora dacára egy másik világhoz, egy magasabb örök országhoz való tartozás érzete van benne, s az ember, mint probléma, csak így oldható meg, ha ezen érzet valóságának teljes tudatára ébred és ha azután ez a tudat az ember gondolkozásában, érzésében és tetteiben jut érvényre. Innen nő ki a megváltói rekonstruálás munkája, melynek első tétele, hogy az embernek *halhatatlan léleke* van. A lélek Isten képét és hasonlatosságát viseli és Isten színelátására van hivatva. A lélek hordozója mindazon nagy értékeknek, melyek az embert annyira minden lény fölé helyezik. A lélekből fakadnak mindazon fensőbb, itt kielégítetlen vágyak, melyek részben származásának, részben hivatásának intuíciói. A lélek sorsa dönti el az ember életcélját, sorsát, boldogságát a Megváltó Úr Jézus klasszikus mondásának szelleme szerint: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének pedig kárát vallja”.¹⁶ Ezt a fenséges és világokat elrendező mondatot csak a lélek halhatatlan piederstáljáról lehet érteni és értékelni. A lélekért, mely örök életre van hivatva s melyért azért egy V. Károly császár lemondott trónjáról s egész Európa uralmáról, le kell tudni mondani a világ hiúságairól és a bűnről. A lélek halhatatlanságán és a halhatatlan lélek megmentésének mindenek felettiségen épül fel az egész keresztény vallás, belőle fakad mindaz a kitartás, lelkesedés és ernyedetlen munka, mellyel az emberek beleállanak az élet harcába, hogy a világgal és saját gyarlóságaikkal szemben a lélek örök érdekeltsege győzedelmeskedjék.

A rekonstruálás második tétele az az imádság, melyet Jézus helyez az evangéliumi ember ajkára: *Miatyánk, ki vagy a mennyekben*. Isten az ember mennyei Atyja. Krisztus előtt ezt senkisem tanította és senkisem imádkozta. Ezen imádságban Isten és ember viszonyának egy új világa nyílik meg.

Az ember nem rabszolga, nem mechanikus, törvényekbe szorított pont, hanem magasabb szellemi szabad lény, kinek fejlődése éppen abban áll, hogy Isten létének, nagyságának és tökéletességének tudatára ébredve, a szabad munka és fejlődés ösvényein méltóvá váljék Istenhez s lelkén Isten képe és hasonlatossága verődjék ki. Mikor a szabad ember megismeri Isten-Atyját, a legfőbb ambíciója Atyja akaratát követni, fiúi, gyermeki hódolatát neki bemutatni s Atyjának tetszését keresni, mikben a lélek előtt a munka, törtetés és fejlődés végtelen távlatai nyílnak meg. Az a jégkéreg, mely az ószövetségnek és a pogányságnak félelem-isten tanaiból ráakódott az ember lelkére, egyszerre fölenged s a szeretetnek, vonzalomnak, édes vágnak s reménységnek melegsége vonul be Isten és az ember viszonyába. Nemcsak az uralkodók, a hatalmasok, hanem a rabszolga és az utolsó útszéli koldus is bizalommal fordíthatja tekintetét Istenhez, Atyjának szólíthatja és Atyját találja fel a Mindenhatóban. A legkellemesebb, a legboldogítóbb zene, melyet a lélek hallott azon szerencsétlensége óta, hogy Istennek paradicsomi kegyelméből kiesett.

A mennyei Atya tanából szükségszerűen folyik a rekonstruálás harmadik tétele: *Az ember Isten országának örököse*. Isten országa többféle értelemben fordul elő az evangéliumokban. Isten országa mennyország, ahol a lélek az Isten akaratára szerint eltöltött földi élet után Isten színeinek a látására jut és örök boldogságát éli. Isten országa az istenhit országa a földön, mely Krisztus Urunk eljövételével virágzott ki teljesen. Isten országa az Anyaszentegyház,

¹⁶ Mt 16,26

mely Krisztus rendeléséből az ő követőit egyesíti és neveli. Isten országa végül az a krisztusi ideál, mely az egyes keresztyény lélek hitében és erkölcsében valósul meg. Ez utóbbi értelemben mondja a Megváltó: „Isten országa bennetek van”.¹⁷

Isten országának mind a négy értelme alkotja együttvéve azt a nagy vallási világot, mely a Megváltó világa és országa. Érte imádkozunk a Miatyánkban: jöjjön el a te országod, és róla mondotta Jézus Pilátusnak: „Az én országom nem e világból való”.¹⁸ Krisztus országa nem e világból való, hanem harcol e világ szelleme, anyagiassága, bűne ellen, melynek fejedelme a Megváltó szerint a sátán. A két világ, a két ország közötti harc színtere mindenekelőtt a lélek és okvetlenül el kell dölnie, hogy benne Krisztus szelleme győz-e, vagy pedig a világ gonoszsága.

Ez vallási életünk Rubikonja. A világ szelleme ellen folytatott küzdelem természetesen nem jelent küzdelmet a földi élet ellen. Ellenkezőleg a Megváltó gyönyörű harmóniába, sőt szerves összefüggésbe hozza Isten országát a földi étellel. Isten országa a végső kifejlődésben Isten bírása, Istennek színről-színre való látása, s az ember munkájának, törtetésének végcélja és örök boldog bírása. De ez az ezeregyjé szép ország gyökereit ide veri le a földi életbe, mert az ember itt kezdi meg Isten országának alapjait lerakni s körvonalát kirajzolni, amikor a Megváltó utasítása szerint s a mennyország szelleme szerint éli földi életét, hogy így amazt kiérdemelje. Isten országának tana, melynek ecsetelésére a Megváltó a legszebb parabolákat és hasonlatokat pazarolja, a keresztyény gondolatvilágban központi jelentőséggel bír. Belőle nő ki a keresztyény erkölcsi világnézet és a keresztyény gyakorlati erkölcsi élet egyaránt.

Íme tehát ezen kérdésre: Kicsoda az ember? – a sokféle felelet között, melyet elméletek, tudósok, eltévedt emberek világgá kürtölnek, – Krisztus felelete ez: Isten gyermeke, Isten ivadéka.¹⁹ Csakhogy a Megváltó nem száraz doktrinár, hanem életre kelti s kiépíti tanításával, hitrendszerével és alkotásaival az emberi istenivadékot. Kiontotta szent vérét a lélekért, hogy veszendőbe menő méltóságát és isteni rendeltetését vérszerződéssel biztosítsa. Minő gonoszság kell ahhoz, ha az ember fejéről magas méltóságának és rendeltetésének koszorúját, melyet a Megváltó ismét ráfon, letépik! Ez valóban szatanikus munka, mely közelebről megfosztja az embert azon energiáktól, melyek a földi életnek erkölcsös és ideális megéléséhez szükségesek, távolabbról pedig megfosztja isteni rendeltetésétől és boldogságától. A Megváltó továbbá isten-emberi földi életével az evangéliumi tökélességnek világitótornya az emberiség lelki törekvése felett. Amit tanított, példájával megerősítette. Azóta az embernek törtétese Istenhez gyakorlativá és könnyűvé vált, mert egyszerűen Krisztust, az Istennel való egyesülés örök példaképét kell utánozni. Élete, szelleme tárva-nyitva az ember előtt. Ő a szőlőtő s az ember rajta a szőlővessző, hogy belőle szivjon, belőle táplálkozzék s hozzá hasonlónak legyen. Méltán panaszkodik tehát Szent Pál a korinthusiak fölött, hogy bár krisztusiak lehetnének, mégis emberiek, érzékiek és úgy élnek, mint az emberek szoktak élni.²⁰

Krisztus vallásának teljes kibontakozásában isteni szent testét is adja eledelül, hogy az ember vele eggyé forradjon,²¹ hogy a Krisztusban való újjászületés révén tényleg istenfivá legyen Szent Jánosnak reális szavai szerint: „Ki nem a vérből, sem a test akaratából, sem a férfiú akaratából, hanem Istentől született”.²²

A lélek halhatatlanságának, a Miatyánknak és Istenországa örökségének három alaptételein felépülő krisztusi élet a természetfeletti élet.

¹⁷ Lk 17,21

¹⁸ Jn 18,36

¹⁹ ApCsel 17,29

²⁰ 1Kor 3,1-3

²¹ Róm 12,4-5

²² Jn 1,13

6. Csillagos ég

Krisztus rekonstruálja az embert, hogy visszanyerje Isten képét és hasonlatosságát. E célból legyőzi az emberi lelki nagyságot lenyűgöző nyomasztó materializmust és kiépíti azon eszményi világot, mely hivatva van az új ember földi életét meghatározni. Az élet súlypontja az eszményi világban van, amely éppúgy hajtóereje és lelke az életnek, mint a lélek az embernek. Az eszményi élet a spiritus rector, a melegségnek és mozgásnak forrása, melyek nélkül nincsen élet. Az egyén, a társadalom, az állam egyaránt eszményekből merít energiát, lelkesedést, munkakedvet és célokat. Az az ember vagy társadalom, melynek nincsenek eszményei, epikureista, élvezethajhászó és önző. Az a nemzet, melynek egéről lehullottak a nemzeti eszmények, ezen vezérlő fejedelmei az a testvérharc, rút önérdékek, a teljes ellaposodás, elfajulás és lassú, de biztos feloszlás hullájává lesz.

Krisztus elsősorban úgy akarja az embert fölemelni, hogy küzdelemre érdemes eszményeket tűz lelki egére. Mint naprendszernek tündökölnék ott: Krisztus isten-emberi egyénisége, a lélek halhatatlansága s Isten-Atyjában való boldogsága. De Krisztus evangéliumi szelleme és egyházának bölcs pedagógiája még tündöklő eszmények csillagaival tarkítja lelki egünket.

„*Legyetek tökéletesek, valamint mennyei Atyátok is tökéletes*”²³ mondja az isteni Megváltó. Isten a mi Atyánk, Egyszülött Fia pedig a megtestesülésben testvérünk. Ezen isteni kapcsok szülik és hozzák közelebb a fenti felséges elvet. Az embertől Istenig megnyílt az út, felállított Jákob lajtorjája, hogy az ember járjon rajta. Isten az ő tökéletességében utolérhetetlen, de a Megváltó isten-emberi személyiségében és földi életében mégis közel hozta, megközelíthető életideálnak állítja eléink, mely az ember energiáját és törekvését a legnagyobb mértékben tudja fokozni. A nagy szentek ezen isteni utópián lelkesedtek és lettek nagyokká, az erkölcsi szépségnek és tökéletességnek hőseivé, mert Istent utánozták, mikor akarata szerint és szeretetének légkörében éltek. Az isteni tökéletesség utánzása mint életüknek gyakorlati életideálja lebegett szemük előtt, hogy sasokká váljanak és a kicsinyeket is repülésre bírják. Az istenutánzás fenséges ideáljából sokan helyzetükhöz mért gyakorlati életelvet vontak le maguknak. A középkor emberei nevükbe tömörítették: Deusdedit, Fürchtegott etc. A koldus Szent Felix Cantalicus népszerű neve Frater Deogratias volt, nemcsak azért, mivel kéregetésében a hála szavát hordta örökösen ajakán, hanem mert a szegénysége dacára is élete vidám hárfá volt, mely folyton Te Deum-ot zengett Istennek. Az anyaszentegyház, mint jó nevelőanya, maga is ad gyermekeinek életmottókat. A Jézustársasági rend jelszava: Mindent Isten dicsőségére; a Máriakongreganista Szűz Mária ideális szépségét tüzi ki céljául, a Jézus-Szive tisztelő pedig ezt imádkozza: Jézus Szive, add, hogy mindig jobban szeresselek; alakítsd szívemet tenszíved szerint. Ezek kicsiny lendítőkerekek, melyek a földi fajsúlyú lelket Isten felé sodorják, égiekkel telítik és a keresztény tökéletességnek s végeredményben Krisztus követésének útján közelebb viszik az isteni tökéletességhez.

A gyakorlati keresztény életideáloknak kimeríthetetlen forrása és tárháza a három evangéliumi tanács: a szegénység, a tisztaság és engedelmesség. A tanács elnevezés már maga is jelzi, hogy benne rejlő magas szellem nem köznapi, kötelelő életprogram, hanem hogy mindenki annyit merítsen belőle, amennyit lelke fölvesz, hogy ki-ki olyan magasra emelkedjék ezen világ régióiba, ameddig szárnyai bírják.

A szegénység az első evangéliumi tanács. A nyolc boldogság²⁴ Krisztus valláserkölcsei világának törvénykódexe, melynek első mondata: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a

²³ Mt 5,48

²⁴ Mt 5,3-11

mennyeknek országa.” A szegénység magában véve mindig nehéz, küzdelmes lesz és nem mondhatni boldog állapotnak. Itt a szellemet kell keresni, melyet a lelki szegénység akar jelezni. A lelki szegénység ellentéte annak az anyagimádásnak, mely a földi vagyonhoz s birtokláshoz való teljes odatapadásban, rendetlen, minden egyéb értéket feláldozó ragaszkodásban, puha, pazarló életben, rút zsugoriságban nyilatkozik meg s melyben az ember elszakad a magas ideálnak, szellemi és erkölcsi nagyságnak keresésétől és anyagiassá, földivé, önzővé, földi kincseket imádóvá válik. Az embernek és az emberiségnek legvitalisabb érdekéről: haladásáról és kultúrájáról van itt szó. Az ember nagysága a szellem, a lélek, mely a haladást, kultúrát, tudományt, művészetet és az erkölcsi szépet alkotja. Az anyagiasság diadala ebben ölné meg az embert és az emberiséget. A Mammon szolgálata Asszisi Szent Ferenc korában annyira elhatalmasodott, hogy beleette magát az egyházba is és beteggá tette az egész emberiséget. Szertelen hatalmi pöffeszkedés, fényűzés és erkölcstelenség mellett a tömegek elnyomása és mérhetetlen szociális nyomor sötétlett. A kor a szegény Lázár és a lakmározó dúsgazdag példabeszédét illusztrálta. Az asszisi szent akkor kigyújtotta az evangéliumi szegénység fáklyáját, melynek fényénél egészséges áram járta át a tespedt társadalmat és ismét igazság, jóság, könyörület és szeretet s mindennek nyomában igaz istenesség költözött szívébe. A világháború nyomán pestis módjára terjedt el az anyagiasság, a meggazdagodás ördöge. A nemesítő munka elvesztette értékét, könnyű meggazdagodás, pénz, vagyon után lihegnek a milliók. Ez a szertelen törtetés az anyagiak után megalkotta a Schieber-typust, a kultúrának és erkölcsnek ezt a halálos bacilusát, mely nem munkából megélni, hanem embertársainak kizsarolásából vagyont harácsolni akar. Ez az erkölcstelen vagyon azután kimar minden szívnemességet; mindent megvásárolni törekvő perfidiájával megmételtyezi a hatóságokat, a köztisztviselőket, a tudományt, művészetet, sajtót, a közerkölcsiséget és az egész társadalmat.

Ezzel szemben csak a keresztény társadalom fog tudni egészséges szellemet kiárasztani, melyben újra felragyog az evangéliumi szegénység puritánsága, bőkezű szeretete, szellemisége és idealizmusa. Mint egy falat kenyér, úgy kell társadalmunknak és családainknak az evangéliumi szegénységnek asszisi szelleme.

A második nagy tanács az *engedelmesség*. Az engedelmesség szükségszerűen feltételezi a tekintélyt, mellyel szemben életbe lép. Mindkettő a családokból összezománcozott társadalom lényeges erkölcsi értékeihez és elemeihez tartozik. Együttvéve összetartó kovásza a társadalomnak. Rend, nyugalom, közbiztonság és így természetesen nyugodt fejlődés és erkölcs velük költözik a társadalomba. Az ember – fájdalom – folytonos szélsőségekre hajlandó, ami ezen nagy erkölcsi értékek megbecsültetését roppantul aláássa. A tekintély tulajdonosai tyrannusokká, elnyomókká válnak, az engedelmesség alanyai pedig forradalmakba sodortatnak. Mindkettő bomlást idéz elő a társadalomban, sokszor olyan nagymértékben, hogy a társadalom az emberiség söpredékének rabszolgaságába kerül. A jogos hatalom engedelmes tisztelete olyan nagy érdeke a köznek, hogy Szent Pál a legmagasabb szankcióval látja el „Aki elleneszegül a hatalomnak, Isten rendelésének szegül ellen”.²⁵ A tekintély elvén és az engedelmesség szellemén alapuló társadalmi rend Isten gondolata, úgyhogy mindkettőnek képviselői és hordozói Istennek tartoznak felelősséggel. Az ember megtanulta Istennel szemben a lázadást, a „non serviam” bűnét és átviszi földi életének viszonylataiba is; s ha ez utat tör s hatalomhoz jut, bestia szabadul fel az emberben, mely áttör minden korlátot, minden erkölcsi szabályt, letipor minden értéket, szentet és elhomályosítja a jó és rossz közötti különbséget. A magyar forradalom rémnapjai megmutatták ezt, amikor a tekintély elvének és az engedelmesség szellemének könnyű igája helyébe haramiák és erkölcsi szörnyetegek terrorja feküdt rá az országra. De ez a nyavalya,

²⁵ Róm 13,2

melynek olyan hálás talaja van beteg, lázadó természetünkben, mint valami malária bujkál még a társadalom testében és keresi, hogy mikor vetheti fel fejét. A kereszténység szelleme az engedelmisség tanácsának acélos ereje és askzétikus komolysága van itt is hivatva a társadalom és állam nyugalmát és rendjét visszaállítani, éppúgy, mint az egyén erkölcsének, vallásának és belső harmóniájának pilléreit megerősíteni. Hogy az engedelmisség harmonikus egységet adhasson a társadalomnak, szükséges, hogy az egyedek, kikből a társadalom áll, biztosítsák magukban az engedelmisség uralmát. Az engedelmisségnek útjai az egyén életében: a felsőbbség, az erkölcsi törvény, az igazságosság elve, az isteni és egyházi parancs, a saját lelkiismeret és az állásbeli kötelességek iránt való engedelmisség.

A harmadik evangéliumi tanács a *tisztaság*. A nemi ösztön – mint mondani szokás – az önfenntartás után az embernek legnagyobb hajtóereje. Nagy isteni gondolatnak: a fajnak, az emberiség fennmaradásának és gyarapodásának hordozója. Aminő nagy a rendeltetése és hajtóereje, olyan a romboló hatása, ha céljától elsodródik, ha önző élvezetnek szertelen játékvá lesz. Az embert meredek lejtőre sodorja s kiolthatatlan, az egész embert felemésztő szenvedély erejével teszi őt rabjává. Az ösztönnek mivoltához tartozó társas természeténél fogva az eltévelyedés, az erkölcsi korlátból való kilépés tűzvészként harapódzik tovább az emberelvben. Egész népek pusztultak már bele ebbe a kórba. Azon általános elzüllesztésben, mely korunkat jellemzi, ez a betegség is legborzalmasabban eszi társadalmunk velőjét. Nemzedékeket megfertőző rút betegségek szörnyű bűnhődése rágódik széles rétegeken. Ez a háborúnak nagyobb átka, mint a szociális nyomor vagy a politikai zsidvásár. A piszkos büntetlenül terjeszkedik az utcákon, vállalatok, irodalmi iskolák hivatásuknak tekintik terjesztését. A kereszténység úgyszólván az egyedüli remény, hogy gátat vet ezen erkölcstelenségnek, mikor belelopja megint az emberbe az önfegyelmesség, önmegtagadás szellemét és a tiszta életnek megbecsültetését. Mikor Szent Pál azt mondja: „Aki házasságra adja szűz leányát, jól cselekszik; de aki nem adja, jobban cselekszik”,²⁶ jelzi a tisztaság magasabb értékét és hivatását, de sejteti egyúttal, amit máshol kifejezetten tanít, hogy ezen élethez nincsen az Úrtól parancsolata, hanem csak tanácsa.²⁷ Ehhez külön hivatás kell. De a tisztaság evangéliumi tanácsa, melyet az egyház olyan lángoló szeretettel ápol papjaiban, megváltó fény nemcsak az egyén küzdelmében és kísértésében, hanem az egész társadalom megtisztulásában. A keresztény családi élet, hitvesi hűség, gyermekoldás szeretete belőle táplálkozik. Ő az ifjúság védőangyala és idealizmusa, hogy fájának fenntartásában lássa szexuális hajlandóságának egyedüli jogosságát. Az egyén, a család, a társadalom, a közerkölcsiség a tisztaság Parsifal-léggöréből nemesedik. A katolikus egyház igazán fellegvára a tisztaságnak. Az alacsony szenvedélyektől mentes ember természete folyton sarkal magas ideálok és eszményi célok elérésére, ha előtte mások össze is roppantak, mint a hegymászók se ijednek vissza elődeik balsikereitől. Ez a magasra hivatott lélek szava. Az ideálok után való lelkesedés és törtetés pattantja ki azután az emberben rejlő tehetségeket. A piszkos nagyvilági élet az embert egészen testivé, földivé alacsonyítaná, ha vele szemben az evangéliumi tanácsok alpesi levegője nem hatna tisztító, felfrissítő módon. Mint Savonarola Flórence, összehordta a piacra ékszereit és csecsebecséit és elégette őket, úgy égeti el Isten oltárán az evangéliumi tanácsok követője mindazt a ballasztot, mely visszatartja Istennek teljes követésétől és a szellem-erkölcsi ember teljes érvényesülésétől. Egyesek áldozata viszi előbbre a társadalmat. Nagy emberek, nagy gondolkodók, nagy szentek életáldozata sokszor egy évszázadra adott az emberiségnek fejlődési energiát. A legnagyobb áldozat, melyet valaha a földön hoztak, Krisztus áldozata. Tőkéjéből az egész emberiség – a világ végéig részesedik. Az evangéliumi tanácsok is Krisztus tőkéjéből való kiáradás, mely az egyesekben

²⁶ 1Kor 7,38

²⁷ 1Kor 7,25

megvalósítva a társadalom folytonos éltető eleme. Az evangéliumi tanácsok magas világából tekintve az életet is látjuk, hogy minő idétlen, hazug állítás az, hogy a vallás magánügy. Ezen magas ideálok, mint a társadalom egészségének, erejének és lelki mivoltának ápolói fényesen rácsafolnak erre.

7. Boldogság

Az embernek egyik legerősebb életenergiája a boldogság akarása. Ez belénk oltott, velünk született szükséglet, mely az embert állandóan sarkalja, üzi-hajtja. Az emberek mind egyet: boldogságot akarnak s a folytonos utána való törtetésük csak abban különbözik, hogy más és más úton remélik vágyuk kielégítését. Gazdagság, hírnév, érzékiség, hatalom, szellemi értékek, az élvezet különféle nemei mind a boldogság keresésének széles, kitiport országútjai. Mindenki annyira ennek a váagnak él, hogy még az öngyilkosság sem hozható fel ellene, mert ez is a boldogságról beszél, melyet nem találva fel ebben az életben, szívesebben választja, mint boldogabb állapotot, a vélt megsemmisülést. Minden jó és minden bűn nagyrészen a boldogság problémája körül forog. Sokan diadalmasan törtetnek előre, mások időnap előtt összeroppannak s úgy vánszorognak a boldogság keresésének útján, mint Dante Infernójában az elátkozott lelkek szabadulás után. A lélek a boldogság hazájából szántkivetetten, idegenben érzi magát és a zsoltáros panaszával sír fel: „Babilon folyóvizei mellett ülünk és sírunk, midőn Sionról emlékezünk”.²⁸ A legkisebb lidércfény és reménysugár azonban ismét energiát ad neki és a legnagyobb erőfeszítésre készíti. Mit nem tesz egy szerelmespár, mikor azt hiszi, hogy egymás bírásában megtalálja boldogságát. Bódultságában sokszor szülői tiszteletet, közbecsülést, tisztességet, állást, sőt magát az életet is feláldozza. Mi mindenre képes az, akit megszáll a vagyonhalmozás ördöge. Emberi tisztesség, erkölcs, felebaráti szeretet, jogrend esnek neki áldozatul, de boldog akar lenni. Telhetetlen Moloch ez a boldogság vágya, futó délibáb, mely után milliók epeszitk magukat és hiába. Sőt, mikor az ember csalódottan összerogy, be a sírba, a boldogság reménye akkor is túléli. Sírja fölé ez szórja a virágokat és emlékkövére ez a hit íratja oda: találkozunk – feltámadunk.

Segít-e az emberen az, ki szívének ezen égető szomját ki nem elégíti? Megváltó lenne-e az, ki az ember ezen emésztő láza iránt érzéketlen volna?

Krisztusban az a nagy, hogy nem kerülte ki az ember igazi kínjait, bajait, hanem egyenesen rátapintott a sebekre, hogy ott segítsen, ahol szükség van. Megadta a boldogságvágyra is a megváltói feleletet. A Betsaida tavánál, a poklosok között, a bűnösök társaságában, apostolai körében, mindenütt, ahol megfordult, boldogságot árasztott. De tudta, hogy a probléma gyökerére kell tenni a gyógyító orvosságot. Az emberek nem ismerik a tartós és valódi boldogság feltételeit s ezért céltalanul kapkodnak és hiábavaló áldozatokat hoznak. A világi pillanatnyi örömeik és szépségek őserdejében elkallódnak és nem jutnak sem a boldogság lényegének megértésére, sem igazi boldogsághoz. Igaza van Kölcsey Parainesisének: „Ki boldogságot vadász, árnyékot vadász.” Krisztustól megtanuljuk, hogy az életcél megtalálása, megmunkálása és megértése az egyedüli mód, mellyel a boldogság természeti vágya kellő kielégítést nyer. Minden más tévedés, pillanatnyi elbódultság, mely keserű kiábrándulást hoz és csak messzebbre sodor a boldogság bírásától. A földi jó és rossz kuszáltságában csak az tud rendet teremteni, utat törni és találni, ki a helyesen fölismert életcél nézőpontjából tekint szét a világban és ezen életcéltől támasztott gyakorlati követelményeket viszi mindenáron keresztül. A Megváltó itt fogta meg a problémát. Nemcsak a hegyre ment, mikor a boldogság evangéliumát kihirdette, hanem az emberi örök

²⁸ Zsolt 136,1

életcél isteni magaslatára emelkedett, mikor az ember földi boldogságjárásának sötétségébe bevilágított. A Megváltó érezte, hogy mikor az embernek meg akarja mutatni a boldogság útját, a legnagyobb vállalkozik. Lelkét magasztos tudat tölti el, mely átáramlott környezetére, hallgatóira is. Egy világgraszoló eposz ünnepélyességével készül hozzá és gyűjti maga köré tanítványait „Történt pedig ama napokban, hogy kiment a hegyre imádkozni és az egész éjszakát imádságban töltötte Istennel. És mikor megvirradt, magához hívta tanítványait és kiválasztott közülök tizenkettőt, kiket apostoloknak nevezett. Simont, kit Péternek hívott, és Andrást, az ő testvérét, Jakabot és Jánost, Fülöpöt és Bertalant, Mátét és Tamást, Jakabot, az Alfeus fiát, és Simont, kit buzgónak hívnak, és Júdást, Jakabnak testvérét és iskarióti Júdást, ki áruló lett. És midőn lejött velük, megállt egy térségen tanítványainak seregével és a nagysokaságú néppel, egész Júdeából és Jeruzsálemből, a tenger mellékéről, Tyrusból és Szidonból, kik azért jöttek, hogy őt hallgassák és betegségeikből meggyógyuljanak. S fölemelte szemeit tanítványaira és mondá:²⁹

Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.

Boldogok a szelídek, mert övék lészen a föld.

Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

Boldogok, kik éheznek és szomjúhozják az igazságot, mert ők kielégíttetnek.

Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.

Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják itent.

Boldogok a békességesek, mert ők Isten fiinak hivatnak.

Boldogok, kik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyeknek országa”.³⁰

Íme, a soha nem hallott ellentétek felhalmozása! Nem a gazdagság, a hírnév, pompa, élvezetvágy s kielégítés a boldogság forrása, mint a világ hiszi, ezek csak folytatása a paradicsomi kigyó hazugságának és csábításának, mert ezek csak elbódítanak, mint Hagen itala, melyet Sziegfriednek kever. Az irigyelt gazdagok látszólagos boldogsága ne tévesszen meg senkit, mert szemfényvesztés. Minden gazdagságuk s élvezetük mellett sem boldogok, sőt örökös hajszolódásuk, futkosásuk a világ zaja után, szórakozásuk akárhányszor menekülés lelkük szörnyű ürességéből és sivárságából és elnémitása a lélek vádjainak és siralmas állapotának. Hányan rohannak éppen ezek közül blázirtságukban, mely már bűnre sem talál ingert a világban, az öngyilkosságba.

Krisztus mindenekelett arra tanít, hogy a boldogságvágynak tökéletes kielégítése nem áll e világi élet hatalmában, hanem az a másvilági élet kegyelme az örök boldogság. Csak ott érhető el. Itt e földön öröm, megnyugvás, béke, harmónia, az örök boldogságnak megnyugtató, édes és munkára sarkaló reménye mindössze azon adományok, melyek a földi boldogságot kiteszik. Krisztus ezen magasabb világ Sionjára áll és ott mutatja meg a boldogság lehetőségét. Aki azonban igényt tart az igazi boldogságra, annak le kell mondania a világ bűnös örömeiről. Az örök boldogság gondolata így lesz az aszkézisnek, a lemondásnak motívuma, így lesz az erkölcsi jónak sarkalója. Mikor a keresztény embert ez a remény is hajtja a jóra, ezzel nem áll az egoizmus szolgálatába, hanem természeti vágyának, tehát Isten akaratának kielégítésén fáradozik. Isten akarja, hogy az ember boldog legyen. Ezen akarat bele van vésve természetünkbe; kielégítése istentisztelet. És tekintetbe véve az ember gyöngeségét, az örök boldogság tana kitűnő pedagógiai eszköz, melyet az Úr maga is felhasznál az apostoli áldozatkészség és lelkiekben való buzgóság fokozására.³¹ Szent Pálnál ez a nagy „remény” vigasz a szenvedésben és üldözésben³² és motívum a jó cselekvésére.³³

²⁹ Lk 6,12-16

³⁰ Mt 5,3-10

³¹ Mk 10,29-30

³² Kol 1,5; Zsid 10,32-35

³³ 1Kor 15,30-34

Az örök jutalom nem szennyezi be jócselekedetünket az egoizmus rútságával, mert az örök jutalom voltaképpen Isten bírása, Isten végső akarata. Ábrahám igazán szerette Istent, hisz kész volt egyetlen fiát is áldozatul adni, mégis nagy erőt talált lelke Istennek ezen ígéretében: „Én vagyok a te igen nagy jutalmad”.³⁴

De Kempisnek is igaza van: „Nem kell-e zsoldosoknak mondani azokat, kik mindig csak vigasztalásokat hajhásznak?”³⁵ Krisztus szenvedett, nekünk is kell szenvednünk, mikor őt követjük. S ezen megváltói szenvedés abban áll, hogy a nyolc boldogság talajára lépve leküzdjük a helytelen vágyakat és szenvedélyeket, megadással viseljük az élet bajait, ellentmondjunk a Sátánnak, a pompának, a világi örömöknek, melyek elfojtják az igazi örömök forrását, hogy ezáltal emancipáljuk magunkat a világ varázsa alól s az örök boldogság varázsa és tiszta erkölcsi illata övezzen bennünket. Pestalozzi szerint: Az emberek a boldogságot, békét és örömet csak akkor tudják elviselni, ha szívük a sok önfegyelmzés iskolájában erőssé és állhatatossá lett, amiért is szükséges, hogy sok nyomor és baj legyen életünkben (Lienhart és Gertrud). A nyolc boldogság a maga szenvedés-evangéliumával és fájdalmas örömeivel nem letiprás, nem az örömeire termett ember elfojtása, hanem titokzatos fellegvár, melyet harccal kell elfoglalni, a Tátra havasi fensége, mely előtt a szepességi ember elnémul és megreszket a nagy Istenre-ébredésben. Ózondús levegő árad onnét az ember felé, mely megacélozza őt, szenvedéseiben erőt ad és éretté teszi az örök boldogság földi előízének helyes élvezetére.

³⁴ Ter 15,1

³⁵ II. 11,3

II. Aszketikus élet

A kereszténység kettős munkát végez az emberen. Először megtisztítja (negatív munka), azután fölékesíti (pozitív munka) a lelket. A megtisztítás munkája kiássa a lelket a sok idegen anyagból, mely miatt szépsége, isteni arca s örök rendeltetése fölismerhetetlen volt. A gyémánt sok ideig ott hevert az utcai kavicsok porában, míg hozzáértő szem megpillantotta és fölemelte. A „ledőlt szobor” előbb is fennállott a bérctetőn s ékessége volt a teremtsnek, de gonosz irigység ledöntötte a mélybe, sárba és mocsárba lökte. De könyörületes kezek kiemelték onnét, megmosták, megtisztították, hogy majd újra felállíttassék a hegytetőn.

Az emberi lélek a kavicsok porában fetregő gyémánt, a mocsárba döntött szobor. Már sokan emelgették és próbálgatták kimenteni, de végre is Krisztusnak kellett jönni, hogy tényleg kimentse és fehérre mossa. Nem volt könnyű és kellemes munka, de áldott az a kéz, mely elvégezte, amiképpen az orvosnak sem boldogság a testi gennyedés rothadását tisztítani, de az egész test életét menti meg vele.

Az aszkézis a görögöknél az atlétáknál szokásos edzésgyakorlatot jelentette. A keresztény erkölcstanban a minden irányú önfegyelmezés munkája. Az „aszketikus élet” című szakasz tárgyalja mindazon – javarészt – természetes emberi irányelveket és önfegyelmezési módozatokat, melyek Krisztus szellemében a megtisztuláshoz vezetnek. A lélek előtt Krisztusnak eszményi evangéliumi embere libeg, ki fejlődésének modellje. Hogy a siker biztos reményében foghasson hozzá utánzásához, a puncteurnek előbb el kell végezni a durva faragás munkáját azon a karrarai márványtömbön, mely az eszményi alakot van hivatva megtestesíteni. Világos, hogy az aszketikus élet munkája nehéz és kemény munka. De nélküle reménytelen a gazdagabb erényes élet tavaszának kifakadása. Az egyház szüntelen hirdeti szükségességét és nem törődik a felületes emberek kemény ítéletével, mely szerint az egyház örömtelen és passzív. Ami az aszketikus élet műhelyében történik, az mind életért történik és pedig hasonlíthatatlanul gazdagabb és bőségesebb életért, mint amelyet a lélek él a szenvedélyek és földi vágyak elfojtó kényszere alatt. „Én azért jöttem – mondja a Megváltó, – hogy életük legyen és bővében legyen”.³⁶ Az aszketikus élet útjai természetesen alig járhatók a kegyelmi eszközök (IV. rész) bőséges használata nélkül, sőt a Megváltó szamaritán jósága főképpen velük dolgozik lelkünkön.

8. Sötétség

Volt egy gazdag ember, ki bíborba és gyolcsba öltözködött és naponkint fényesen lakmározott. És volt egy Lázár nevű koldus, ki az ő ajtaja előtt feküdt telve fekélyvel és szeretett volna a gazdagnak asztaláról lehulló morzsákból jóllakni, de senki sem adott neki belőlük. Történt, pedig, hogy meghalt a koldus s az angyalok Ábrahám kebelébe vitték. Meghalt pedig a gazdag is és a pokolba temettetett. Mikor pedig kínokban volt, fölemelte szemeit és meglátta Ábrahámot távolról és Lázárt az ő kebelén és fölkiáltva mondá: Atyám, Ábrahám, könyörülj rajtam és küldd el Lázárt, hogy ujjahegyét vízbe mártsa és enyhítse nyelvemet, mert gyötrődöm e lángban. És mondá neki Ábrahám: „Közöttem és közötted nagy úr tátong, úgy hogy sem innen oda, sem onnan ide nem lehet menni”.³⁷ Ilyen úr tátong a keresztény ideál és a tényleges földi ember között. Csakhogy Lázár testi nyomora és fekélyei az ember lelkének nyomora és fekélyei, melyeket kívülről eltakar a dúsgazdag pompája. Senki sincsen annyira annak tudatában, hogy az ember lelke minő beteg, minő fekélyes, mint

³⁶ Jn 10,10

³⁷ Lk 16,19-26

Krisztus egyháza. Ám hogyan kívánja akkor, hogy a keresztény eszmények magaslatára jusson? A tátongó úr ember számára szinte áthidalhatatlan, de nem Isten számára, ki e célból egyszülött fiát adta az emberiségnek. De ebben a nagy munkában mégis az ember a napszámos. Isten egyszülött fia révén mindent megtesz az ember megmentéséért, de nem menti fel az embert az alól, hogy üdvösségének munkálásában talentumainak száma szerint közreműködjék.

Hogy az evangélium felséges indáinak magja a lélekben gyökeret verjen, ahhoz a magvető példabeszéde szerint a földet, a lelket kell előbb termékeny állapotba hozni s megtisztítani a kőtől, tövistől és gáztól. A lélek napszámosa tehát mindenekelőtt a lelki élet és fejlődés akadályát: a bűnt takarítja el. Az aszkézis a lélek megmunkálásának azon foka, mely tudva, hogy a bennem rejlő jó csak akkor fejlődhetik a keresztény ideálok szépsége szerint, ha ezen fejlődés akadályai el vannak hárítva, ilyen negatív, talajt termékenyítő munkát végez. Az aszkézis nem bántja az embert, nem öli ki életörömét, hanem kiöli benne a rosszat és úgy nyesegeti a természet hajlandóságait, hogy ne ártsanak, hanem használjanak a magasabb erkölcsi és lelki életnek. Szent Pál feljajdul: „Tagjaimban más törvényt látok, amely ellenkezik elmém törvényével és rabigába hajt a bűn törvényének, mely tagjaimban van”.³⁸ Íme a meghasonlott beteg ember! Természete olyant akar, olyant követel, ami az ember eszével, céljával és rendeltetésével ellenkezik. Ez a természet lázadása, bűnre való hajlandósága. Szent Pál törvénynek nevezi, mert bennünk találjuk, mint sajátját azon természetnek, mely az emberrel veleszületik; „bennem lakik” (innenwohnende Sünde).³⁹

A különféle modern nevelési irányzatok szakítanak az egyház álláspontjával, melyet sötét, középkori tannak tartanak s melytől féltik az ember egyéniségét. Ők úgy veszik az embert, amint adva van, mindent, amit magával hoz, egyéniségének gazdagságához számítanak. Hajlamaiban, szenvedélyeiben csupa pozitív életenergiát látnak és fő céljuk: az embernek szabad teret nyújtani, hogy minden benne rejlő kifejlődhessék s kibontakozhassék. Csábító színekkel, hangzatos nagy mondásokkal lehet ezt a törekvést népszerűvé tenni és híveket toborozni. Talán sok keresztény szülő is, telve vak szeretettel gyermeke iránt, örömmel hallja ezt a tömjénezést, mely azonban az emberi természet tényleges mivoltával teljes ellentétben áll és sohasem tud erkölcsöt teremteni, hanem inkább rágyújtja az emberre szenvedélyeinek és bűneinek pusztító tüzét. Komoly, modern pedagógusok ezért mitsem akarnak róla hallani. A protestáns Förster, korunknak első pedagógiai írója és tekintélye is mereven elítéli ezt az iskolát. Felfogását jónak látjuk egész terjedelmében ideiktatni; „Az emberi természetnek optimisztikus megítélése megnyilatkozik a modern szabadnevelésnél, ahol az ember egyéniségeket remél nevelni azáltal, hogy pompás én-nek minden irányban szabad növekedés ahol nyílik; megnyilatkozik a nemi nevelésnél is, démonokat kioktatással akarnak megfékezni és megnyilatkozik végül az akaratnevelésnél is, ahol az akarat pusztá gimnasztikája révén akarják elérni azt, amit eddig egyedül az egész benső embernek legmélyebbre ható megszentelése révén remélhettem elérni. Aki ennek az optimisztikus álláspontnak a tarthatatlanságát meg akarja állapítani, az csak figyelje meg önmagát és másokat ezen akaratú könyvek olvasásánál. Eleinte nagy lelkesedés mutatkozik, később azonban minden a réginél marad. Honnan ez a tehetetlenség? Ezek a könyvek egyáltalában nem foglalkoznak a mélyebb lelki szükségletekkel, mindenekelőtt nem azzal az alapvető benső szakadással, melyet Szent Ágoston „az emberi akarat betegsége”-nek nevez, nem foglalkoznak a bennünk levő titokzatos ellenakarattal, azzal az akarással és nemakarással, melyről olyan mély meggyőződéssel beszél Szent Pál apostol ... Az optimista tévesen mindig föltételezi, hogy van még jóakarát, melyet csak ki kell oktatni a helyes út felől s téved abban,

³⁸ Róm 7,23

³⁹ Róm 7,17

hogy minő keveset akarjuk tulajdonképpen a jót s milyen erősen benne vagyunk egy másik akaratnak a rabláncában, melyből előbb ki kell szabadulnunk, ha akaratunk a fölfelé való törekvésben igazi erőre akar szert tenni. A keresztény theológia itt az „áteredendő bűn” következményeiről beszél. A modern ember előtt ez a tanítás rémképek látása, melynek a való étellel nincsen összefüggése. Ha neki magának csak a legkisebb betekintése volna az emberi természetnek tényleges értékeibe, akkor nyilvánvaló volna előtte, hogy az *áteredő bűnről való tanítás minden egészséges pedagógiának alapja*.⁴⁰

Az áteredő bűn az öröklődő bűnös természet, mely szülőanyja tévedéseinknek és személyes bűneinknek. A bűn és az áteredő bűn nem pusztán katekizmus-fogalmak, hanem életünknek rákfeneje, az a rossz, mellyel folyton harcban állunk. Az ember értékét végre is csak az adja meg, hogy mennyire jut nála diadalra a jó a bűn sötétsége felett. Benne állunk a jó és rossz harcában csakis azért, mert a jó és rossz „törvényei” természetünkben vannak. Nem léteznék a világban a sok gonoszság, bűn, pizok, ha az ember „másik törvénye” nem cselekedné azokat. Tehát elsőrangú egyéni, erkölcsi, társadalmi és állami kérdés az egyén bűnös hajlamát gyengíteni, bűneinek forrását bedugni, bűneinek elejét venni. A bűn témájának kerülése bornírt struccmadár, mely fejét a homokba dugva azzal áltatja magát, hogy nem üldözi ellenség. Az egyház folytonos küzdelme a bűn ellen az erkölcsiség megteremtésének szükséges előfeltétele. Az erkölcsi életnek megteremtése ezzel az odiózus negatív munkával kezdődik.

Az egyház megkülönböztet halálos és bocsánatos bünt, ami a bűn romboló erejét és túlvilági következeit veszi tekintetbe. De a léleknevelés, a megigazulás, a lelki emancipálás a bűn alól nem helyez súlyt erre a különbségre, nála minden bűn nagy rossz. Ő csupán a rosszat, a malumot látja, mely Isten akaratával ellenkezik akkor, mikor értelmünkkel, célunkkal, lelkiismeretünkkel ellenkezik s következőleg lényegileg rossz. Klug szerint minden bűn az emberi méltóság sírásója,⁴¹ mert visszatartja a lelket emelkedésétől, gátolja fejlődésében, éket ver közte és Istene közé, célja és boldogsága ellen van. A keresztény morálban nincs is arról szó, hogy az ember megőrizze a korrektségnek külső mázat, ami lehet valamiféle társadalmi morál erénykódexe, hanem hogy a lélekből magából kell a rosszat kiölni, mert „a jó életnek gyümölcse csak a tiszta szívből származik”.⁴² A bűn elleni küzdelemnek azért a lélek mélyére kell hatolni: gondolkozásunk, hajlandóságunk, érzésünk, vágyunk, akaratunk korrektségére kell törekedni.

És egyéni munka, lelki munka, elmerülő munka, melyhez az egyháznak nemcsak kitűnő lelki mesterei vannak, de megvan hozzá a nélkülözhetetlen gyóntatószéke is.

Az emberi természet és pedig minden ember természete csaták színhelye s mindenütt mindig az forog kockán, hogy a „világ fejedelme” legyen-e benne az úr, a világ szelleme – melyről Fénelon mondja a Megváltó nyomán, hogy a sátán szelleme – uralkodik-e benne, vagy pedig Krisztus és Isten országának szelleme. Ezen küzdelmes harc aszerint dől el, hogy milyen mértékben sikerül a bünt, a bűn szolgálatát az emberben elfojtani és kiüldözni. Hogy az ember szabad legyen, hogy Isten fiának szabadságát élvezze és világosságában járjon, ahhoz először ki kell bontakozni a szenvedélyek, tévedések s bűnök rabláncából, sötétségéből, hogy azután a felszabadult energiák teljes erejével küzdjön Isten országának – a jónak kiépítéséért.

⁴⁰ Erziehung und Selbsterziehung. Schulthess, Zürich, 1918. 56. old.

⁴¹ Die Schule Gottes, Schöningh. Paderborn, 1918, 158. o.

⁴² Kempis: Krisztus követése III. 31,4

9. Fehér terror

Dante *Infernó*jában Szent Péter a magas mennyből a kárhozottak között látja édesanyját s efeletti mély szomorúsága miatt Isten leküldi angyalát az apostolfejedelem édesanyjának kimentésére. Ahogy az elkárhozottak meglátják Isten angyalát, megsúgja ösztönük, hogy Isten kivételt tesz az örökké való átok törvénye alól és kiment valakit. Izgalommal tolonganak az angyal körül s mikor az kiragadja Péter anyját a tűzből, egy egész halom elkárhozott lélek belékapaszkodik távozó társukba és szívettépően könnyörögnek, hogy vigye magával. De Péter apostol anyja irigy volt végtelenül – emiatt égett. Most is irgalmatlanul rugdosta el magától a kárhozottakat. Ahány lelket azonban letaszított a mélybe, annyival lassúdott útja a szabadulás felé. Közvetlenül a menny kapuja előtt már csak egy lélek csüngött rajta és köveket meglágyító módon könnyögött irgalomért, de az apostol anyja nem kívánta néki a szabadulást, hanem őt is kegyetlenül letaszította a mélységbe. De ebben a pillanatban hullott ő is vissza az örök tűzbe. Szent Péter igazságérzete ezután megnyugodott Isten végzésében.

Így az *Infernó*ban, ahol az a lélek megmenekült volna még a pokolból is, ha lett volna legalább annyi jószág benne, hogy megtűrje magán a különleket. Földi életünknek ég felé törtetésénél éppen megfordítva van: a különleket akadályoznak a fölemelkedésben, az ég felé való törtetésben. S ezek a különleket: a bűn, szenvedély s különféle gyarlóságok. Ezeket le kell ráznunk magunkról irgalmatlanul, terrorral, erőszakkal. „Isten országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt”.⁴³ A judeo-kommunista rémuralom után a sárba tiport magyar és keresztény becsület szükségszerű visszahatással lesújtott a gonoszokra, mire az „emigránsok” világgá kürtölték, hogy Magyarországon fehér terror van. A keresztény morál igenis ismer fehér terrort, mikor a lélek – saját magában – harcra kel az alacsony, a rút, a sötétség, a bűn ellen. *Renoncement à soi-même* – lemondás önmagáról – mondja Fénelon, vagyis önfegyelmzés, önmegvetés olyan értelemben, hogy a pusztán emberinek letörése révén majd az isteni elem jusson lélegzethez. Három irányban nyilatkozik ez meg. Első a bűn leküzdése, a tőle való szabadulás. Itt a lélek érdeke minden erőfeszítést megérdemel. Ezután a természet rossz, veszedelmes hajlandóságainak elnyomása jön sorra. Ez az igazi nevelés, aszkézis. Végül a test féken tartására és a jó uralmának biztosítására olyan preventív eszközök használata kívánatos, melyben az ember megengedett javakat tagad meg magától. Ilyen pl. a böjt. Förster ezt így fogalmazza meg: A személyiség felszabadulása a külvilág alól, felszabadulása a testiségnek, érzéki hajlamoknak és érzelmeknek rabszolgasága alól.⁴⁴ Az emberi gyarlósággal és gyengeséggel való küzdelem megacélosítja a lelket, erőssé és életre képessé teszi. Mikor Szent Pál azt mondja: „Az erő a gyengeségben tökéletesedik”,⁴⁵ nem hiszi azt, hogy a gyengeség maga, mint ilyen, erősíti a lelket, hanem hogy a gyengeség elleni harc és küzdelem fejleszti és edzi a lelki izmokat. Ez azonban nem hozza meg a kellő gyümölcsöt, ha a lélek nem megy egy lépéssel tovább és nem tart szigorú mértéket a megengedett földi javak használatában, hanem edzi magát, akaratát az önfegyelmzés különféle eszközei segítségével. Vele egyrészt módjuk van a nemesebb lelki hajlamoknak kifeslenni, másrészt kevesbednek a lelket fenyegető gyengeségek, ingerek és bűnalkalmak. Az alkalmak magukban véve nem gyengítik ugyan az embert, hanem inkább megmutatják, hogy hol van az emberben gyengeség. Éppen azért nem is szükséges minden alkalmat elkerülni. Itt a léleknek bizonyos mértékben szabad lélegzésre van szüksége. Ámde a szabadság túlzása végtelen nagy kárt tenne benne, mert viszont a sok bűnalkalom rázódulását nem bírja el és

⁴³ Mt 11,13

⁴⁴ Erz. U. Selbsterz. 84. old.

⁴⁵ 2Kor 12,9

még a jó is meginoghat, elbukhatik. Fénelon azt kívánja, hogy az ember némuljon el, engedje magát vezetni és ne lássa azt, hogy hová, merre megy.⁴⁶ De ez túlzás és merő passzivitásra nevel, mely könnyen hisztérikus érzégsébe és önámításba fülhat. A mai realiztikus ember nem tud vele mit kezdeni. Az önfegyelmzés gyakorlatilag véve két téren foglalkoztassa az embert. Az egyik a hivatás, földi pálya, ahol mindaz ellen kell harcolni, ami a hivatás tökéletes kifejtését, korrekt teljesítését megnehezíti. A kötelességteljesítés a korrekt keresztény ember főerénye, következőleg főkötelessége leküzdeni magában mindazt, ami hátráltatja benne. Az önfegyelmzés másik tereuma az alany személyes, teljesen egyéni, minden külső viszonytól mentes énjének megmunkálása. Ehhez nagy önismeret kell. Foglalkozni kell önmagával, elmerülni saját karakterének tulajdonságaiba, s nem szabad elsiklani felettük az ilyenféle kifogással: ez az én szokásom vagy gyengeségem. Ha Sokrates a nyugalom klasszikus korában elmondhatta, hogy az önismeret a legnagyobb művészet, mennyivel inkább igaz ez ma, mikor az emberek mindenhez jutnak, mindennel foglalkoznak, csak saját énjükkel nem. Elmennek idegen földeket nézni, világokat tanulmányozni; de saját maguk idegenségét nem vizsgálják. Mennyire igaza van Försternek, mikor mint szükséges nevelési előfeltételt követeli: „Die Befreiung der Persönlichkeit von der Aussenwelt”.

Az önmehtagadás és önfegyelmzés terén nagyon kell óvakodni a külsőségtől, hiú földi célok keresésétől és arra vigyázni, hogy a lélek áldozatul ne essék a külső fegyelmi eszközöknek. Valaki böjtölhet makacsságból, hiúságból, fitogtatásból; valaki szerénykedhetik, hogy másoknak alkalmat adjon dicséretére; nemi lemondásban élhet valaki fukarságból, egoizmusból stb. A külső fegyelmi eszköz s általában az önfegyelmzés csak akkor szolgálja a lelket, ha benső lelki érték, erény, nemes isteni akarat szempontjából történik, illetőleg egy lappangó rossz leküzdését célozza. A külső fegyelmi eszközben való túlzás ellen harcol Szalézi Szent Ferenc a Filoteában és elvül állítja fel: jó a testedet „sanyargatni, de sokkal többet ér, ha hajlamaidat, szenvedélyeidet megfékezed, tisztán tartod és nemesítéd szívedet.”⁴⁷ A mai ideges korban, mikor testi erőnket a nyomorúság, izgalom, a zaklatott élet annyira igénybe veszi, minden téren igaz, amit Huber a szexumról mond: „Olyan bűnbánati cselekedetek, melyek az idegenergiát jelentékenyen gyengítik és ezáltal az idegek erősingerlékenységét hozzák létre, sokkal inkább okaik a tisztaság elleni súlyos kísértéseknek”⁴⁸.

Hogy magamból valamit faraghassak, hogy ennek a mikrokozmosznak isteni vonásait kicsalhassam, az önfegyelmzést nem kerülhetem ki. Különbben „Raserei”, hisztéria, tettetés az egész lelki élet. „Az önfegyelmzés minden erény magja és egyszersmind a legnehezebb erkölcsi munka”⁴⁹. „Az igazi előhaladás a jóban az énnel mehtagadásában áll és aki az önmehtagadásban sokra vitte, az szabad ember”⁵⁰. Magunknak legyőzése igazán győzelem.

A Megváltó mindezt egyszerűen így mondja: Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát.

10. Damaszkus

A lélek gyarlóságai és fejlődése körüli harc különböző. Tekinhető csupán egy hiba vagy erény szempontjából, mely hol elszigetelten folyik le, hol meg magával ragadja az egész embert; de tekinhető általában és koncentrikusan is, amikor a lélek egész énje fejlődik helytelen irányba és szorul pálfordulásra. Szent Ágoston lelki küzdelme javarészt az

⁴⁶ La vraie et solide piété par Fénelon, Dupanloup Sec. Ed. Poussielgue, Rusand, Paris, 1861, 1. 84.

⁴⁷ 3,23

⁴⁸ Die Nachahmung der Heiligen. Herder II. 190.

⁴⁹ Erz. u. Selbserz. 150.

⁵⁰ Kempis Kr. köv. III. 39,4

érzékiesség szenvedélye körül játszódtott le, mi sarkpontját képezte egész hitbeli és erkölcsi tartalmának. Nagy szenvedélyének teljes legyőzése megnyitotta az utat az egész ember csodálatos megváltozása számára. Björnson „Isten útjain” című regényében két testvér valláserkölcsei felfogásának koncentrikus küzdelmét ecseteli. Egyikben a dogmatizmus bigottsága, a másikban a felvilágosodottság dogmatizmusa testesül meg s akadályozza, hogy az emberi és az evangéliumi jóságnak szépsége és harmóniája vezérelje életüket. Kemény lelki harc, sok csalódás és szerencsétlenség nyomán végre ledőlnek a rideg válaszfalak és merev elfogultságok.

A lelki fejlődés mindkét fajánál az a fontos momentum, amikor a lélek számára eldől, hogy mi uralkodjék benne: Isten országa és akarata-e vagy a földi mennyország szelleme. Két úrnak nem lehet egyszerre becsületesen szolgálni – tanítja a Megváltó. – A lélekben is egyik világnak uralomra kell jutni és a másiknak alárendelten, eszközként melléje simulni. Ez a fordulat egyénenként más és más alakban jön létre. Némely léleknél az egész embert megrázó krízis, a lélek minden atomját rezgésbe hozó láz, mely lavinaszerűen tör az emberre s hozza meg az üdvös változást. Ezeknél szükség van a megrázkódtatásra, mert rendesen nagy lelkek, kik egy nagystílusú ember erejével és kitartásával csüngenek a hibán, a tévedésen, melyre talán egész életüket építették. Istennek és a kegyelemnek itt nehéz harcot kell vívni, régi hatalmas világot kell összezúzni és súlyos megrázkódtatással ledönteni, mint Sámson ereje romba döntötte Dágon templomát. Szent Pál megtérése a Damaszkus felé vezető úton ilyen volt. Mint Saul, a nagyra termett lélek titáni tehetségeinek teljes erejével követte hamis világát és üldözte Krisztus híveit. Mikor Isten lesújtja a damaszkusi úton és kegyelmének fénysugarával lerántja szeméről a tévedés hályogát, összeroppan a régi ember – mint önmaga mondja: „meghalt”,⁵¹ s ugyanabban a pillanatban megszületik benne a Szent Pál, bár még néhány év kellett, míg hatalmas energiáit az új világ fenséges céljaiért munkába állíthatta.

Hasonló asszisi Szent Ferenc megtérése is. Az ifjúságnak tavaszi pompájában ragyogó, szép, eszes, a mulatozó világtól imádott ifjúra egyszerre villámként tör a magasabb világ hívásának ereje s aki tegnap még farsangot rendezett, holnap már koldusbottal kezében, szörccsuhával kényes testén, sarutlan lábbal indul a stigmatizált szentnek kálváriaútjára.

Ámde az emberek nagy tömege nem ilyen nagykaliberű egyéniség, minnek következtében megtérésük, önmagukra eszmélésük útja is csendesebb lefolyású. Sokan közülük gondtalanul haladnak az élet útjain, melyeknek virágait sietnek leszakítani. Nem éppen rosszak, de nem is skrupulózusak hibáik miatt, melyeket mosolyogva halmoznak egymásra. Eszményük nincsen. A vallás se bántja őket. Talán elvetődnek itt-ott Mária-Cellbe, néhányszor virágot tesznek egy Madonna elé, esetleg hangsúlyozzák jó keresztény voltukat s lelkesednek a vallás művészi kihatásaiért. Ez náluk minden és sok. Útjukban csak akkor döbbennek meg, ha az élet elsötétíti fejük fölött a szerencsecsillagot, vagy beáll Hans Sachs jóslata a Meistersingerben. Die schwache Stunde kommt für jeden. Szerencsétlenségük, botlásuk nem kelti fel bennük a nagy lelkek krízisét, mely gyógyulást, megtérést hozna – hisz ehhez túl felületesek –, hanem csak lerántja életükről a rózsaszínű fátyolt és teljes rútságában tárja fel a valót. Hány ilyen lélek marad ott ájultan, erkölcsileg holtan, fizikailag összeroncsoltan az élet széles országútján! Játszottak az élettel és eljátszották.

Az egészen ellenkező póluson találkoznak olyan lelkek, kik komolyan veszik az életet, kikben mindig a jó, Isten országa uralkodott s ennél fogva magas tökéletességre jutottak. Ezek a Parsifal-lelkek, mint Szent Alajos, Szalézi Szent Ferenc, De Raul Szent Vince stb. Náluk az isteni kegyelemnek könnyű munkája volt s bőven meghozta természetes és kegyelmi adományainak kamatait. Szerencsés külső hatások is segítették őket, de teljesen ellentétes miliőben is ugyanazok maradtak: Isten kiválasztottal, kedvencei. A legtöbb ember azonban a

⁵¹ Róm 7,10

középúton halad. Életük sem külsőleg, sem belsőleg nem ver nagyobb hullámokat, nem olyan kockázatos, mint a nagy tragédiák hőseié, de erősen fenyegeti őket az ellaposodás veszedelme s a szárazság unalma. Gyakran fásult napszámosok, se hidegek, se melegek, hanem langyosak, kikkel mitsem lehet kezdeni s kiktől a Megváltó némi megvetéssel fordul el. Van ugyan vallásuk, de kevés életenergiát merítenek belőle. Ha valami külső vagy belső esemény fölrázza őket, lángra lobbannak, tüzes lelkesedésre kapnak, de a tűz csakhamar kialszik megint szívükben, mert nincsen kedvük küzdelemre, áldozatra, kitartásra, melyek a tüzet éleszténék. Minő méltatlan az emberhez ez a lomha tétlen állapot! Isten olyan nagy világot rejtett minden emberbe s olyan sokat áldozott érte, s az ember olyan bornírtul szűk horizontban mozog. Pedig okvetlenül el kell jutnia Isten hegyére, azon fejlődési fokig, ahol erőre kap benne Isten szelleme s veszi kezébe élethajóját. Ez azonban küzdelem nélkül nem megy, önfegyelmzés, acélos önuralom, önlegyűrés és áldozat nélkül nem érhető el. A lelki harc a lelki fejlődés levegője. Nélküle senkisémet menti meg lelkét. Akik Saulból lettek Pállá, azoknál a lélek komolysága és nagyatermettsége, a lelki erők óriási feszültsége s az isteni kegyelem perzselő ereje gondoskodott elég küzdelemről, szenvedésről és munkáról. A Szent Alajos-féle Parsifal-lelkek sem voltak privilegizáltak, olyan értelemben, hogy a küzdelem, harc ki lett volna kapcsolva életükből. Ez legfeljebb helytelen életírók könyveiből való hiedelem, ahol a szentben csak az eredményt ünneplik, de azt a kohót, melyben égette magát, nem tárják az olvasó elé. Olvassa el valaki Meschlertől Szent Alajos életét s akkor el fog csodálkozni, hogy ez a gyengéd, a közfelfogás szerint szinte nőiesen lágy és a kegyelemtől dédelgetett lélek milyen szigorú tudott lenni, milyen céltudatos volt éppen az önfegyelmzés gyakorlásában. Az ember benne is meglátja a puszták remetéinek hősiességét és elszántságát. Alig bírták pl. rávenni arra, hogy ágyban aludják, gyenge fizikuma dacára a puszták földön szeretett pihenni – bizonyára nem kényelemszeretetből. Eszményien tiszta és ártatlan volt, de olyan féltékenyen is őrizte tisztaságát, hogy sohasem tekintett nőre s bár éveken át szolgálta a spanyol királyi udvart, sohasem tekintette meg a királyné arcát. Ez lehet túlzás, de mennyi erő, mennyi küzdelem, mennyi elszántság rejlik mögötte.

Annál inkább kell tehát a küzdelem a színtelenek csoportjánál. Fel kell ébredni a letargiából s tudatosan nekimenni kényelmének, megrögzött szokásainak, gépies tetteinek, hogy lelket, célt, ideált vigyen életébe. Ne legyen az ember *Gewohnheitstier*, hanem örök ideálokért lelkesedő és dolgozó lény.

Aki nem jut Damaszkus kapuja elé, nem jut a mennyország kapuja elé sem. „Aki nem megy át valamilyen tisztító tűzön Isten országáért, az nem méltó, hogy eljusson Isten magas szemléletére”.⁵²

11. Kálvária

A Damaszkus-járáshoz, a lélek vándorlásához Isten országába, szorosan odatartozik a szenvedés. Sok szenvedés nehezedik az emberiségre és az egyesre. Ijesztő képeket nyújt belőle a történelem, a nagy háborúk, szerencsétlenségek, betegség, családi drámák. Sötét árny a szenvedés, mely végigsuhog az egyes és a társadalom felett. Testi és lelki szenvedés kínozzák az embert. Az utóbbiból sokkal több van; mint hinnők. A külső jólét és egészség alatt számtalan csendes mártírium fonja töviskoronáját.

Sok ember nem tud mit kezdeni a szenvedéssel. Letörik alatta fizikai ereje és hite egyaránt. A neves bölcselő, August Messer, megírja belső, lelki fejlődését,⁵³ mely javarészt a

⁵² Kempis Kr. köv. II. 9,7

⁵³ Glauben u. Wissen, V. E. Renhardt. München, 1919

szenvedés problémája miatt tért el a hittől, mert nem találta meg a harmóniát Isten jóságával és igazságával.

Bizony van szenvedések iskolája, „Leidenschule”, mint Kepler mondja, és csak az a kérdés, vajon ez az iskola életre nevel-e, vagy pedig halál, a hit halála-e az eredmény? Egy növendékemnek, alig hogy kikerült a szemináriumból az életbe, rózsák helyett tövisek hullottak az útjára. Sűrű egymásutánban vesztette el hön szeretett övéit, szülői otthonát. Levelében így vigasztalja önmagát: „Mikor Krisztus követésére vállalkoztam, akkor lélekben mindenről lemondtam; hát ebből a mindenből kért ő ismét valamit.” S ebben a tudatban könnyen és emelkedett lélekkel viselte a csapásokat. Ha nem ajánlja fel magát egészen Istennek, akkor is elvesztette volna övéit, de akkor a halál az életnek kérlelhetetlen, otromba elgázolása lenne, ami lelkét, hitét és bizalmát az élet iránt alaposan megtépázná. A hit azonban olyan értelmet és jelentőséget adott a veszteségnek, hogy egy sokkalta nagyobb lelki érték javára oldódott fel. A nem hívő nem ismeri a szenvedés értelmét. Annak ez buta, sötét pont, mely eltompítja lelkét, elrabolja nemes értékeit, életének szépségeit és materialistává teszi. A hívő lélek azonban érik, nemesedik, gazdagszik és fölfelé tör a szenvedések kohójában. Még a halál is csak ideiglenesen szakítja el kedveseitől, mert az örökkévaló élet országa egy nagyobb boldogságban visszaadja őket egymásnak. Akinek hite megtörik a szenvedés terhe alatt, az beteg hit volt, mely Istenben csupán a földi élet paradicsomának kiépítésére keresett segítőt.

Krisztus súlyos keresztet hordott s általa jutott a feltámadás dicsőségéhez. Az őt követő lelkeknek sem nyílik más út, mint a kereszt és szenvedés útja, mely ezen a világon az erkölcsi feltámadáshoz, a másvilágon pedig az örök boldogság feltámadásához vezet. „Szoros a kapu és keskeny az út, mely az életre visz”,⁵⁴ mondja az isteni Megváltó s vele az önfegyelmezés és szenvedés szükségességének tanát állapítja meg. Az emberi természetnek szüksége van a szenvedésre, hogy gyarlóságaitól, földiességétől és önzésétől megszabaduljon. „C'est l'attachement à nous mêmes que Dieu veut détruire par des croix”⁵⁵ – keresztnek segítségével akarja Isten a földi énhez való tapadást kiirtani. A kereszt letöri az emberi gögöt, a bűnök legfőbb forrását és alázatossá teszi a lelket, hogy ezen az úton felsegítse a mély hitnek és mély istenszeretetnek magaslatára.

A világiasság, a földi örömök s vagyon rendetlen szeretete mint balga gyermekjátékok hevernek a szenvedő ágya mellett. Sem vigaszt, sem erőt, sem örömet nem tudnak neki nyújtani. Könnyes tekintetét azért a beteg magasabbra irányítja és megtalálja Istent, kit egészségének örömmámorában elfelejtett. Ebben a keserű isteni pedagógiában az embernek végtelen kicsinysége lelepleződik, de csak azért, hogy a földiektől megtisztult szenvedő előtt a lelki ember nagysága tűnjék fel. Isten a szenvedésben csak azért tör össze, hogy fölemeljen arra a szédítő lelki magaslatra, hová a földies ember el nem juthatott. „A szenvedés királyi út, mely az égbe visz”.⁵⁶

Szent Terézia elragadtatásában azt kérte Istentől: szenvedni vagy meghalni. De ő rendkívüli tünemény. A szenvedés mindig fáj s természetünk irtózik tőle. Még a Megváltó Úr Jézus is megborzadt a szenvedés tengerének kelyhétől az Olajfák hegyén. De viszont példát adott az emberiségnek arra, hogy ha Isten akarata az emberre szenvedést küld vagy megengedi, hogy az rátörjön, akkor türelemmel ér megadással kell viselni tudni, mert vele fonja égi koronáját. Kiket Isten nagy dologra hívott, azokat előbb szenvedéssel acélozott meg. A szentek élete bőséges példatárt nyújt hozzá. Az evangéliumi ifjú azt kérdezte a Megváltótól, hogy miképpen lehet tökéletes? A Megváltó vagyónának feláldozását kérte, mert bizonyára ez volt akadály a vágya teljességének. Az ifjú azonban nem tudott

⁵⁴ Mt 7,14

⁵⁵ La vraie et solide piété p. Fénelon – Doupnaloup I. 422.

⁵⁶ Kempis Kr. köv. III. 30,4

vagyonáról lemondani. További történetét nem ismerjük, de lehet, hogy a szenvedés tüzeben arra az áldozatra is kész lett volna, melyet a Megváltó tőle kívánt. A szenvedés sok olyant éget el Isten oltárán, mit az ember egészségének mámorában nem ad oda lelkéért.

Nagy lelki emberek nagy szenvedésének felette kemény iskoláját mindenesetre kis emberek nem bírnák el. Őket nem is éri több szenvedés, mint amennyit az élet rendes medre szokott magával hozni. De náluk is a hit a szenvedés támasza, melyből azonban a hit maga is megerősödve s mélyítve kerül ki. Kölcsönösen támogatják egymást. A szenvedőben olyan erővel lobban föl a hit, hogy megkönnyíti szinte elviselhetetlen kínjainak türelmes elviselésében s megerősíti hidegveritékes halálküzdelmében. Türelmes, megadó, sőt mosolygó szenvedőket, kikre mint szentekre lehet tekinteni, csak a mély hit nevel, mely olyan isteni béke és boldogság érzetével önti el lelküket, hogy elfelejtik bajukat. Az ember megérti a hegyi beszédet, mikor boldognak hirdeti a szenvedőket.

A szenvedők külsőleg a társadalom legszegényebbjéi. A hit azonban naggyá és gazdaggá teszi lelküket és előbbre juttatja őket a világlemondás, lelkiség és tökéletesség útján. Minő kegyetlen gonoszság kell ahhoz, mikor megfosztják az embereket szenvedésüknek nagy vigasztól és lelki fejlődésüknek nagy rugójától, a hittől, és semmit sem adnak helyébe.

12. Akaratnevelés

Míg az ember a lelki harcot vívja, hogy a földi emberből evangéliumi ember váljék, addig állandóan szem előtt kell tartania az erkölcsiségnek egyik gerincét, az akaratot. Az akarat mint úszó sziget lebeg a hullámzó élet tengerén, hivatva arra, hogy a jó irányában való megszilárdulás körülötte történjék. A lelki harcok megvívásának egészséges eredménye a jóra törekvő akarat erkölcsi diadala. A bűn romboló hatása az akarat terén abban áll, hogy az akarat gyengévé, ingadozóvá és rosszra hajlóvá lett. Az akarat nincsen harmóniában az ésszel, mert ha ez utóbbi fel is ismeri a jót, mit cselekedni kell, az akarat gyakran mégis a rosszra visz, s viszont, ha az akarat akarná is a jót, nem tud mindig érvényesülni, mert az emberi természet rossz hajlamai erősebbek nála és rabszolgamódon ragadják magukkal az embert. Ez a belső meghasonlottság olyan nagyfokú, hogy még Szent Pál is keserű panaszra fakad: „Nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, amit gyűlölök”.⁵⁷ Ebből mindjárt kiviláglik, hogy minő fontos az akarat erősödésének problémája. Amint az akarat sebei kettősek, akképpen a gyógyításnak is két irányban kell történnie: a jóra hajlandóvá kell tenni és erősíteni, hogy a természet gyarlóságainak kényszerét letörhesse és a jónak megvalósításában vezesse az embert. A lélekuralom megszerzéséről van itt szó. Mindenekelőtt önismeret kell. Ismerni kell az akarat gyengéit, erőtlenségét, illetőleg a természeti halandóságok és szokások nyomását. Szükség van azután dresszurára is. De a legnagyobb akaratnevelő iskola a lelki élet katolikus megélése. A lelkiismeret-vizsgálás, gyónás, jófeltételek, az egyház böjtje, önmegtagadások, kisebb önfegyelmezési tények mindmegannyi akaratnevelő eszközök. Az ifjúság nevelésénél különösen fontos az akaratnevelés külön keresése, szándékolása. Az ifjúságnak akaratnevelési iskolájába bevonható testedzés, torna, testi disciplina is. Ennek a modern nevelésnek atyamestere: Förster.

Tekintetbe véve azonban, hogy az akarat uralmára nemcsak az erkölcsi élet szempontjából van szükség, hanem a lélek távolabbi céljából is, ti., hogy az ember megalkossa magában Isten országát és Istenhez jusson, azért az akarat szerencsés fejlődésének titka tulajdonképpen abban áll, hogy megtalálja a harmóniát Isten akaratával. – Valójában az akarat problémája és az Isten országa úgy sem választható ketté, mert az

⁵⁷ Róm 7,15

evangéliumi erkölcs megvalósítása nem más, mint Isten akaratának munkálása. – A keresztény aszkézis alapelve: Isten akaratát cselekedni. „Aki Atyám akaratát cselekszi, ki a mennyekben van, az megy be a mennyek országába”.⁵⁸ Csak az jó, ami Isten akarata, ellene tenni véték. – Csak az Krisztus tanítványa, ki Atyja akaratát teszi. – Amiért a Megváltó így imádkoztatja híveit: Legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is.

Az akarat az értelem után Isten legnagyobb lelki adománya. Erkölcsünk, tetteink betudhatósága és alanyi erkölcs értékelése hozzá van kötve. Amit nem az akarat vezet, az gépies, vak szenvedély vagy terheltség és nincsen erkölcsi beszámíthatósága. Ha mosta keresztény lelki élet tana folyton azt hangsúlyozza, hogy Isten akaratát kell tenni, jelentheti-e azt, hogy a magunkét elfojtjuk, letiporjuk? Ez természetellenes és éppen Isten akarata ellen lenne, ki azért adta akaratunkat, hogy éljünk vele. A hit igazsága, világossága és ereje van hívatta arra, hogy annyira átjárja az embert, hogy amint értelme teljesen meghódol a hitnek, aképpen az akarat is a hit szolgálatába álljon, s csak azt tartsa jónak, érdemesnek, kívánatosnak, amit Isten akar. – Akaratunk nem némul el, hanem felolvad Isten akaratában Szent Pál fenséges vallomása szellemében: „Már nem én élek, hanem Krisztus él énbennem”.⁵⁹ Akaratom csak akkor olyan erős, hogy felülemelkedjék természetem a világ csábításain és legyőzze a rosszat, ha Istenével egybeolvad, mert akkor Isten az ő kegyelmének gazdagságaival siet akaratom erősítésére. – „Isten akarata sohasem lép elénk Isten kegyelme nélkül”.⁶⁰ Az ember a régi, földi embert úgy győzi le, ha akarata Isten akaratát szolgálja. – „Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át a ti érzéseiteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, mi az Isten akarata, mi előtte jó, kedves és tökéletes”.⁶¹ Ha már Isten akarata uralkodik valakiben, akkor is kitörhet a harc az emberi és isteni akarat között, de mindig az isteni viszi el a pálmát, úgy mint a Megváltónál vérrel való verejtékezésével az olajfák hegyén. Szünetében emberi természete könnyögrésre kényszeríti akaratát; vedd el e poharat tőlem – de akarata ezt csak úgy tudja kérni, ha Isten akaratával nem ellenkezik: Mégis ne az én, hanem a te akaratod legyen.⁶² Mivel Isten a kehely kiürítését akarja, a Megváltó megnyugszik benne és Isten pedig erősítést küld neki. – Isten akarata sohasem jár kegyelme nélkül. Mikor Szent Pál utolsó jeruzsálemi útjára indul, érzi vesztét s emberi természetének szava vissza is tartja az úttól, de régtől fogva megszokta Isten akaratát követni, s mivel úgy van meggyőződve, hogy Isten hívja Jeruzsálembe, megy. „Elfogult lélekkel – mondja – megyek Jeruzsálembe, nem tudva, hogy ott mi történik velem, csak azt, hogy a Szentlélek városról-városra értésemre adja és azt mondja, hogy Jeruzsálemben bilincsek és szenvedések várnak rám. De mindezekről mitsem félek, sem életemet magamnál többre nem becsülöm, csak betölthessem pályafutásomat”.⁶³ – Akaratunknak alárendelése Isten akaratának és Isten akaratának teljes előmlése mirajtunk könnyen szertelen rajongásra, önámításra vezethet hisztériára hajló lelkeket. Különösen a nők forognak itt veszélyben. Könnyen Isten sugalmazásainak, Isten akaratának tekinthetik esetleges beteges álmódzásait, kedvteléseiket, fanatikusan jelentkező ötleteiket. Az élet – sajnos – tud felmutatni ilyen vallási betegeket. Ezen veszedelem elkerülésére jól kell tudnunk, hogy Isten akarata a lelkiismeret szaván kívül mindenekelőtt az isteni és egyházi parancsokban, állásbeli köteleességekben, feljebbvalók rendeleteiben revelálódik. Kétségkívül léteznek olyan életmomentumok, amikor az említettek nem adnak kielégítő választ egy

⁵⁸ Mt 7,21

⁵⁹ Gal 2,20

⁶⁰ Das innerliche Leben, Tissot-Kerer, Regensburg, 1910, 203. o.

⁶¹ Róm 12,2

⁶² Mt 26,39.42

⁶³ ApCsel 20,22-24

kérdésre vagy problémára. Sőt a lelki életnek vannak olyan intim s alanyi vonatkozásai, amikor a külső tételes törvények nem igazítanak el, hanem a léleknek benső kegyelmi szavában kell keresni Isten akaratának a felismerését. De ilyenkor is megvédheti magát az ember a csalódástól. Ott a lelkiatya a lelki vezető. Hogy Isten a benső kegyelmi munkában is akarja azt, hogy a lelkiatya igénybe vétessék, mutatja többek közt Szent Pál megtérése, ahol a mi Urunk maga nyúl be egyenesen az apostol lelkébe és mégis elküldi őt papjához: Ananiáshoz. Isten nem akarja, hogy egyik lélek teljesen függetlenítse magát a másiktól. Egyházat rendelt, papokat szentel. Szent Pál sok kegyelmet kapott közvetlenül Istentől, mégis keresi egyrészt a harmóniát apostoltársaival, másrészt szigorú kézzel és tekintéllyel veszi kezébe azon lelkek kormányzását, kiket a gondviselés reábizott. Akik hisztérikus mániájukban eltévednek, csak azért tévednek el, mert nem teszik Isten akaratát és nem rendelik alá magukat egyházuknak.

13. Motívumok

Az önérzetre és ambícióra gondolunk. Az erkölcsstan nem dolgozik ezen fogalmakkal, de annál többet az élet, azért tisztáznunk kell őket. A modern ember ellentmondást és nehézséget lát a neki annyira értékes önérzet és a között, hogy Isten akaratában meg kell nyugodnia. Viszont az Isten akaratában való megnyugvás gondolata és ténye a keresztény embernek a gyakorlati életben tanúsított agilitása terén tényleg helytelen befolyást gyakorolhat. – Ámde Isten akaratának megvalósítása és a benne való megnyugvás nem kívánja azt, hogy a keresztény ember letargiával nyugodjék bele minden gonoszságba és igazságtalanságba. Már csak azért sem, mert a gonoszság nem Isten akarata, de igenis Isten akarata, hogy a gonoszság ellen felkeljünk és harcoljunk. A keresztények gyámoltalansága nem mindig faji lelemény hiánya, hanem gyakran erkölcsi értékek meg nem értésének vagy helytelen feldolgozásának eredménye. Bizonyítja ezt az a körülmény, hogy igen vallásos embereknél találkozunk gyakran olyan naivitással és tehetetlenséggel, ami a hit ügyének sem dízére, sem javára nem válik. Szent Pál az ellenkezőre tanít. – Ő Isten akaratának tekintette, hogy Jeruzsálembé jöjjön, ahol – mint sejtette – elfogadás vár reá, de azért még sem fogadta az elfogadást letargiával. Emberileg minden megengedhetőt elkövetett, hogy szabadságát visszanyerje. Szökést nem akart megkísérelni, mert jogviszonyok között élt és törvényes úton remélte igazát megtalálni. De emellett a jogviszonyok minden védelmét, előnyét igénybe vette. Mikor pedig megingott a bizalma abban, hogy ügyét Cesareában folytonos zsidó intrikára – igazságosan kezeljék, a császárhoz apellált Rómába. Szent Pál önérzetének egy másik nyomát látjuk Philippiben, ahol megvesszőztették a zsidók, de utólag igen megijedtek, mikor Szent Pál a római polgáron esett sérelem orvoslásával fenyegetődött. Csak magasabb evangéliumi érdekből állott el tőle.

És Isten akaratának követése nem jelent mindig külső passzivitást, mint az említett mozzanatok Szent Pál életéből sejteni engednék, hanem sokkal gyakrabban életet, munkát, törtetést, küzdelmet, hősiességet s ennek következtében sok-sok vállalkozási szellemet. Szent Pál Isten akaratából járta be az egész kultúrvilágot és lett a nemzetek apostola. Asszisi Szent Ferencet Isten akarata tette a szegénység önkéntes követőjévé és vele korának lelki restaurátorává.

Tehát a vallási élet emberében is van önérzetnek helye és szerepe. Az önérzet az ember méltóságának felébredt tudata, mely ezen tudatának megsértését felháborodással utasítja vissza. Az önérzet önfegyelmézést, szigorú nevelést, vaskövetkezetességet kíván a lélektől, mely nem tűri, hogy pizok, alacsonyság szennyezze be az emberi méltóságot. – Ha ez azért történik, hogy embertársát lenézzék, akkor már nem önérzet, hanem gőg, mert nem alapul az emberi természetnek isteni adományain, melyek általában minden emberrel közösek. Ha az önérzet külső múltó dolgokra: gazdagságra, szépségre stb. épít, akkor ez hiúság, mely kong az

ürességtől, az igazi értéknek meg nem értésétől. Ez bornírt, kicsiny emberek önérzete. Az igazi önérzet sokkal magasabban áll. Ez ráeszmélés arra, hogy Istennek első földi teremtménye, mely magasra, örök életre hívott lelket hord bensejében s a legmagasabb Urat, Istent szolgálja. Az ilyen önérzet felemelő és minden irányban nemes kihatást gyakorol az emberre. Nemes kihatású Isten iránt való viszonyára, mert hiszen méltóságát tőle kapta és neki köszönheti, amiért is a legnagyobb hála és imádás forrása. Nemes kihatású az embertársa iránt való viszonyra, mert benne méltó osztályosát látja, ugyanazt a nagy Istenalkotást, mi mellett vagyon és szépség eltörpülnek s azért igazi nagyrebecsülés és szeretet fűzi hozzá. De nemes kihatású az önérzet az alanyra magára, erkölcsére és életére, mert Istentől való értékeit nem akarja elpazarolni, hanem kamatoztatni; nem tud közönséges lenni s lelkének menyegzős ruháját, származásának ezt a zálogát, nem akarja beszennyezni.

A helyesen felfogott és megalapozott önérzet nagy érték és előkelőség, melyet a nevelésnek minden lélekből ki kell csiholni, mert valóságos védő páncél lesz az élet szennye ellen.

A helyes önérzet egyúttal szabályozza az ember ambícióját is. Isten legelsőbbben nevel minket ambícióra, mihez istengyermekséget ad és örök életre hív. Mi történjék azonban azon ambícióval, mely serkenti az embert, hogy a földi élet terén magának tisztességes pozíciót vívjon ki? Az Istentől adott tehetségek önkénytelenül keresik azt a polcot, melyen érvényesüléshez és kifejlődéshez juthatnak. Megfelelő talaj kell az embernek is, hogy kellő gyümölcsöt teremjen. Papi ember annyira egy magasabb élethivatásé, melynek apostola, hogy nehezen tud a földi érvényesülés ambíciójával helyesen élni. A gyakorlati élet, sajnos, eléggé bizonyítja, hogy lelkes papoknak nemes törtetést az élet érvényesülésében rendesen közönséges önzéssé lesz, melynek fellángolása annyira kiöl minden idealizmust és magas szempontot, hogy az ilyen pap földi célját elérve, rendszerint teljes tétlenségbe s földi javainak élvezetébe süllyed. Azért a pap, kiről az egyház általában gondoskodik, ne törődjék földi ambícióval, hanem törekvéseinek homlokterében álljon Krisztusnak mindenek felett való szeretete, az egyház iránt való teljes engedelmesség és a lelkek üdvösségének folytonos keresése.

A világi ember azonban úgy sodródik bele az élet küzdelmébe, hogy ott magának és családjának kell helyét kiküzdenie. A stréberség nem ambíció, hanem az a rút féreg, mely mindenütt kelletti magát, ahol nem munkával, hanem pusztán konjunktúrával lehet gyorsan előbbre jutni, nem törődve azzal, hogy kit lök félre, kit tipor el. Az élet – fájdalom – tele van ilyen embertorzókkal, de jaj annak a társadalomnak és államnak, amely ilyen stréberek kezébe kerül, kiknek nincsen moráljuk, lelkiismeretük. De az emberi törtetés és munka, mely minden nemesebb ideál és magasabb erkölcsi szempont kizárásával tisztára önző érdekből történik, se sokkal különb értékű, mint a pusztán konjunktúrás tétlen stréberség, pláne, ha még farizeusi szemforgatással folyton ideális célokat emleget.

Csakis a helyes – fent vázolt – önérzet talaján nő a helyes ambíció, mely az Istentől adott tehetségek fejlesztésébe és kamatoztatásába, az ember lelkének tökéletesítésébe helyezi bizalmát, hogy az életben előbbre juthasson. Nemes motívumokból táplálkozó munka és szorgalom az ügyeknek becsületes szolgálata, ősök nagyságához méltó viselkedés, stb. a helyes ambíció tárgyai.

Ilyen emberek megérdemlik, hogy előbbre jussanak s akiknek módjukban van útjukat befolyásukkal megkönnyíteni, nagy szolgálatot tesznek a társadalomnak, ha ilyen embereknek nyúlnak hónuk alá. Stréberek feljebb tolása megrontása a társadalom tisztességének és lejárata a komoly lelkiismeretes munkának.

A vallás e téren is nemesítőleg hat. Az Isten-fűség tudatából kifolyó önérzet és a belőle táplálkozó ambíció méltó az emberhez és Isten akarata. Szent Péter apostol is az ilyen önérzet és ambíció erejével lelkesíti híveit Krisztushoz méltó erkölcsi életre ezen remek szavakban: „Ti választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok, hogy

hirdessétek annak erényét, ki a sötétségből hívott benneteket az ő csodálatos világosságára, titeket, kik valaha nem voltatok Isten népe, most pedig Isten népe vagytok; kik nem voltatok megkegyelmezettek, most pedig kegyelmet nyertetek”.⁶⁴

14. Diadalmas lélek

Krisztus Urunk minden figyelmünket, egész életünknek, minden energiánknak irányítóját Isten országára, a lélek örök érdekelttségére irányítja. Ebben Krisztus utolérhetetlen mester. Főevangéliumi elve: keressétek előbb Isten országát – ott rejlik minden tanítása, parabolája mögött. Ezen elv nála olyan dinamikus hatalom, hogy aki belejut szférájába, azt magával ragadja és kész Krisztus-tanítvánnyá avatja. Ismerve természetünk gyengéit és állhatatlanságát ez az óriási energia-nyereség természetünk megváltása. Pedagógiai szempontból ezt nem lehet eléggé felbecsülni. Amennyire intellektuális túlhajtás az, ha a hit tényét a megismerés tényére süllyesztik le és a hitigazságból egyszerűen empirikus igazságot akarnak csinálni, akképpen intellektuális fogyatkozás, ha – egy alacsonyabb empirikus világ kedvéért berombolják azt a magas lelki valóságot, mely az embert kiemeli természetének Scylla és Karibdis szirtjeiből és erkölcsileg megváltja. Amely világ erre képes, annak jónak s igaznak kell lenni. Itt a rideg racionalizmus nemcsak a hit ellensége, hanem az ember ellensége is.

Az Isten országának uralkodó gondolata a természet sebeire fordítja kisugárzó gyógyító erejét és aszkézissel, önfegyelmeléssel, erős irtó háborúval fordul minden földi, minden hiú ellen, hogy talajt készítsen a Regnum Dei – Isten országának világa számára. Ha lelkét nem tisztítja meg ezen a módon, alap nélkül épít. Ha fel is épít egy épületet, az talmi érték, kártyavár, homokra épített ház, mint a Megváltó mondja. Az ilyen épület külsőleg jót, nemes munkát, erényt mutathat, de belülről a festett koporsó tartalma. Ez farizeusi megigazultság. Megakadályozására sürgeti a keresztény felfogás a szándék tisztaságát. Ha a szándék szempontjából tudnók megítélni az embereknek külsőleg sokszor imponáló munkáját, megdöbbentő eredményre jutnánk. A benső, a lélek tisztasága, motívumai, szándéka adják meg a cselekedeteknek alanyi erkölcsi értékét. Mindenesetre tisztában kell előbb lennem a cselekedet objektív értékével. Ez az első, mielőtt cselekedni akarok. De itt tévedhetek, míg nem lehetek tévedésben a tiszta szándék tárgyában, amely tetteimnek alanyi beszámíthatóságát jelenti, ami mellett még objektív tévedés esetén is bensőm nyugodt és lelkiismeretem tiszta lehet. Önmagát csalja meg az a balga lélek, mely struccpolitikával azt hiszi, hogy mert az emberek nem látják a lélek mélyen rejlő szándékát, azért a magasabb erkölcsi rend szeme is be van kötve és nem fenyegeti súlyos ítélete. Az emberek ezen farizeizmussal annyira mennek, hogy nem rettennek vissza életüknek és tettüknek jámbor istenes zománcot adni, pedig a legközöségesebb és a legalacsonyabb szándék szülöttje. Ez a magyarázata annak, hogy vallásos lelkek néha olyan tökéletlenek, olyan keveset érők, sőt bűnösök; ezek vagy képmutatók, vagy hisztérikusak. Belső tisztulás, tisztaság kell, a benső ember rendbehozatala, igazságszeretete és becsületessége. Ez is annak az aszketikus munkának a feladata, mely a szenvedélyek és rossz hajlamok irtása mellett minden felesleges és káros lim-lomot eltakarítja a lélekből.

Szent Pál apostol azt mondja a pogányokról, hogy írott törvények hiányában, szívükbe van vésve a törvényük. Utal vele erkölcsi életünknek nagy vezetőjére: a lelkiismeretre. Mivel az ember erkölcsi lény, szüksége van az erkölcsi érzékre, kell neki egy tudat, egy szükségszerűen megszólaló sugallat, mely eldönti, hogy mi jó és mi rossz, mit szabad és mit nem szabad tenni. Ez a lelkiismeret. Mivel az emberrel született egészséges erkölcsi irányító

⁶⁴ 1Pét 2,9-10

elv, azért tényleg Isten szava. De viszont az embernek csak azon tetteit irányíthatja, melyeket szabadon cselekszik. Csak azon tettek tudhatók be neki teljes felelősség terhe mellett, melyeknél szabadon dönthetett és követhette lelkiismeretének sugallatát. Ámde az erkölcsileg beteg embernek éppen ez a szabadsága hiányzik. Az erkölcsileg beteg természet dudvái a rossz hajlamok, terheltségek, a gonosz milió terrorizáló hatalma, a rossz szokások, a fertőzött világ, mik között nem marad tér a szabad elhatározás számára, hanem a környezet, külső és belső kényszerek ragadják magával, úgy hogy a látszólagos elhatározás valójában nem más, mint szolgálai beleegyezés abba, aminek nem tud ellenállni, nem képes ellenmondani, mivel nincsen elég erkölcsi ereje, nincsen szabadakarátának birtokában.

A szabadakarat erkölcsi probléma. Korlátlan szabadakarat ember számára nem létezik, kötik a természet, az erkölcs isteni és emberi törvényei, továbbá mindenféle állásbeli és társadalmi szempontok stb. De azért rabszolga csak az, kinek akaratára saját énjének gyengeségei és terheltségei ülnek reá. „Mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgálja a bűnnek” – mondja az apostol.⁶⁵ – Szolgálja az alacsony testi vágyaknak és nemtelen emberi indulatoknak, melyek gyakran annyira magával ragadják az embert, hogy ledönti az erkölcs és törvény minden korlátát és romlásba rohan. Az erkölcsi törvényt tipró ember állapota nem a korlátok alól felszabadult szabadakarat, mert hiszen bűnei és elhatalmasodott szenvedélyei féktelenül sodorják magukkal, hanem annak az evangéliumi embernek a siralmas helyzete, kibe egy démon helyett hét költözött. Egy ilyen lélekben természetesen elnémul a lelkiismeret is. Ha meg is szólal, ha kívánja is érvényesülését, eredménytelenül, mert erkölcsi dudvák determinálják a lelket és az önfegyelmezett ember szabadakarátának hiányában elnyomják a lelkiismeret szavát.

A keresztény aszkézisnek és önuralomnak, a tökéletlenségek nyesegetésének, első nagy eredménye a szabadakarat érvényesülése, a szabadakarat megvalósulása s mindjárt utána, mint a paradicsomi angyal tűnik fel a lélekben a lelkiismeret ereje és hatalma, hogy a megtalált szabadakaratban lerázza a bűn igáját és a léleknek, cselekedeteinek, erkölcsének irányítója legyen. Ekkor beteljesedett a léleknek felszabadulása a testnek, bűnnek és sátánnak uralma alól, hogy eljuthasson magasabb igényeinek kielégítéséhez. „Ha a Fiú megszabadít titeket, igazán szabadok lesztek”.⁶⁶ A krisztusi önmegtadó és önfegyelmező életnek tövises útja aranyösvény, melyen a lélek kiszabadul az „Aschenbrödel” lealázó szerepéről és akadály nélkül repülhet a Krisztusban életvalóságáá lett mesebeli királyfi hazája felé, hogy hosszú rabsága után élvezze Isten országának gyönyöreit.

Ez a diadalmas lélek, mely alkalmas és kész talaj arra, hogy a kereszténység beleültesse pozitív szépségeit: a keresztény erényeket és a szintiszta keresztény életet.

⁶⁵ Jn 8,34

⁶⁶ Jn 8,36

III. Erényes élet

Az erényes élet a keresztény etika igazi otthona. Itt bontakozik ki szépségének végtelen tárháza és gazdagsága. Benne valósul meg a keresztény élet. Tartalmazza a keresztény erkölcs pozitív irányú szépségeit.

Nem szándékunk minden erényt aprólékosan sorra venni, mert ez külön könyvnek megírását tenné szükségessé, hanem csoportosítani mindazon keresztény pozitív erkölcsi értékeket, melyeket a Megváltó vallásában lefektetett s amelyek bizonyos központi jelleggel minden erénynek, az egész erényes életnek hordozói.

Persze a lélek tényleges fejlődésében az aszketikus és erényes törekvés nincsen olyan mereven kettéválasztva, mint könyvünk tárgyalási menetében, hanem javarészt párhuzamosan halad. Mégis a lélek fejlődésének első szakában inkább az aszketikus elem van túlsúlyban, míg a második szakában inkább az erényes törekvés uralkodik, anélkül azonban, hogy az önfegyelmező és önmegtágadó munka egy percre is szünetelne.

Ha a lélek belekerül fejlődésének második periódusába, ahol az erényszerzés a földiekből felszabadult léleknek legfőbb gondja, ott – mondhatnánk – könnyebben megy a munkája, vagy legalább is több örömet talál. A lélek egészen evangéliumi területen jár és még bőségesebben élvezi Isten kegyelmet, mint azelőtt. A rossz elleni küzdelem ekkor már természetévé vált, minek következtében nem is kerül annyi megerőltetésbe. Mindez szolgáljon biztatásul olyan lélek számára, mely még mindig a földi szenvedélyek dzsungeljében küszköd.

Az erényes élet terén könnyen tévútra vezetheti a lelket az önámítás, öncsalódás. Az aszketikus úton sok a külsőség, a higienikus elem, a megszokás és gépiesség. Az erényes élet útján azonban mindez veszedelmes lehet. Már az erény tudata, erényes voltának öntudatra ébredése végzetes gögbe és hiúságba sodorhat valakit. A léleknek lassan hozzá kell szoknia ahhoz, hogy elfelejtse önmagát, szinte lemondjon önmagáról s mindinkább az ideált, a célt szemlélje s minél több szellem, odaadás, lelkiség hassa át lelki törekvéseit. Az erényes élet mélyén a lélek mindinkább közeledik Isten felé, azon titokzatos egyesülés felé, melyben az Isten képére és hasonlatosságára teremtett lélek megistenesül. A pedagógusoknak kizárólagos akaratnevelő módszere az erényes élet útjain száraz és kevésre jut. Ide igazi benső kereszténység és egyháziasság szükséges. Benső odaadás Isten iránt, meleg kegyelmi élet, fokozott jámborság az erényes élet hegyi útjának éltető levegője.

15. Sursum corda

Mély igazságot fejez ki Pascal szellemes Pensées-jeinek egyikében: „Az értelem természetszerűen hisz, az akarat természetszerűen szeret, olyannyira, hogy igaz tárgy hiányában szükségszerűen hamishoz tapadnak”.⁶⁷ Az aszketikus élet elnyom egy csomó vágyat, örömet az emberben. Ha helyébe nem adnak mást, kénytelen megint a régiekhez visszatérni. Azért, ha fontos a lelki életben a gyomlálás, a fegyelmezés, talán még fontosabb az ültetés, a plántálás. A lelki élet nem jut holtpontra akkor, amikor az önfegyelmezés munkájában már előrehaladt; ellenkezőleg, akkor nyílnak meg előtte a keresztény erények és keresztény tökéletesség távlatai s jobban, mint valaha cseng fülébe az evangélium szellemű mottó: Sursum corda – fel a szívekkel! Az aszkézis olyan, mint a szántó-vető munkája, mikor földjét előkészíti a gabona elvetésére. Az emberi lélek arra van hivatva, hogy Veronika

⁶⁷ 1. 287.

kendője legyen Krisztus arcával, Krisztus szellemével és életével. Az aszkézis hozza a lelket olyan állapotba, hogy fogékony lesz a Megváltó szent vonásainak és szellemének befogadására. Az aszkézisben megtisztult lélek másképpen lát. Ha végig olvassa vagy elgondolja Jézus életét, Betlehemet, Názáretet, nagy apostoli útjait, fáradozásait, gyönyörű paraboláit, tanítását, ha szemléli Őt Bethániában, Jeruzsálemben, a Galilei tenger partjainál, a keresztúton – annyi szépséget, annyi lelki nagyságot s erényt lát, melyhez régen nem volt szeme s amely magnetikus erővel vonzza a fenséges világ felé. A földiség hályoga lehullott szeméről és gyönyör, munkakedv, lelkesedés tölti el lelkét. A pozitív Krisztus követése most kezdődik. Az evangélium fenséges életeszméi többé már nem utolérhetetlen utópiák előtte, hanem biztatóan feléje intő valóságok, melyeknek elérésére bőséges energiát érez szívében sarjadzani. A lélek túl van Damaszkuson és telve lelkesedéssel és munkával az új világ iránt. Mert a munka igazán most kezdődik. A kigyomlált ugart virágos kertté kell varázsolni. Ebben a lélek ne ismerjen kislelkűséget, félelmet, fáradságot, meghátrálást, mert hiszen a Megváltó, ki véghetetlenül többet tett érte, most még sokkal inkább áll mellette segítségével, mint lelki életének aszketikus kezdetén.

A tanítványok egy hosszú éjjeli fáradságos és eredménytelen halászat után újra kivetették a hálót a Genezareth taván a Megváltó ezen biztató szavára: Be a mélybe – duc in altum. És szakadozott a háló, olyan bőséges volt a halfogás.⁶⁸ A léleknek, mely az aszkétikus élet révén érett az erényes életre, szintén szól Jézus lelkesítő szava: be a mélybe, ki a keresztény erények és nagy szépségek nagy vizeire, tündérkertjébe, ahol nemcsak munka, de gazdag halfogás is kínálkozik.

Krisztus morálja korántsem olyan sötét, mint ahogy az emberek a Megváltónak ezen klasszikus mondása nyomán hiszik: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát és vegye fel keresztjét és kövessen engem”.⁶⁹ Mert ha Krisztus követése mindvégig keresztthordozással is jár, mely küzdelmet követel, nem szabad elfelejteni, hogy küzdelem és harc mindenütt van a világon, még a bűn gyönyöreinek megszerzésében is. De a krisztusi harc terhe jugum suave et onus leve – könnyű és édes teher – nemcsak azért, mert gyönyörű virágos útra vezet, hanem, mert ilyenkor a lélek már egészen Jézusé, ki kegyelmének bőségével halmozza el a nyomában járó lelket.

A régi kereszténység nagyon komolyan vette a Krisztus-követés erényes útját. Meg is látszott rajtuk. Az apostolok arra hivatkozhattak, hogy a pogányok szeretetükről és erényeiről ismerhetik fel a keresztényeket. Ugyanezzel bizonyíthattak a kereszténység mellett az apológéták is. És az őskereszténység keresztényeinek külön erkölcsé révén, mely a vértanúság hősiességébe csúcsosodott ki, hódított legjobban. A keresztény vallásnak ez egyik legfőbb apológiája és létjogosultságának egyik legfőbb bizonyítéka. Sajnos, ma a keresztényeknek erkölcsi fensőbbisége nagyon alászállott. Bár még mindig van belőle. Azon szörnyű embertelenségek és aljasságok, melyeket a forradalmak nem keresztény elemei és irányai mindennapivá tettek, keresztény szívben mindig is undort ébresztenek. A kommunista sajtótermékek és újságok annyi mocskot, erkölcsi piszkot, hazugságot, rágalmat és perverzítást tartalmaztak, mikre keresztény toll sohasem volt képes s ha akadt is közöttük elszórtan keresztény, azt a nem keresztény kommunista szellem züllöttsége egyszerűen felszívta. Nem elég azonban, hogy a keresztény társadalom különb volta az erkölcsi züllöttségnek azon legmélyebb stádiumával szemben tűnjék ki, mint aminő volt a kommunizmus. Pedig a normális közéletben nem igen emelkednek ki erkölcsileg a többi közül azok, akik a vallási élet emlőin nevelkednek. A vallási élet teljes gazdagságát élvező egyének erkölcsé nem felel meg azon energiáknak, melyeket hitünk állít a vallásról. Sajnos,

⁶⁸ Lk 5,4-11

⁶⁹ Mt 16,24

igaza van Fenelonnak: „Látni mindenfelé embereket, kik elcsúfítják a vallást, mikor saját fantáziájuk és kedvtelésük szerint rendezik vallási életüket. Az egyik az imában buzgó, de kemény és érzéketlen felebarátjának nyomora és gyengeségei iránt; a másik folyton Isten szeretetéről és áldozattól beszél, mialatt nem tudják a legkisebb bajt vágy legkisebb ellenmondást elviselni”.⁷⁰

Különösen a női világ hajlandó arra, hogy nála az egyháznak vallási kultusza, szertartásai, szentségei, imái öncéllá lesznek, befejezett végcélját képezik a vallásnak. Ebből formalizmus, merő pietizmus, templomos kereszténység lesz, mely elveszti az étellel, az erkölccsel való kontaktust és nem Krisztus követése. Az ilyen ember rászolgál arra, hogy a Megváltó Izaiás szemrehányását alkalmazza reá: „E nép ajkával tisztel engem, de szíve távol van tőlem”; s Ő a szív alatt nem ért ájtatos fohászokat, jámbor, meleg érzelmeket, hanem bűnök és erények otthonát, mert hozzáteszi: „A szívből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúságok, káromlások”.⁷¹

Tettel, cselekedettel adhatunk Istennek igazán méltó imádást, hódolatot; tettel és cselekedettel mutatjuk meg, hogy nem anyagi földi paradicsomot keresünk, hanem a sursum corda szelleme tölt el és Krisztus tanítványai és követői vagyunk.

16. Mária és Márta

Az ideális testvér-triász: Mária, Márta és Lázár háza sokszor látta falai között a munkában elfáradt Mestert megpihenni. Egy ilyen alkalommal játszódtott le az az örök szép jelenet, mikor Mária Jézus lábánál hallgatja az örök igéket, Márta pedig házi teendőiben szorgoskodik. Panaszára, hogy Mária miért nem segít, Jézus Mária munkáját föléje helyezi Márta munkájának. Nem ítéli ugyan el Márta munkáját, csak alárendeli az „unum necessarium” az abszolúte szükséges léleküdvösségnek.⁷² Mária és Márta itt gyönyörűen kiegészítik egymást és együtt fejezik ki a munka gondolatát, a keresztény munka fogalmát. Mária és Márta a lelket üdvözítő munkának apoteozise. A keresztény etika mindenekelőtt cselekvő, munkás életet kíván. Szent Pál apostol hallja a panaszt Tesszalonikiból, „hogy némelyek közöttük nyugtalanul járnak-kelnek, mitsem dolgozva” és megírja nekik: „aki dolgozni nem akar, az ne is egyék”.⁷³ A dologtalan ember a földi, természetes életet sem érdemli meg, annál kevésbé a természetfölöttit, melynek jelszava: imádkozzál és dolgozzál. A munka istentől rendelt sors a földön. A munka kötelessége azért független a kenyérkereset esetleges szükségességétől. Akinek nem szükséges a megélhetés céljából dolgozni, annak a köznek, az emberi nyomor javára kell munkaképességét kamatoztatni. A társadalmat rabolja meg, ha ezt nem teszi. Ahol a társadalom szociális viszonyai túlfeszülteké válnak és a szociális ellentétek túlonnan kiéleződnek, ott a sok hiba között mindig megtalálni azt is, hogy az anyagi gondoktól mentes és ennek következtében határozott életpálya nélkül álló osztályok nem teljesítik kötelességeiket a közszemmel szemben. Az úri osztálynak az a része, mely tétlenségben él és gyermekeit, különösen leányait csak hiú apróságok elfoglaltságára neveli, sokat vét a haza, a társadalom, önmaga, saját erkölcsi értéke ellen. A munka magasabb erkölcsi világ parancsa, mely a társadalom szociális berendezése, az emberben rejlő természetes adományok és értékek foglalkoztatása és az ember saját erkölcsi fejlődése céljából szükséglet. Úgy a testi, mint a lelki munka – a gyakorlati életben célzott eredményeken kívül még egy mélyebb rendeltetéssel bír: ti. a lélek nemesítése és erényessége. Ennyiben minden testi és szellemi munka egyszersmind benső vagy lelki

⁷⁰ La vraie et solide piété par Fenelon-Dupanloup, 1. 23.

⁷¹ Mt 15,8.18

⁷² Lk 10,38-42

⁷³ 2Tessz 3,10-11

munka. Így forr össze az ember vallásos élete a mindennapi étellel, a benső munka a külső munkával, a vallás az erkölccsel s az étellel. Szétválasztásuk az ember harmóniájának megbontása, az erkölcsi élet nagy vesztesége és a vallásos élet csődje. Jézusnak az Isten országát jellemző parabolái a talentumokról, melyeknek kamatokat kell hozniok és a magvetőről, ki termést vár, a munka szellemét árasztják. A hegyi beszéd – ez a fenséges erkölcsi kódex – az embert gyümölcsfához hasonlítja, melynek életcélja, hogy termést hozzon, Az embernél pedig a benső jószág munka nélkül nem érhető el, viszont azonban a jó gyümölcs a belső szép léleknek kisugárzása a keresztény szeretet különböző gyakorlati megnyilatkozásában.

Mikor a Megváltó azt mondja: „Nem mindenki, aki nekem mondja: Uram, Uram, megy be a mennyek országába, hanem, aki Atyám akaratát cselekszi”,⁷⁴ megpecsételi az ima üdvös voltát, de viszont hangsúlyozva megállapítja, hogy az egyedül nem vezeti a lelket Istenhez, hanem kell még melléje Isten akaratának teljesítése. Isten akaratának teljesítése tehetségeink foglalkoztatásában, érdemek gyűjtésében, társadalmi és szociális kötelességeink teljesítésében, szóval munkában, munkáséletben nyer megoldást. Ezen szellem árad ki azon porbeszédéből, melyet az utolsó ítéleten a Megváltó és a lélek folytat: „Sokan mondják majd nekem: Uram, Uram nem a te nevedben jövendőtünk-e, nem a te nevedben üztünk-e ki ördögöket és nem a te nevedben tettünk-e sok csodát? S akkor kijelentem nekik, hogy sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem gonosztevők.”⁷⁵ Mert éheztem és nem adtatok nekem ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem innom, idegen voltam és nem fogadtatok be, mezítelen voltam és nem takartatok be; beteg voltam és a börtönben nem látogattatok engem. Bizony mondom nektek, amennyiben nem cselekedtétek ezt egynek a legkisebbek közül, nekem nem cselekedtétek”.⁷⁶ Megdöbbenés fogja el a lelket annak a láttára, hogy a gyakorlati élet minő messze van ettől a keresztény élettől, melyet a fenti szavakban vázol a Megváltó. Csak egy Asszisi Szent Ferenc életében testesüljenek meg ezen igék? Krisztus mindenkinek mondta.

Egy bizonyos, hogy a gyakorlati keresztény élet nem merülhet ki a vallási kultuszban s a kegyelmi eszközök használatában. Mindezek eszközök a lélek azon tulajdonságainak megszerzésére, melyek a gyakorlati keresztény élet-ideál megvalósításához szükségesek. A Megváltó nem emeli ki az embert a társadalomból, hanem azt akarja, hogy az ember Krisztus szellemét vigye bele a társadalomba. A remeteség lehet az egyén számára boldog állapot, amelyben nyugodtan élhet Isten csendes imádásának, a szemlélődésnek és lelke önművelődésének, de nem a remeteség Jézus életideálja, hanem az életben felállítani a krisztusi élet fáját. Azért élt ő is az emberek közt és járt három esztendeig városról-városra s faluról-falura, részt kérve az emberi élet minden mozgalmasságában. Egészen hasonló lett hozzánk, kivéve a bűnt.

A Megváltó saját isteni küldetésének igazolására nem hivatkozik imáira, elvonultságára, kegyelmeire, hanem azon tetteire, melyeket nyilván cselekedett „Ha nem hisztek nekem – mondja – higgyetek cselekedeteimnek”.⁷⁷ S a Megváltónak ez a munkás, az életáradatában benntálló gyakorlati szelleme, szociális tökéletessége eláradt az apostolokra és az ősegyházra is. Hogy mennyire visszhangzott az apostolok lelkében a hegyi beszéd Jézusának szelleme, mutatja Szent Jakab apostol, ki ezeket írja híveinek: „Mit használ, testvéreim, ha valaki azt mondja, hogy hite van, de cselekedetei nincsenek ... A hit cselekedetek nélkül holt”.⁷⁸

⁷⁴ Mt 7,21

⁷⁵ Mt 7,22-23

⁷⁶ Mt 25,42.45

⁷⁷ Jn 10,37

⁷⁸ Jak 2,14.20

Korunkban sok a hitetlen és vallástalan ember, sok a hívő, vallásos ember is, de kevés az életben tanúsított keresztény erények szépségében és munkájában járó ember. Ezzel a vallás magánvágányra terelődnek, elsőkélyesednek és elveszítené azt a megbecsültetést, melyet minden gondolkodó előtt kiérdemelt azon tulajdonságával, hogy erkölcsöt, kultúrát és haladást teremtett.

A vallásnak az erkölcs alapjának kell lennie. Ez azonban csak addig igaz, ameddig a Megváltó Úr Jézus munkás, cselekvő, gyakorlati szelleme hatja át a vallásos életet.

A kereszténység első erénye a munka.

A vallásos életnek és az evangéliumi elvek követésének az életben, a munkában, cselekedetekben kell megnyilvánulnia.

17. Kötelességteljesítés

A cselekvő munkásélet első állomása a kötelességteljesítés. Isten gondviselése minden embernek jelölt ki egy helyet, mindenkinek adott hivatást, melyet be kell töltenie, hivatásbeli kötelességének teljesítésével. Ez nemcsak az egyén józanságának és egészséges erkölcsének biztosítója, hanem a társadalom boldogságának egyik alapja. Munkakerülő tétlenek és túlfeszített rendkívüliségeket hajhászó különcök mindig lesznek, de ameddig ezek szórványos tünetek és betegségek maradnak, mik mellett a társadalom széles rétegeiben a kötelességnek lelkiismeretes teljesítése él, addig a társadalom egészséges. Fájdalom, korunkra nagyon ráillik Kempis Tamás panasza: „Ma már ritka ember számba megy az, aki nem lép át törvényt és a kellemetlent, ami ellenére van, türelmesen viseli”.⁷⁹ Ritka a kötelességében korrekt ember és sokan vannak, kiknek főgondja azon van, hogy munkájuk alól kibújjanak és hamarosan lerázzák. Hibás ebben a lelkiismeret eltompulása, a munkaszeretet csökkenése, de leginkább hibás az az anyagi felfogás, mellyel a szociáldemokrácia a munkát nézi. Nála a munka csupán kenyérért és hatalomért való harc, osztályharc, ami az egész társadalmat megmetyeljezte. A munka elveszítette a szent jelzőt, az isteni rendeltetésben rejlő felemelő értékelést, minek következtében nyűg, teher. Az emberek munka nélkül szeretnének meggazdagodni, hogy nyugodtan – munka nélkül – élhessenek és élvezhessenek. A nagynémet népnek kitűnő tulajdonsága a komoly munkaszeretete, a munkában való komoly elmélyedés, kitartás és pedantéria. A magyar természet, sajnos, felületes és könnyelmű. Nemes karakterének ezen árnyoldalait a világháború és nyomában dúlt nemzeti szerencsétlenségek igen megnövelték. Stréberek, üres, nagyhangú emberek sehohsem jutnak olyan könnyen magasra, mint nálunk, világi és egyházi téren egyaránt. A természet mindenütt a kötelességteljesítő munka szellemét leheli. A pihenés is csak azért van, hogy fokozott munkára gyűjtsön erőt. S a természetnek ez a munkaszenvedélye ma sokkal ismertebb, mint régebben, amikor élettelen anyagnak néztek jóformán mindent. Ma tudjuk, hogy láthatatlan atomok, tömecsek rezgése, mozgása és vibrálása örökös életben, örökös belső munkában tart mindent. A természet egy nagy hangyaboly, melynek minden eleme folytonos áramlásban és rezgésben él és dolgozik, Teljesíti kötelességét. Az ember fizikuma se képez kivételt. Ha megáll a munka processzusa, vége van.

De az erkölcsi életben se lehet másképpen. Itt a kötelességteljesítés munkája az élet rendes követelménye, földi rendeltetésünknek és ideiglenes állásunknak betöltése, mi mellett azonban – a lélek további képzése és finomítása szempontjából – a Megváltó szavai szerint mindig kell éreznünk: „Midőn megtettetek mindent, amit nektek parancsoltak, mondjátok: Haszontalan szolgálunk; csak azt tettük meg, amit tenni kötelesek voltunk”.⁸⁰ Milyen

⁷⁹ I. 18.

⁸⁰ Lk 17,10

messze vagyunk ettől a lelkiállapottól, mely kiinduló pont magasabb feladatok megoldására. Annyira megcsappant a kötelességteljesítés acélos akarata és általában véve természetünkben annyi a tétlenségre és engedetlenségre való hajlam, hogy ma a becsületes odaadó kötelességteljesítés is feltűnő valami és éppen nem megy mindennapi erény számba.

Az egész lelki élet és lelki épület homokra épített ház, hamis érték, beteges hisztérikus korrektség, ha valaki a kötelességteljesítés terén nem jutott el kielégítő fokhoz. A legrosszabb állapot és legnagyobb tévedés az, ha valaki vallásgyakorlat címén hanyagolja el kötelességét. Ez felforgatása a dolgok értékelésének, összecszerelése a célnak és eszköznek, ami a vallást diszkreditálja és rossz hírbe hozza.

A kötelességteljesítés egyes vallásos lelkek szemében más erények mellett száraz, általános dolog, mely nélkülöz minden hősiességet. De ez tévedés. Mert sokszor hősiességgel határos akarat és gerinc kell a kötelességhez hű maradni. A háború halottjai kötelességüknek vértanúi. A polgári életben is ezer csábítás környezi a tisztviselőt kötelességének megszegésére. Egy állam adminisztrációjának romlottsága főképp abban nyilvánul meg, hogy megvásároltatja magát és elárulja kötelességét. A családi élet hűsége, szülői és gyermeki kötelességei is gyakran héroszi erőt kívánnak. Úgy a közt, mint a lélek belső fejlődését tekintve, mindig a kötelességnél kell kezdeni. Ne akarjon valaki egy erény terén hősiességre jutni, míg a kötelességtudás acélosága nem építi.

Jézus Jákob kútjánál így szól a szamariai asszonyhoz: „Lélek az Isten s azoknak, kik őt imádják, lélekben és igazságban kell őt imádniok”.⁸¹ A Megváltónak ez a szelleme harcot jelent a farizeusok formalitása, megcsontosodott külsősége s ridegsége ellen, mely mellett lelkük a bűnök és gyarlóságok bojtortójává lett, harcot jelent a vallás mezébe burkolódzó tétlenségük és szeretetlenségük ellen, mellyel szemben a keresztény szellem az életet pozitív tartalommal, munkával, szociális gondoskodással és szeretettel akarja kitölteni. A keresztény erkölcs a legalkalmasabb a helyes kötelességérzet ápolására, mert nem nézi a külső sikert, hanem a bensőt, a lelkiismeretet, magát a lelket, mely magasabb szempontok miatt akkor sem áll el a kötelességtől, mikor külső sikertelenségek és kellemetlenségek el tudnák tőle téríteni. A Megváltó ekképpen int: „Óvakodjatok a farizeusok kovászatától, mely képmutatás. Semmi sincs elrejtve, mi fel ne fődöztetnék, sem eltitkolva, mi ki nem tudódnék”.⁸² Ez a gonosz lelkiismeretűeknek a megfenyítése, kik külső sikerekért dolgoznak, de egoisztikus céljaikat művészi módon rejtegetni. Hogy tetteiknek minő értéke van, mutatja a Gondviselés halálítélete Ananiás felett, ki szenteskedve hazudta az apostolnak, hogy eladott vagyónának teljes vételárát teszi az apostol lábaihoz a szegények számára.

A Megváltó szelleme kötelességhez való hűsége tanít azon esetben is, ha az élet hidegen elmegy munkája mellett és nem értékeli azt. Az emberi társadalomtól elfelejtett és elhanyagolt szorgalom Isten gondviselő igazságától és jóságától nyer isteni kárpótlást. Rá kell nevelnünk magunkat arra, hogy kötelességünket Istenért, magasabb szempontból tegyük. Ha az élet el is megy munkánk mellett érzéketlenül, annál értékesebb Isten előtt. Örök élet számára lesz érdemszerző. Isten tulajdonképpen nem is kíván többet tőlünk, mint kötelességet. A vértanúság nem élethivatás, hanem hősiesség. Nem is ilyenfélékhez van kötve Isten országának bírása, hanem hogy kicsiny köznapi kötelességei terén legyen az ember hű szolga, mint Krisztus Urunk egy példabeszédben tanítja. Szent Pál valójában hérosa az apostoli erényeknek, az áldozatos utaknak, mégis van annyi józansága, hogy híveiben nem kívánja ugyanazt, hanem Timotheuszt így oktatja: „Ha valamely özvegynek gyermekei vagy unokái vannak, tanulja meg először háznépét kormányozni és szüleinek viszontszolgálatot tenni, mert ez a legkedvesebb dolog Isten előtt”.⁸³ Kedves dolog, mert kötelesség. S

⁸¹ Jn 4,24

⁸² Lk 12,1-2

⁸³ 1Tim 5,4

kedvesebb Istennek, mintha az özvegy hétköznapi misére jár, minden triduumon, ájtatosságon, litánián jelen van, mialatt gyermekei s otthona rendetlen és gondozatlan. A vallásos buzgóság nem nyomhatja el a kötelességet, ha nem akarunk rászorgálni a Megváltó szemrehányására: „Hát miért lépitek át Isten parancsolatját a ti hagyományotok miatt”.⁸⁴ Szent Pál apostol a fentebbi szavakban a családi munkát kanonizálja, főkötelességgé, érdemszerzővé teszi, melyet nem lehet imádsággal pótolni. A nagy apostol szigorúan pálcát tör azok felett, kik erőltetett jámborság örve alatt elmulasztják kötelességeiket: „Ha valaki övéire és főleg háznépére gondot nem visel, az megtagadta hitét és alábbvaló a hitetlennél”.⁸⁵

Íme, mi a hit és vallásosság! Nem sóhajok, nem templombujdosás, nem egyesületek halmozása, hanem munka és elsősorban kötelességteljesítés. Ma a női világ rengeteg sokat tesz és felette értékes munkát végez az egyházi közéletben, annál nagyobb azonban a veszedelem, hogy téves irányba fejlődik és szoros kötelességei helyett lótas-futásban merül ki. A gyakorlati élet kívánalmi és követelményei legyenek lelki életüknek első gondoljai. Jámbor asszonyok helytelen vallási buzgósága gyakran elhanyagolt, rendetlen és békétlen otthonná formálja a családot, melynek tagjait nem ritkán teljes hitetlenségbe és vallásgyűlöletbe kergeti. Nem kell a szentgyónáshoz gyónótükör, mert nem elvont hibák keresésén múlik, hanem az állapotbeli kötelességek elvégzésén. Ez teljesen alanyi, mindenkinél más és más, de mindenkinek a helyzete és lelkiismerete megmondja a választ.

18. Pillérek

Az erényeket különféle szempontból lehet csoportosítani, amikor is más és más erénynek lesz alapvető jelentősége. Egy erénynek igazi tárgyilagos értékét akkor találom meg, ha beleállítom az Istenhez való viszonyunk és az üdvösség rendjének távlatába. Innen tekintve az *alázatosság* az alaperény, mert egyenes kisugárzása azon tudatnak és meggyőződésnek, hogy mindenem Istentől van s következésképpen mindennel neki tartozom számadással. Az alázatos ember mottója: „Mid van, amit nem kaptál, ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem is kaptad volna?”⁸⁶ Ez a légből az Isten iránti mélységes hódolatnak kiapadhatatlan gazdag forrása és a zabolátlan forradalmi emberi szívnek acélos megfékezője. Az alázatosság sugallta helyes viszony Isten és ember közt deríti fel, hogy az embernek célja és rendeltetése Isten dicsősége. Mint a művész alkotása némaságával az alkotó zseni hangos hirdetője és magyarázója, akként az ember alázatának önismerete örökösen Istennek zeng hálát és dicséretet. Persze ez is úgy válik valósággá, ha nemcsak ajkunkkal dicsőítjük Istent, hanem alázatos énünk természetéből kifolyólag úgy élünk, hogy életünk Isten dicsőítésének legyen mondható. Isten tetszésének keresése történjék a Miatyánk kérésének – szenteltessék meg a te neved – gyakorlati megvalósításával. Itt látom egyúttal, hogy az alázatosság nemcsak elméletben, hanem a gyakorlati élet számára is központ és pillér.

Pillérje az isteni erényeknek. A hit, remény és szeretet Isten iránt csak bizonyos ráeszmélés alapján váltódik ki a lélekből. Ha a léleknek az a meggyőződése és tudata, hogy Istentől való, mindent neki köszönhet és benne valósul meg lelke vágyának kielégítése és boldogsága, akkor ebből a meggyőződésből egy egészséges lélekben épp úgy kifakadnak a hit, remény és szeretet erényei Isten iránt, mint ahogy a napsugarak nyomán élet kél a bevetett termékeny földben. Az isteni erények legmagasabb lelki érzések, megélések, intuíciók, a legfelségesebb lelki tudatok, melyek egész vallásomnak, bizalmamnak Istenben és egész hitemnek a gondviselésben fenntartói.

⁸⁴ Mt 15,3

⁸⁵ 1Tim 5,8

⁸⁶ 1Kor 4,7

Istenhez való viszonyomnak bensősége s egyúttal a világtól és bűneitől való eltávolodásomnak komolysága és elhatározottsága mindig attól függ, hogy minő erős a hitem Istenben, ígéreteiben, hatalmában és jóságában, hogy minő kiirthatatlan a reményem az isteni segítség, boldogság és lelkeim jövőjének ténylegességében, hogy minő lángoló a szeretetem Alkotóm, Atyám, Megváltóm, életcéloim iránt. De ezen monumentális lelki erők számára az alázatosság az alap. Ha az ember kivonja magát abból a viszonyból, melybe Isten állította, akkor valami szatanikus nagyravágyás szabadul fel benne, melynek részegségében csakhamar ott tart, hogy nem is faragott képet csinál magának imádásra, hanem önönmagát teszi istenévé. Viszont alázatos öntudatának sziklavára az isteni erények triászával olyan hatalom, hogy az élet nyomora, csapásai s szenvedései sem tudják letiporni. A szenvedés misztériumának teljes megértője az alázatos szív a hit, remény és szeretet isteni erőivel, melyek életfenntartó vigasz és fölemelő hatalom, amiket a világ nem adhat.

A lelkek útjai az alázatosságnál válnak szét, úgy mint Éváié és szűz Máriáié. Mindkettő előtt hihetetlen nagyság fénye villan meg: Évánál, hogy olyan lenne, mint az Isten, Máriánál, hogy Isten-anya méltósága vár reá. De minő más az eredmény! Éva szembeszáll felébredt göggyében Istennel, Mária leborul nagysága előtt s alázatában azt suttogja: Íme az Úr szolgáló leánya.

Az embert gyakran megszedítheti valami, kísértés leselkedik legnemesebb értékeink mögül, de hajótörést az alázatos sohasem szenved.

Az alázatosság azonban nemcsak Istennel szemben üti meg a helyes hangot, hanem az ember saját értékelésének és felebarátjához való viszonyának is alapja. S amint ott pillérje az isteni erényeknek, akképpen itt benne gyökeredzenek az erkölcsi és szociális erények. Ha az ember mindenképpen Istené – ahogy alázatossága állandóan súgja – akkor tehetségeit, munkáját, életét Isten akarata szerint kell berendeznie s Isten legyen irányítója, törvényhozója, a jónak és rossznak vízváltatója, akár lelkiismeretben, akár pozitív törvényekben ismeri Őt föl. Az alázatosság embere felebarátjában Istentől adott társat lát, kivel egyazon cél felé törekszik, kivel egy morális egységet, egy családot alkot, kinek sorsával törődni, baján segíteni s szerencséjén örülni tartozik. A nagy mindenség paradicsomi kert, melyet az ember asszisi Szent Ferenc áhítatával és imádatával olyan mértékben élvez, amint Isten neki megengedte. A sátán-kígyó mindig ott leselkedik, hogy szertelenségre, tiltott gyümölcsök élvezetére csábítsa, az alázatos lélek azonban nem engedi Isten akaratától eltérni. Íme, így alapja az alázatosság az önmegigazulásnak és a felebaráti szeretetnek egyaránt.

A Megváltónak szállóigévé vált kijelentése az alázatosságról: „Mindaz, ki magát felmagasztalja, megaláztatik, s aki magát megalázza, felmagasztaltatik”.⁸⁷ Futólagosan nézve az alázatosoknak jutalmat, fölemelést, a gögösöknek ellenben megtorlást, megalázást ígér. De mélyebbre hatolva a Megváltó szavaiba betekintést nyerünk az alázatosságnak gyakorlatilag olyan nehezen megfogható pszichéjébe. A főmozzanat benne, hogy – mint fentebb szó volt róla – gondolkodásomban és érzésemben teljesen Istenre bízom magam. Nem szükséges magamat megalázni akarni, hanem egyszerűen meg kell maradni ott, ahová Isten az embert helyezte. Isten a teremtőm, Uram és atyám, felebarátom tőle adott testvérem. Ezt a tudatot még a legmagasabb polcon sem szabad alattvalókkal szemben elfelejteni. Minő más lesz akkor a bánásmód velük szemben! Itt szükségszerűen uralomra jut minden ember iránt a szeretet törvénye. Egy második mozzanat az alázatosságban a szigorú kötelelességteljesítés állásom és tehetségem minősége szerint és minden Fénelon tanácsa szerint: „Vivez comme à l'emprunt” – úgy éljek, mintha mindent kölcsönben bírnék Istentől azért, hogy magamnak vele sietve lelki javakat gyűjtsék.⁸⁸ Az alázatosság harmadik mozzanata, hogy az ember

⁸⁷ Luk 14,11

⁸⁸ Le vrai et solide piété, 11. 9.

tegye dolgát önfeledten, minden önmagára való ráeszmélés nélkül. Az önismeret, az önvizsgálat kétségtelenül fontos és szükséges, de ez ne eredményezze azt, hogy az ember hiú szemmel nézze magát, hiú világi vágyak, képek, álmok, karrierök befolyásolják. Az ilyen földi álmhoz könnyen odatapadhat az ember és annyira rabjává lehet, hogy elérése érdekében mindent képes áldozni, minden szeretetet s igazságot letiporni. Hány ember megy ökoljogozva végig az életen stréber földi céljai nyomdokában. Szenvedélyes utópiái szolgálatában gonosztevévé válhatik.

Akik lelki életet élnek, azoknak az önvizsgálat, az önismeret nem más, mint tökéletlenségüknek üldözése. Ezen önvizsgálatnak azt a fajtáját, mely statisztikát állít össze, naplószerű följegyzéseket tesz jó és rossz tetteiről, gondolatairól és érzéseiről, mint a legnagyobb magyar, Széchenyi tette, sok lélekre veszedelmes lehet. A gyarlóságok jegyzésére helyesen mondotta valaki, hogy furcsa dolog azoknak emléket állítani, mikor Isten is azt ígéri, hogy elfelejti őket. Az erények és erénygyakorlatok följegyzése pedig könnyen formalizmusba kergethet s különösen veszedelmes gőgre vezethet, mely saját vívmányában és tökéletességében gyönyörködik.

Az alázatosságnak legközvetlenebb gyakorlati megvalósítása az *engedelmesség*. Nagyon helyesen mondja Keller: „Ami az érzület számára az alázatosság, az a tett számára az engedelmesség. Egy és ugyanazon életnyilvánulás különböző lelkiállapotban”.⁸⁹ Az alázatosságnak nincsen nagyobb törvénye, mint az Isten akarata, melyet az engedelmesség valósít meg. Az engedelmesség azon nagy erkölcsi erők közé tartozik, melyeken a társadalmi rend, erkölcs és kultúra felépül. A tekintély elve, melyet az engedelmesség feltételez, főpillére a társadalmi rendnek és kisugárzása azon isteni gondolatnak, hogy mindenben egység és harmónia legyen, melyet egyesben a lelkiismeret, a családban a szülő, az államban az államfő, az egész mindenségben s annak minden részletében Isten biztosít. Ennek a tekintélyre épített egységi elvnek szükségszerű velejárója a másik oldalon az engedelmesség, mely nélkül a tekintély elve a levegőben lóg. A társadalom züllése itt is, ott is beállhat. Krisztus Urunk azonban az alázatosság erejével mindkettőt megóvjá tőle. Az alázatosság szava szerint fölépített viszony Isten és az ember között arra tanít, hogy a tekintély elvének hordozója is tartozik engedelmeskedni úgy a lelkiismeretnek, mint Istennek. És minden tekintély Istentől lévén, minden ember az engedelmesség kötelességének alanya.

Jézus örök példaképe az alázatosságnak. Saját személyében alkotta meg azt a csodálatos portrét, melyre rámutatva mondja: Tanuljatok tőlem, mert alázatos szívű vagyok. De nála az alázatosság gyakorlati kisugárzása: az engedelmesség is tökéletes. Szüntelenül hirdette, hogy Atyja akaratát teljesíti, mely alól még a legnagyobb lelki kínok órájában, az Olajfák hegyén vért verejtékezve, sem vonja ki magát, hanem ott is így imádkozik: „Ne az én, hanem a te akaratod legyen.” Méltán imádkozza az Úr Jézusról az anyaszentegyház: oboediens factus est usque ad mortem, – mortem autem crucis – a kereszthalálig engedelmes volt Atyjának.

Az alázatosság és engedelmesség az erényes élet pillérjei. Őket kell mindenekelőtt lerakni és állandóan erősíteni.

19. Parsifal-szellem

Csak szüzi tiszták őrizhették a szent Grált, azt a legendabeli drága edényt, melybe Krisztus vére folyt a keresztfán. A Grál királya a legfőbb lovagi erőpróba kiállása, vagyis a testi kísértés diadalmas legyőzése után Parsifal lett. A Parsifal-szellem a tiszta férfiaság és szüziesség hősi szelleme, melynek Grál országában béke és boldogság honol. Aki Grál

⁸⁹ Sonnenkraft, Herder, 1919. 60.

országába menekült, az védelmet talált üldözői elől. A tisztaság szelleme ilyen menedékvár és védőbástya a testiség lázában gyötrődő emberiség számára.

Valaki a nemi kérdésről szerette mondani, hogy körülötte forog az élet. Igaza van. Az ember fizikai berendezése s képessége erősen a fajfenntartás gondolatának szolgálatában áll. De az isteni szándék sehol sincsen annyira meggyalázva és megcsúfolva, mint e téren. A beteg emberi természet szexuális kelevényei sok olyan vágyat, eltévelyedést, perverzitást, piszkos gyönyört vetnek fölszínre, melyek nincsenek a fajfenntartás isteni hivatásának szolgálatában, hanem megalázóan ellene harcolnak. A mételey székhelye a beteg emberi természet. Erkölcstelen kinövései főleg városokban halmozódnak fel. A falu régen szigorú tradíciója, erkölcsi rendje és vallásossága következtében ment maradt tőle. A világháború azonban nagyon felvilágosította a falut is. Elrontotta. A háború hosszú éveit alatt a családi élet szétbomlott, a férfi idegenben, piszokban, durvaságban, vallás nélkül, ezer kísértés között hányódott, a nő pedig egyedül, a férj támasza és szerelme nélkül megérezte, hogy gyengébb nem. Általános ledérség, titkos bűnök s betegségek eszik népünk velejét és ássák alá erkölcsét, egészségét, vallását.

A piszkos lavina ellen két küzdelmi központja van a katolicizmusnak: a család és a klérus, közös eszközük pedig a tisztaság lilioma.

A család egészséges levezetése a nemi feszültségnek, de egy nagy és szent gondnak felelőssége mellett, hogy gyermekeket adjon az emberiségnek. A gyermek megszenteli a családot, megszenteli a férj és feleség viszonyát és számúz onnét minden aljasat, minden közönségest. Keresztény szülő nem kormányozza bele gyermekét az erkölcstelenségbe, hanem inkább bámulatos féltéssel óvja és inti tőle. A szülői méltóság olyan nimbuszt ad a családnak s a gyermek gyengéd, ártatlan lelkének varázsa és tisztasága olyan tiszta levegőt lehel maga köré, hogy onnét számúzva az érzékiség, a kétértelmű tréfák, ledér és sikamlós beszédek. Az ember állandóan szentélyben érzi magát, melynek respektált lakója az ártatlan naiv gyermek. Szeme tiszta hegyi pataknak csillogása, mely számúzi az iszapot, az érzékiség perzselő szenvedélyét. Bestia az olyan szülő, ki a gyermekének lelkéből kiáradó mennyei illatot, a Parsifal-szellem üde tisztaságát nem tiszteli és piszkos csizmával gázol bele a lilomos kertbe.

Különösen nagy áldás a gyermekre a család tiszta levegője akkor, amikor a nemi érés küzdelmes korába ér. Természetének alacsony instinktusa érzi ezt és húzza el a családtól ki az inficiált nagyvilági légkörbe. Sok serdülő ifjúnál attól függ a győzelme vágyai, ébredő szenvedélyei felett, hogy mennyire tudja a család tiszta varázsa magához láncolni. Érthető, hogy gondos, jó anyák mindig aggódva tekintenek a családot elhagyó serdült gyermekük után, mert joggal az az érzésük, hogy most kellene nekik legjobban a családi otthon. Ne is szakítsák el a családtól addig, ameddig okvetlenül nem szükséges. Egész jövője, erkölcsi értéke, boldogsága van kockára téve. Ha alacsony vágyak lesznek úrrá felette, letipornak minden szépséget, szilaj csikómódra ragadják magukkal az ifjút és összeperzselnek minden nemes ambíciót, munkakedvet s komolyságot, miknek helyébe ledérség, blazírt jellemtelenség, dorbézolási vágy, az utca szeretete költözik. Az érzékiség uralmának első nagy halottja a vallás, melynek hangja, intelme, szelleme kellemetlen nyűg számára. Eleinte magánüggé nyilvánítja a vallást, mivel elejét veszi annak, hogy bárki bátorságot merjen magának venni bizonyos beavatkozásra vagy intelemre. Ez a szociáldemokraták fegyvertárából való, igazán népbolondító frázis, sajnos, az emberek gondolkodásának ijesztő hiánya miatt még mindig hitelre talál. De a magánüggé degradált vallást csakhamar cinikus vallástalanság váltja fel, amikor is az érzékiség alacsony világa leperzsel már minden ideálisabb, nemesebb valóságot és gát nélkül emészti áldozatának testi és lelki erejét.

Fájdalom, a modern család nem keresztény család. Hiúság, fényűzés az úr benne, ami rút önzéssel és alacsony egoizmussal társul. Fél a gyermektől és irigyli a születendő gyermektől, hogy jómódjából, gondtalan kényelméből s fényűzéséből föl kellene egyet-mást áldozni. Jól

tudta Szent Pál apostol, hogy miért parancsolja kedves Timotheusa révén: „Akarom, hogy a férfiak imádkozzanak, tisztán emelvén föl kezeiket harag és egyenetlenség nélkül. Hasonlóképpen az asszonyok is tisztességes öltözetben, szeméremmel és józansággal ékesítve magukat és nem fodorított hajjal vagy arannyal, vagy ékszerekkel, vagy drága ruházattal, hanem mint asszonyokhoz illik, kik ájtatosságukat jócselekedetek által mutatják ki”.⁹⁰ Szent Péter pedig így oktat: „Ékességük ne külső hajdíszből, vagy arany függőkben és fényes öltözetben álljon, hanem elrejtett szívbéli emberben, a zavartalan nyugalomban és szerény lélekben, mely becses Isten előtt”.⁹¹ Jellemző, hogy nem hajadonokat tanítanak az apostolok ilyen szigorúan, hanem az asszonyokat, kiknek csak Istennek és férjüknek szabad tetszeni. Bizonyára az apostoloknak is volt érzékük az iránt, hogy a társadalmi állás méltósága és az ünnepi alkalom jelentősége külsőben is megnyilatkozik és csak a ledérség ellen kelnek ki. Azon ledér viseletek, melyeket modern divatáramlatok szélsőségei hoznak fölszínre, legyenek távol a keresztény tisztességes nőtől, kinek tudnia kell, hogy azok a viseletek Koronaherceg utcai vagy Kärntnerstrassei kerítők, utcai condrák és élő hullák üzleti kereseti eszközeik, melyektől minden tisztességes leánynak s főképpen asszonynak undorral kell elfordulnia. A modern kor női világa olyan sok téren megérett a legkomolyabb problémák megértésére s nem egy helyen versenyre kel a társadalmi alkotómunkában a férfivilággal; ne engedje magát azért a divatban vakon vezetni a női világ söpredékétől és erkölcsi salakjától.⁹²

A család tisztasága és keresztény erkölcsisége, a családnak nagyhorderejű feladatai képezzék az egyház, állam és társadalom gondosságának főtárgyát. A társadalom gondolkodásának miázmás, penészes szelleméről tanúskodik az a cinizmus, amellyel a sokgyermekű családra fitymáló gúnnyal tekint. Boldog békeidőben ez annyira ment, hogy aranykorukat élt háziurak ridegen elzárták portájukat olyan családok előtt, melyeknek sok gyermekük volt.

Tisztelet illeti az anyát, hogy meghozza azt az áldozatot, ami egy ember világrahozatalát és nevelését kiteszi. Neki mondja a nemzetek apostola: „Üdvözülni fog gyermekek szülése által, ha megmarad a hitben, szeretetben, szentségben és józanságban”.⁹³ Becsülés illeti az apát, kinek van annyi ambíciója, munkakedve és férfiizma, hogy sok gyermeknek szegjen kenyeret. Talán a szándékosan gyermektelen vagy egykés szülők nemi tartózkodásban és plátói ábrándozásban élnek? Mi jogon nézik le tehát azon szülőket, kik hősiiesen vállalják a házasságnak Isten-akarta feladatait? Ezekhez képest a gyermektelen és egykés házasság – amennyiben nem a természet akarataról van szó – önző és érzéki frigy, mely méltatlan a házasság erkölcsi nimbuszára.

Az állam tekintse első hazafias és szociális feladatának a sokgyermekes családok életgondját és küzdelmét megkönnyíteni.

Az anyaszentegyházat Krisztus maga oktatja ki, hogy miképpen viselkedjék a családdal szemben, mikor a házasságra a szentség nimbuszát árasztja s azzal tünteti ki, hogy viszonyával és szeretetével az egyház iránt illusztrálja a házassági köteléket. Ezen

⁹⁰ 1Tim 2,8-10

⁹¹ 1Pét 3,3-4

⁹² A ledérség kedvenc otthona a táncterem. A modern táncok sokféle figurái között egyesek esztétikailag és erkölcsileg kifogástalanok, de viszont van sok igazán gyalázatos mozdulat, melyekhez tisztességes leánynak sohasem szabad magát odaadni. A modernség szertelen és bornírt hajhászata úgy elvakítja az ifjúságot, hogy a legordenárébb importált táncmozdulatot szalonképesnek tart egyedül azért, mert modern. Az általános elzüllés különben megfertőzte a tisztességesnek ismert táncokat is. Végre is itt minden a táncolótól függ. A legártatlanabb táncot is lehet nagyon piszkosan járni. Tulajdonképpen nem a tánc rossz, hanem a táncoló.

⁹³ 1Tim 2,15

fölemelésre csak a keresztény szellemű és erkölcsű család méltó, de nem az olyan, melyik a házasságot nyugodt élvezeti intézménynek tekinti. A lelkipásztor gondossága ne merüljön ki a házasságok megáldásával, hanem minden papi energiájával és szeretetével hasson oda, hogy a családokban béke, megértés, hűség, imádságos szellem és keresztény erkölcs uralkodjék. Az ilyen családok nem ijednek majd vissza a gyermeknevelés fáradalmaitól és központjai lesznek a Parsifal-szellemnek. A családi közös imák asztalnál, lefekvésnél szentélyé avatják a családi otthont, melynek vallásos tömjénillata – sajnos – már sok családi fészekben idegen. Ízléstelen, meztelen nippek, fürdőző ruhátlan nimfák, kokett Vénuszok s hasonló szellemű képek és rajzok éktelenkednek modern lakásainkban. Milyen szellemet szívhat itt a gyermek vagy akár a házastársak! A családi otthon falai vetülete a lakók bensejének. Keserű iróniája a sorsnak, hogy mikor a modern keresztény otthonok elpogányosodtak, akkor a zsidóházakban találjuk fel a feszületeket, miseruhákat, Madonnákat, mint antik csecsebecsét s parvenü voltuknak takargatására. A keresztény család Krisztus Urunk etikájának egyik nagy alkotása és fellegvára. Mindenkor éles támadásoknak a tárgya, valahányszor a destrukció sötét hatalma erősebb támadást rendez az erkölcs ellen. Amint azonban a keresztény család egyik pillérje a társadalom erkölcsének, akképpen a keresztény család – mely bizony sokszor óriási áldozatok és önfegyelmzés oltára – nem képes megállani a Parsifal-szellemtől sugallt tisztaság nélkül, melynek birtokában ő maga válik ezen szellem sziklaerős örvévé.⁹⁴

Az érzékiség pusztító tombolásának másik meggátolója a társadalomban és az egyesben a katolikus klérus tisztasági élete. Ez a klérus részéről és benne az egyház részéről áldozat Isten oltárán, mert vele egészen neki szenteli magát; de egyúttal áldozat a társadalom és az egyesek oltárán, kiknek e pontban annyira beteg lelke csak teljesen mentes, csak teljesen győzelmes emberek keze alatt gyógyul ki. Szükséges, hogy valaki hirdesse a világban, hogy a nemi élet nem szükséges, hogy önfegyelmzés lehetséges nemcsak a mértékletesség határáig, hanem – ha kell – a teljes önmegtartóztatásig. Szükséges, hogy valaki hirdesse a társadalomban azokat az eszközöket, melyekkel a nemi élet szertelensége meggátolható. A pap nemi tisztaságát és teljes megtartóztatását nem kapja valahonnét kívülről, hanem kiküzdí magának fegyelmzésével, önmegtágadásával, óvatosságával, lemondásával és Istennek kegyelmével. Hogy ezen az úton közülük el is buknak, az természetes és mitsem von le a győztesek érdeméből és értékéből. De a katolikus klérus tiszta szellemét ne ítéljük meg kizárólag a hazai viszonyok szerint, mert – fájdalom – az epikureista életfölfogás nálunk papi körökben is könnyen megfészkel magát és halála a coelibatusnak. A nyugati népek e tekintetben jobb példát látnak a klérusban és ideálisabb fogalmuk van a papság tiszta életének értékéről.

Igazán csak annak lehet erkölcsi bátorsága és joga a nemi élet kérdésében tanítónak és bírónak fellépni, aki felette áll a tribulatio carnis, a test érzékiségének követésén. És egyik vallás sem fejt ki annyi küzdelmet az erkölcsi szenny ellen, annyi munkát a szív tisztaságáért, az ifjúság tiszta neveléséért, a család erkölcsének nemesítéséért, mint a katolikus anyaszentegyház. De ezt a munkafeszültséget és munkaképességet az egyház a coelibatusból meríti. A coelibatus légkörében nevelt az egyház az emberiségnek tüneményes nagy egyéniségeket: mint Szent Ágostont, Assiszi Szent Ferencet, De Paul Szent Vincét, Szalézi Szent Ferencet, Szent Teréziát stb., kikben a társadalom és a közerkölcsiség jórészben a coelibatusnak, illetve a tisztaságnak köszönheti azt a sok áldást és jótéteményt, melyet e

⁹⁴ A család ezen vázolt vallás-erkölcsi hivatásának azonban csak akkor tehet eleget, ha vallásilag egységes és szilárd, ami nem áll a vegyes házasságról. A vegyes házasság vallási nemtörődömségre visz, vagy annak a jele, ami a gyermekekkel velük nő. Erős katolicizmus országaiban (Svájc, Hollandia, Belgium stb.) távolról sem kötik olyan könnyelműen és sűrűn a vegyes házasságot, mint nálunk. Itt a látszólagos felekezeti közeledés vallástalanságba fül.

szentek az emberiségnek adtak. Az istentelen sajtónak a vallás ellen folytatott pokoli harca értett ahhoz, hogy a coelibatust diszkreditálja, lehetetlennek vagy szemfényvesztésnek tüntesse föl az emberiség előtt, ledöntse azt a hatalmas töltést, melyen az erkölcstelenség hömpölygő lávája megakad és helyébe a lebujok mocsarát tenyéssze. Nyíljék föl a keresztény társadalom szeme és ragadjon – mint Krisztus a kufárok ellen – ostort, azok ellen, kik ellicitálják a katolikus erkölcs értékes fellegvárát.

A vallásos lélek ellenállhatatlan erővel vonzódik azon papi lélekhez, kit tisztának tud hinni, mert érzi, hogy Parsifal lelke és szelleme, szűzies hitének bája és kelleme ózondús elevenséggel üdíti föl a szenvedély harcában és életében megperzselt lelkiséget és erőt, bizalmat önt beléje nagyobb önfegyelmezésre és önmegtagadásra e téren.

A papi tisztaság nyugodt és szent légkörében nevelődik az ideális, keresztény erkölcsű ifjúság.

A tisztaság gondolata és eszményisége megváltó erő és érték a nemzetek, társadalom, állam, család, de legfőképpen az egyén számára. Az egyén boldogsága, egészsége, nyugalma, erkölcsi egyensúlya nem választható el tőle. Mint a forradalomban elzüllött társadalmi rend a tekintély, engedelmisség és törvénytisztelet elvein épül föl újra, úgy a testiség tüzeiben égő ember fenyegetett vagy megingott lelki egyensúlya és erkölcsi biztossága a tisztaságból sugallt önfegyelmezés szelleméből áll ismét helyre. Semmiféle kor, nem és társadalmi osztály nem nélkülözheti a tisztaság fölemelő lelki erejét. Távolról sem elegendő a modernnek emlegetett higiéniaja, mely a nemi eltévelyedésekből fakadó betegségek kikerülésének reményével csak fokozza az önfegyelmezés és nemi önmegtagadás lebecsülését és még tágabb kaput nyit az erkölcstelenségnek. Maga az eszményi gondolat és érték kell, amint az egyház Mária-kultusza, a Mária-kongregációk és más vallásos társulatok vallás-erkölcsi levegője elénk tárja.

20. A tökéletesség

A legfőbb és legátfogóbb keresztény erkölcsi érték a szeretet. Teremtő erő. Ő szülte a világot, küldötte el a Világmegváltót, nemzi az embert. Krisztus, ki szeretetből jött e világra és szeretetből ontotta véré, a szeretetet tette a keresztény élet és tökéletesség fő tételévé. A keresztény tökéletesség Istennek tetsző életet akar élni és ezen az úton Istennel egyesülni, tehát teljesen föloldódni, fölemésztni és belemérülni abban, aki „A szeretet”.⁹⁵ A keresztény szeretet – a maga mélységében és egyetemességében – pogány bölcselők előtt is ismeretlen volt; ez egészen Krisztusé és a keresztény tökéletességnek legbensőbb mennyországa. Förster a szeretet tényében és tanában helyezi Krisztust magasan Sokrates fölé.⁹⁶

A szeretet gyökere az istenszeretet, melyből táplálkozik. A földi szeretet ide vonul vissza újabb erőért, ahányszor csak a csalódások keserúségei között kiapad. Isten, ki úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adá érte, kimeríthetetlen forrása és kincsébánya a szeretetnek. A szeretet szeráfi szárnyat ad a léleknek és át tud hidalni minden mélységet, mely Isten és ember között tátong. Fénelon szerint a szeretet egyetlen vágy – *L'amour est un désir* – tetszeni Istennek és Istené lenni.⁹⁷ A szeretet apostola, Szent János ezt írja róla: „Kedveseim, szeressük egymást, mert a szeretet Istentől van. És mindaz, aki szeret, Istentől származott és ismeri Istent. Aki nem szeret, nem ismeri Istent; mert Isten a szeretet”.⁹⁸

⁹⁵ 1Jn 4,8

⁹⁶ Erziehung u. Selbsterz. 94.

⁹⁷ La vraie et solide piété p. Fénelon-Dupanloup 1. 288.

⁹⁸ 1Jn 4,7-12

Mivel az ember mindenben szertelenségre hajlik, úgy a lelkéből és szívéből fakadó szeretet is csak akkor jó és erényes, ha az istenszeretet a fékezője. A földi szeretet teljesen alá van rendelve Isten szeretetének. Szalézi Szent Ferenc szerint a szeretet lényege abban áll, hogy Istent és akaratát minden elé helyezi.⁹⁹ Az istenszeretet tehát nevelője és éltetője a földi szeretetnek, hogy ne váljék rendetlen szeretetté, hogy ne váljék egy oldalon fanatizmussá, hogy a másikon gyűlöletnek adjon helyet. Mivel az ember szeretetből lett és született, természetesen szeretetre ébred, de ez nevelés nélkül és az istenszeretet nemesítése nélkül rendetlen, hiányos, túlzó, szertelen, sőt gyakran bűnös is.

Az istenszeretemben megfürdött emberi szeretet a keresztény szeretet, mely minden erény éltető melege. Szent Ágoston így határozza meg az erényt: az erény a szeretet rendje. Szeretet nélkül nem létezik igazi erény. Az ember nélküle túloz, egyoldalúságba téved, vagy helytelen tárgyakkhoz tapad. Egyetlen egy erénynek kizárólagos gyakorlása Diogenes-féle helyzeteket teremt és különködésre vezet. A keresztény szeretet melege minden erény csíráját kifakasztja bennünk és arányos, méltányos kifejlődéshez segíti.

A keresztény szeretet nem új megterhelhetetés, nem új parancs, hanem hordozója és lelke az erényes életnek, vagy mint Fénelon mondja: könnyűvé teszi a többi parancsot.¹⁰⁰ A keresztény szeretet elárad az egész életre, minden megnyilvánulására, csókját rálehel mindenre az emberi életben. Legjobban szemlélhetjük ezt a Megváltó földi életén, mely maga a szeretet élete s éppen a szeretetben válik tökéletes életté. Szeretetében sohasem önmagát keresi, mint azon emberek, kik előnyös barátságokat kötnek. A Megváltó szeretete olyan mértékben fokozódik, amily veszedelemben és nyomorban látja az embert. Örül jobban egy eltévedett lélek megtalálásán, mint kilencvenkilenc igaznak. És mert szeretete nem egoizmus, hanem csupa áldozat, csupa odaadás, azért szereti ellenségeit is. Szeretetének önzetlensége megváltói értékének rugója, szenvedésének és halálának okozója. Ő a szeretet mártírja. Szeretetének ez az acélos, férfias vonása, mely csupa altruizmusnak és cselekvésnek forrása, még azon gyengéd szeretetben is megnyilvánult, melyet a gyermekek iránt tanúsított. Magához hívja, megáldja és megöleli őket, de ugyanakkor az apostolok közé állítva, mondja: „Bizony, mondom nektek, ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába. És aki ilyen kisdedet befogad az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig megbotránkoztat egyet, annak jobb, ha malomkövet kötnek a nyakára és a tenger mélyébe süllyeszti.”¹⁰¹

A szeretet mindenekelőtt az erényes élet éltető melege, mert az istenszeretet a legnagyobb motívum a jóra, úgy mint Jézus mondja Szent Jánosnál: „Ha szerettek engem, tartsátok meg parancsaimat”.¹⁰² Továbbá: „Aki az én parancsolataimat bírja és megtartja, az az, aki engem szeret”.¹⁰³ Krisztus akaratának végrehajtása, a szeretet problémája s azért a szeretet hordozója egész megigazulásunknak. A szeretet már az önfegyelmezés munkájánál, az aszkézisnél is a vezércsillag, mint a bölcs Kempis Tamás mondja: „A szeretet Jézus iránt megtanítja az embert a nagy művészetre: az önmegvetésre”.¹⁰⁴

A lelki élet további útján, az erények virágoskertjében még inkább a szeretet a világító fáklya és éltető erő. Szent Pál megittasul a szeretet erejének nagyságától és a legszebb himnuszt éneklő róla, mit valaha ember a szeretetről hallott: „Beszéljek bár embereknek vagy angyaloknak nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc és a pengő cimbalom. Legyen bár prófétai tehetségem és tudjak minden titkot és tudományt; legyen bár

⁹⁹ Camus, der Geist des hl. Franz v. S. Manz, Regensburg, 2. A. 1913. 63. o.

¹⁰⁰ La vraie et solide piété p. F.-D. 1. 288.

¹⁰¹ Mt 19,3-6

¹⁰² Jn 14,15

¹⁰³ Jn 14,21

¹⁰⁴ Krisztus követése II. 1.

oly teljes hitem, hogy hegyeket tudjak áthelyezni, ha szeretetem nincs, semmi vagyok. És ha minden vagyonomat szétesztom a szegények táplálására és ha testemet odaadom is, úgy hogy égjek, de szeretetem nincsen, mitsem használ nekem. A szeretet türelmes, kegyes; a szeretet nem irigykedik, nem cselekszik helytelenül, nem fuvalkodik föl, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örül az igazságtalanságnak, hanem örvend az igazságnak; mindent eltűr, mindent hisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet sohasem szűnik meg”.¹⁰⁵

Ezekután egészen világos, hogy a szeretet a keresztény tökéletességben nemcsak központ, hanem alap és csúcspont is. Alap azért, mert nélküle nincsen megigazulás, nincsen haladás az erkölcsi életben, nincsen meg az emberben a helyes rend sem embertársához, sem Istenhez. Az evangéliumi törvénytudó kérdésére, hogy melyik a legnagyobb parancsolat, mondá neki Jézus: „Szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből teljes elmédből... És szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat”.¹⁰⁶ Ha főparancsolat, akkor vele kell kezdeni a parancsok teljesítését.

A keresztény tökéletesedésnek esküdt ellensége a téves fölfogás, hogy az erény nem kötelesség, nem az ember tetszésére van bízva. A Megváltó egy helyen ugyan különbséget tesz erény és kötelesség közt, amikor az evangéliumi ifjú kérdi tőle, hogy mit tegyen Isten országának megnyerésére s feleletül kapja: tartsd meg a parancsolatokat. Az ifjú mindezt megtette, de szeretne tökéletes lenni, mire Jézus utasítja, hogy adjon el mindent és kövesse őt.¹⁰⁷

Ez azonban apostoli meghívás vagy hősiesség, héroszi erények követése, minők az evangéliumi tanácsok, de nem a keresztények mindennapi életének követelménye, ami igenis erényekben, lelkének keresztény szépségeiben: alázatában, engedelmisségében, munkás életében, Isten és ember szeretetében bontakozik ki. Tehát az erénygyakorlat és erényes élet nem jámbor kedvtelés, hanem keresztény élet és kötelesség. Leginkább igaz ez a szeretetről, melyet a Megváltó maga tett főparancsolattá. Hogy keresztény életünk milyen tökéletlen, milyen gyarló, mutatja a kevés szeretet. Inkább irigység, alattomos aknamunka, gyűlölet rágja a szíveket. Ezek betolakodnak a klérusba, a zárdákba, kolostorokba is. Pedig egész hitünk, Jézusnak egész lénye minden ízében szeretetet sugall és sürget.

A szeretet azonban nemcsak alap, hanem csúcs is a keresztény megigazulás és tökéletesség útján; vagyis a legfőbb tökéletesség, melyet elérhet az ember, a szeretet tökéletességében áll. A szeretet gyarapításán kell szüntelen dolgoznunk, mert igaza van a szeretet egyik nagy szentjének, Szalézi Ferencnek: „Nach Gott leben heisst lieben”.¹⁰⁸

A keresztény élet minden fokozatán a szeretet dominál és a keresztény élet tökéletessége benne merül ki. A szeretet, melynek a régiak csak a gyöngédségét ismerték, Krisztus Urunk világában hősiességgé válik, miben Förster méltán gyönyörű keresztény tökéletességet lát: „A kereszténység a heroizmust, mely különben csak a csatatereken működött, belevitte a szeretetbe és hősivé tette a szeretetet. Egybekötötte a leggyöngédebbet a legerősebbel”.¹⁰⁹ S e kettőnek találkozása, mint a szeretet elemei, maga a tökéletesség. A hősi szeretet ereje és gyöngédsége Isten iránt és a hősi szeretet ereje és gyöngédsége ember iránt minden emberi erényt, értéket a legmagasabb tökéletességre hevít, melyet ember csak elérhet.

Itt valóra válik Kepplernek szállóigévé vált szép mondása: „Die Liebe ist das letzte Wort.” Nálánál értékesebb erkölcsi erő és tökéletesség nincsen, mert hiszen Isten közvetlen kiáradása.

¹⁰⁵ 1Kor 13,1-18

¹⁰⁶ Mt 22,37-40

¹⁰⁷ Mt 19,16-22

¹⁰⁸ Theotimus Szal. Szent Ferenc – Gilbert. Manz, Regensburg 2. A. 9. 146.

¹⁰⁹ Erziehung u. Selbsterz. 103.

21. A keresztény etika szociális hivatása

Ha olyan tökéletes szeretet hatná át a társadalmat, hogy a tehetős mindenkor a nyomor enyhítésére sietne, a gazdag a szegény hiányát pótolná, nem volna szociális kérdés. Itt az erkölcsi és anyagi szempont párhuzamosan halad, illetőleg lényegesen összefügg. Bizonyos, hogy a szociális feszültség ott a legkisebb, ahol a társadalom minden rétegét áthatja az evangélium szelleme. A Megváltó viszont azt mondta: szegények mindig lesznek veletek. De ahol az evangélium szelleme nemesíti meg a szíveket, ott mindig lesz annyi jóérezésű gazdag, kik a szociális különbségeket áthidalják.

Az új idők társadalmi viszonyai merőben ellenkeznek a régiekkel. Régente, még a rabszolgakorban is, erős családi vonás hatotta át a társadalmat. Az emberiség csupa kis és nagy családot alkotott. A gyárüzemek és gyártelepek képződése, nagy városok alakulása, az internacionális forgalom okozta általános lazulás a lokális érdekeltségekkel és hagyományokkal szemben egészen új helyzeteket teremtett. Az emberek egyrészt idegenek lettek egymáshoz, másrészt az érdekellentétek egész társadalmi rétegeket mereven szembeállítottak egymással, amiből az egész vonalon modern szervezkedés indult meg.

Az egyháznak szemére hányják, hogy ebben a gigászi küzdelemben, mely a modern társadalmat jellemzi, nem lépett az emberek közé, mire mindszélesebb rétegek, jelesen a munkástömegek, vallásellenes áramlatok rabságába jutottak. Tény, hogy az egyház nem volt érzéketlen a modern kívánalmakkal szemben. XIII. Leó híres szociális pásztorlevele (Rerum novarum), Ketteler, Kolping, Vogelsang stb. bizonyíték reá. Tény azonban az is, hogy nem történt annyi sem az államok, sem a keresztény vallásfelekezetek részéről, amennyi elegendő lett volna a munkásságot egzisztenciájához és emberi jogaihoz juttatni. Így a munkásság olyan kezekbe jutott, ahol minden ideális törekvést belőle kiölték és teljesen az egoista materializmus szellemével töltötték el. A mai társadalom az ipari üzem technikai vívmányok társadalma, amelynek legfontosabb osztályában: a munkásságban, mint a szociáldemokrácia embereiben sem hit, sem hazafiasság, sem általános emberszeretet nincsen. Mindezen értékeket megöli az osztályharc gonosz elve. Ez korunknak egyik legnagyobb sebe. Egy szociáldemokrata nem tud sem fájának pszichéjével érezni, sem a kereszténység átfogó szeretetével a világba tekinteni; neki mindennél előbbre való, hogy a moszkvai vagy miféle internacionálé mit határoz. A szociáldemokrácia mindenkor kész azon áramlatokhoz csatlakozni, melyekben alkalmas eszközt lát a vallás letörésére vagy a nem szociáldemokrata osztályok letiprására. Példa reá a nemzetek velőjét szívó bolsevizmus vagy kommunizmus, mely a szociáldemokráciának leszármazottja. A társadalom és a nemzetek a mai szociáldemokráciával úgy vannak, mint valaha a franciák voltak a hugenottákkal: egy belső ellenség, mely minden lelkiismeretfurdalás nélkül szövetezik a nemzet ellenségeivel. Az említett osztályharc elve teljes tagadása a kereszténységnek, melynek alapja a szeretet. A mai szabású szociáldemokrácia a modern antikrisztus.

Felvetődik a kérdés, hogy a kereszténység, mint az emberiséget megváltó és boldogító evangélium, hordja-e azon benső erőket, melyek a társadalom meggyógyítására szükségesek és kívánatosak.

A kereszténység szociális ereje elsősorban abban nyilvánul meg, hogy a társadalmi és állami élet és rend alapelveit építi meg híveinek lelkében. Megalapozza a tekintély elvét, mely nélkül lehetetlen több ember együttélése. Az emberiség ura Isten. S mint a szülők a gyermekáldásban Isten hatalmából részesednek, úgy a följobbvalók a tekintély gyakorlásában. Nemcsak jogi elmélkedések, egykori fölfogások és keresztény királyok „Isten kegyelméből” címei tanítják ezt, hanem a teljesen modern és demokratikus Unió elnöke is jelzi 1921-iki székfoglalójában, hogy Istentől való a hatalom és népének esküszik hűséget.

Ha a tekintély ereje ledől, fölszabadulnak a társadalom szatanikus sötét hatalmai és mint Oedipus saját magát – tépik és szagatják a társadalom testét. A tekintély elvének tisztelete

olyan erős az evangéliumban, hogy az apostolok, kiket pedig minden hatóság üldözött, sohasem lázítanak ellen. Ez ismeretlen gondolat az evangéliumban. Sőt Szent Pál keményen írja a rómaiaknak: Minden ember engedelmeskedjék a felsőbb hatóságoknak, mert nincsen hatalom, mint csak Istentől. Aki ellenszegül a hatalomnak, Isten rendelésének szegül ellen és kárhozatot hoznak magukra”.¹¹⁰ Pedig talán ugyanakkor szemelték ki számára a sötét mamertini börtönöket a Quirinál tövében. De viszont hatalommal való visszaélésre senkinek sincsen olyan hangfogója, mint a kereszténységnek; mert hiszen Istennek tartozik felelősséggel és számadással. „Isten szolgálja ő a te javadra”.¹¹¹ S történelem bizonyítja, hogy az istentelenek rémuralma a legrettenetesebb. A magyar kommunizmus véres betűkkel írta be a történelembe. A tekintély elve egyike azon traverzeknek, melyekhez a társadalmi rend és jog simul. De a vele való visszaélés épp olyan végzetes, mint a megbomlása. A kereszténység törekszik mindkettőt megakadályozni.

Ugyanaz az evangélium, mely a tekintély elvét szentesíti, melléje iktatja az emberek egyenlőségének és testvériségének nagy gondolatát. A kereszténység Istene nem a külső szerint ítél, hanem a belső szerint. S ha Isten előtt van különbség, ez a lelkek értékének különbsége. Gyönyörűen írja Szent Jakab: „Testvéreim! A dicsőség Urának, a mi Jézus Krisztusnak hitét ne használjátok föl személyválogatásra. Mert ha bemegy a ti gyülekezetetekbe valamely férfiú aranygyűrűvel, fényes öltözetben, bemegy pedig egy szegény is piszkos ruhában s arra tekintetek, ki fényes ruhában van öltözve és azt mondjátok neki: Ül ide kényelmesen; a szegénynek pedig azt mondjátok: Te állj meg ott, vagy ülj ide lábaim zsámolya alá; nem ítélték-e önkényesen és nem lesztek-e igazságtalan gondolkozású bírakká? Halljátok, szeretett testvéreim! Nemde az e világon szegényeket választotta ki Isten, hogy gazdagok legyenek a hitben és örökösei amaz országnak, melyet Isten az őt szeretőknek ígért? Ti pedig tiszteletlenséggel illettétek a szegényt. Nemde a gazdagok nyomnak el titeket erőszakkal és nem ők hurcolnak-e benneteket a törvényre? Nem ők káromolják-e ama jó nevet, melyről el vagytok nevezve? Ha azonban teljesítitek a királyi törvényt az írások szerint: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” – jól teszitek. Ha ellenben személyválogatást tesztek, bünt követtek el, a törvény elítél benneteket, mint kihágókat... Úgy beszéljete és úgy cselekedjete, mint akik a szabadság törvénye szerint fogtok megítéltetni”.¹¹²

Mennyien hordták már ajakukon ezen bódító jelszót: testvériség – de gyűlöletet szítottak, gyűjtogattak, raboltak, elnyomtak mellette. Senkinek sincsen joga ezt annyira emlegetni, mint a kereszténységnek, mely egyrészt az emberiséget Istenben és Krisztusban egy családdá egyesíti, másrészt mint főtörvényt írja elő a felebaráti szeretetet. A keresztény etikában a tekintély elvének és a szabadság gondolatának korrektívuma és lelke a felebaráti szeretet, mely védelmet nyújt a jogtalan vagy szegény osztálynak és mérsékletre, igazságra, humanizmusra tanítja a tekintély birtokosait. Krisztus a szegények osztályából származó tanítványjaival együtt nem dédelgette a gazdagokat, sőt minden időkre megbélyegezte a vagyonban rejlő óriási lélekveszedelmet, midőn azt mondotta: „Könnyebb átmenni a tevének a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni a mennyek országába”.¹¹³

Szent Pál így oktatja Timotheust: „E világ gazdagainak parancsold meg, hogy ne legyenek fennhéjázók, se reményüket ne helyezték a bizonytalan gazdagságba, hanem az élő Istenbe, hogy jól cselekedjenek, gazdagok legyenek a jó cselekedetekben, szívesen adakozzanak, osztogassanak”.¹¹⁴ Szent Péter valóságos praktikus társadalomtudományt ad le

¹¹⁰ Róm 13,1-2

¹¹¹ Róm 13,4

¹¹² Jak 2,1-9.12

¹¹³ Mt 19,24

¹¹⁴ 1Tim 6,17-18

dióhéjban: „Mindenkít megbecsüljétek, a testvériséget szeressétek, az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek”.¹¹⁵ Aranyigazságok ezek és aranykulcsok a társadalom izgalmainak és nyomorának gyógyítására. Engesztelés, áldozatkészség, szeretet, engedelmesség áradnak ki belőlük, mint olyan erkölcsi pillérek, melyeken a társadalom felépül és gyógyulást talál. A gazdag osztálynak föladata a szociális nyomort enyhíteni, a szegény azonban csak akkor lesz megelégedve, akkor jut lelki nyugalomhoz, ha Isten és emberek szeretete nemesíti meg szívét. Istentelen népet nem lehet kielégíteni, istentelen népnek a lelke beteg, a szíve rossz. De viszont nem elég csak hangsúlyozni és prédikálni az evangéliumi nemes elveket, hanem át kell vinni az életbe.

A kereszténység óriási szociális hivatását és képességét misem bizonyítja jobban, mint azok a szociális szentek, kik éppen hitünknek mély átértéséből lettek az emberek szociális nyomorának angyalai, amiben természetesen Krisztust utánozták. Csak Asszisi Szent Ferencet, De Paul Szent Vincét, Kláver Szent Pétert, Hofbauer Szent Kelemt említjük meg.

Ma azonban az élet olyan bonyolult, olyan nagystílű, hogy nem lehet magányosokra bízott jótékonyág révén a szociális nyomort enyhíteni, hogy organizálni, szervezni, jogilag és humánusan rendezni kell az ügyet, egybe kell gyűjteni az erőket és jogos, igazságos szétosztásáról gondoskodni.

Példát vehetünk a marxizmusról, mely szociális szellemű szervezeteinek erejével jutott a munkásság hatalmába. Különbö a szociális szeretet megszervezésére már a kereszténység apostoli ideje is serkent, mert hiszen a papi rendben ma is benne foglalt szerep (diaconatus) elsősorban a keresztény szeretet szociális, praktikus megvalósítását szolgálta.¹¹⁶ A szervezésnek szükségességét érezték az említett szociális szentek is és többen közülük gondoskodtak is egy új szerzetrend életbehívásával szociális munkájuknak továbbéléséről. De entuziaszta lelkesedésük nem volt alkalmas realitás a közönséges és átlagos emberek lélektana számára, másrészt a működésükben uralkodó lelkipásztori szempontok az utódoknál – a szent alapító entuziasztikus lelkesedésének híján – csakhamar elnyomták a gyakorlati szociális munkát. Ha a lélektől nem is, de a szorosán vett lelkipásztorkodástól függetleníteni kell a keresztény szociális intézményeket, olyannyira fontosak s nagy odaadást meg szakértelmet kívánnak.

Nem annyira parlamenti, mint inkább gyakorlati keresztény szocializmusra van szükség. Ez ma a kereszténységnek egyik nagy feladata és problémája, Ha itt nem tud használni, az élet könnyörtelenül elmegy mellette és félretolja, Ha országos szervek nem alakíthatók, szerveztessenek meg hitközségeinkint a különféle karitatív, aggokat, gyermeket védő szervei. Aki kereszténynek vallja magát, tartsa kötelességének ezekben kivenni a részét.

Annyi bizonyos, hogy a társadalom gyógyulásának két előfeltétele van: 1. Szeretet mindenki iránt. Az osztályharc ördögi tan, gonoszág. 2. A lelki élet és lelki kultúra vallás erkölcsi és intellektualista alapon. Az embernek kellene ideálok, melyek feléje intenek egy magasabb világból; kellene erkölcsi értékek, melyek az élet terhét – mely egyik embert mindig súlyosabban érinti, mint a másikat – elviselhetővé teszik és az emberek szenvedélyeit határok közé szorítják. Materializmusba süllyedt emberek és osztályok mindig mint hiénák fognak egymásra agyarkodni. Az Istenért élés ereje és fenséges tudata legyen hordozója a gazdag és szegény lelkének egyaránt, mint Szent Pál tanítja: „Szolgák engedelmeskedjétek testi uraitoknak félelemmel és rettegéssel, szívetek egyszerűségében, mint Krisztusnak; nemcsak látszatra szolgálván, mint akik az emberek kedvét keresik, hanem mint Krisztus szolgálói, szívből teljesítvén Isten akaratát, jóakarattal szolgálva, mint az Úrnak, nem mint embereknek, hiszen tudjátok, hogy ki-ki ami jót cselekszik, annak veszi jutalmát az Úrtól,

¹¹⁵ 1Pét 2,17

¹¹⁶ Lásd ApCsel. 6. fej.

akár szolga, akár szabad. És ti urak! Ugyanazt tegyétek velük szemben, fölhagyva a fenyegetésekkel; miután tudjátok, hogy mind az ő, mind a ti Uratok a mennyben van és önála nincsen személyválogatás”.¹¹⁷

22. Harcias katolicizmus

A Megváltó jelszava: letörni az emberben a bűnt, a gyarlóságot és helyébe fölépíteni Isten országát. Ez küzdelmet, harcot kíván. Harcot a földi én és a bűn ellen, továbbá a jó, az erény és tökéletesség érdekében. S mivel a bűn nem marad az emberben, az egyesben, hanem beleveszi magát a társadalomba, a közszellembe, a nyilvános életbe, azért az evangéliumi embert itt is küzdelem várja. A Megváltó személyének isteni szentsége a személyes benső erkölcsi harcot fölöslegessé tette, de annál élesebb küzdelem várt reá a közszel szemben, ahol a bűn, gonoszság és rosszindulat terpeszkedett. Az írástudók és farizeusok lépten-nyomon figyelemmel kísérték, folyton hálót vetettek ki rája, becsületére, sőt életére törtek, hogy vele megölhessék az ideált is. Krisztust megölték ugyan, de nem az ideát. Sírja megnyílt s azóta isteni életerőnek örök forrása.

A Megváltó szerepét továbbéli az ő egyháza, az ő hívő serege. A keresztény embernek kettős harcot kell vívni: bensőt a bűnös én ellen s a jó érdekében és külsőt a gonosz világ ellen és a jó diadaláért a közéletben. Az evangéliumi harc terén sokszor valóra válik az ismert közmondás: Si vis pacem para bellum – ha békét akarsz, készülj a háborúra. Az apostolok és első keresztények egy egész világ elfogultságával és gyűlöletével találkoztak, de fölvették vele a harcot, melyet olyan hősiességgel vívtak meg három századon át, hogy a vértanúság szinte rendes halálnem lett számukra. Nemcsak Krisztus, de a keresztény hitközség is vérkeresztiséggel szerezte meg a dicsőségét.

Minden kornak megvannak a maga harcai. A sátán országa, melyet a Megváltó letör a lelkekben; nem adja át ingyen a porondot. A modern idők éppen nem tartoznak a békességes korszakok közé. A gonoszság szervezett hatalommá vált s országokat tart kezében. Vele szemben a vallás kizárólag intellektuális és erkölcsi fegyverekre és Isten kegyelmére van utalva. Minden harcnak abc-je, hogy az ellenség fegyvereihez kell simulnia. Az ellenség erkölcsi pestisségét a kereszténység nem utánozhatja, mert hiszen ez ellen harcol, de föl kell használnia az ellenségnek azon külső fegyvernemeit, melyek jó tartalommal is megtölthetők. A legfontosabb éppen az erők tömörítése, a szervezkedés. Akinek a kereszténység érdeke és fájának tisztessége szívében fekszik, az adja oda magát a köznek is. A magyar természet fegyelmetlensége és korlátlan szabadságra való hajlandósága, mely annyira megnehezíti az együttműködést, könnyen sírja lehet a nemzetnek. A szervezkedés megköti az egyént, kötelelességeket ró rá, de cserébe sziklaerős bástyát nyer érdekei, hazája és hite javára.

Fontos a gazdasági megerősödés és tömörítés. A hit ellenei pénzzel igázzák le a keresztény világot. A pénz démonikus hatása alól kevesen tudják magukat kivonni. Vezetőembereket is elnémít az igazság hirdetésében. Ezzel szemben nem elég erkölcsileg, hanem gazdasági erővel is kell védekezni. Ki kell vonni az embereket a lelketőló pénz hatalom polipkarjai közül és úgy fizetni a keresztény ügy munkásait, hogy könnyebben ellentállhassanak a csábítás ördögének. Mindenekelőtt tudjanak a keresztények összetartani, s magukat az eszmények követelte szervezetnek vagy diszciplínának alávetni. A szociáldemokráciának és szabadkőművességnek a szervezés erejében és hűségében rejlik az ereje.

¹¹⁷ Ef 6,5-9

A katolicizmusnak nagy hálózatú, a vallásosságra és valláserkölcsei életre nagy kihatású vallásos, ájtatos szervezetsége van, de ez nem való az élet porondjára. Oda tágabb, szélesebb medrű, az általános keresztény eszméktől áthatott szervezetek kellene.

A másik nagy hatalom, melyet ma nem lehet nélkülözni: a sajtó. A sajtó a legnagyobb destrukció. Ez csinálja a forradalmat, üzi el az uralkodókat, forgatja föl az államokat és terjeszti az erkölcstelenséget. Soha olyan keveset nem gondolkoztak, olyan átlagemberek nem voltak, olyan személytelenség nem pusztított, mint a sajtó mai fénykorában. A sajtó terén gyakran a leglelkiismeretlenebb existenciák működnek. Rágalom, hazugság, elferdítés itt erények és újságírói ügyességek. A késői történelem számára, ha az emberek kimásznak a jelen süllyedtségéből és hamis fölvilágosodottságból, olyan újságok, melyeket magyar „emigránsok” írtak tele Bécsben a világháborút követő összeomlás éveiben, az emberiség legnagyobb gyalázata lesz. Bordélyházak nyelvével és erkölcsével írt sajtótermékek az igazság álarcával pöffeszkedhetnek és nemzetek sorsára befolyást gyakorolhatnak.

Mi itt a teendő? A legüdvösebb volna, ha nem olvasnának újságot. Úgy is selejtes, üres, gondolat nélküli embereket termel. De ez gyakorlatilag lehetetlen gondolat. Kenyerét vennék a modern civilizált embernek. A kereskedői világ, a pénz, piac, politika számára nélkülözhetetlen a sajtó. Kávéhézkultúrás korunknak pótolhatatlan. Itt készülnek a közvélemények, fölfogások, bukna a nagyságok, hogy nincsteleneket tegyenek egy éjjelre országos hírékké. De annál szükségesebb, hogy az állam, egyház és társadalom minden erejének megfeszítésével foglalkozzék a sajtó problémájával. El kell érkeznie azon időnek, hogy olyan emberek, kiknek írásait ezren és százezren olvassák és gondolkozásuknak és cselekvésüknek rúgóivá teszik, a legszigorúbb felelősségérzetre neveltessenek és kényszeríttessenek. A betörőt megbüntetik, de nem büntetik meg azt, aki a tömegeket megtanítja és uszítja reá. A keresztény közönségnek nagyon fontos kötelessége csak olyan újságokat támogatni és olvasni, melyek hitét és erkölcsét nem veszélyeztetik. Hogy idegen szellemű sajtó be tudta és be tudja magát fészkelni a keresztény családok ezreibe, a legsiralmasabb erkölcsi bizonyítvány az olvasók önértetéről és erkölcsi vagy intellektuális érettségéről.

A szervezkedés és a sajtó hatalmas keretek, melyeken belül minden nyilvános akció elfér. A kereszténység szempontjából azonban a probléma koránt sincsen azzal kimerítve, ha kitűnő szervezetei, élénk, agilis sajtója van, hanem az a kérdés azután, hogy keresztény szellem és etika árad-e ki belőlük. Ez a keresztény mozgalmaknál a létjogosultság és cél egyaránt. A keresztény eszményeknek bevonulása a politikába, gazdasági életbe, köz-, társadalmi- és magánéletbe minden önző egyéni törekvést megelőz. Mit ér a só, ha megromlott, mondja a Megváltó. Mit ér a keresztény sajtó, mit a szervezkedés, ha nem lüktet benne az evangélium ereje és szelleme? Írók, gondolkodók, a társadalmi és politikai élet vezetői, kik a kereszt jelszavával vonulnak ki az élet küzdterére, tartsák érdemesnek, hogy elmélyedjenek a kereszténység eszmei tartalmába, hogy át legyenek hatva annak értelmétől, jelentőségétől és erejétől. Az a keresztény vezérférfiú, ki még a szentírást se olvasta el, lépjen le szereplésének fokáról. Az üres, demagóg önkereszténység megcsúfolása a krisztusi kereszténységnek, mert az emberek megtévednek és könnyen arra az eredményre jutnak, hogy ha a kereszténység ilyen, mint ahogy az élet mutatja, akkor igazán nem érdemes otthagyni az egyiptomi teli fazekakat.

Krisztus Urunk meglepő szigorúsággal lépett fel a templomban és ostorral üzte ki belőle az üzérkedőket. Ez a krisztusi ostorsuhintás kettőre tanít. Egyik, hogy a megváltói szellem jósága, látysága és szeretete nem ellenkezik azzal, hogy a bűnösök, a társadalom méregkeverői, üzleti kiszípolozói szigorral ne kezeltessenek. A keresztény irgalom nem a megátalkodott, cinikus közbetyároknak mentsvára vagy szabadságlevele. Az irgalmas Isten annyira igazságos, hogy poklot nyit a javíthatatlanoknak. A krisztusi ostorsuhintás második tanítása a keresztény vezérférfiaknak szól s azt dörgi fülükbe, hogy hasonló sorsot

érdemelnek, ha Isten országát, a keresztény lelkek világát nem a keresztény gondolkodás, érzés és erkölcs gazdaságával, hanem hamisított szellemmel, üres jelszavakkal töltik el. De csak akkor lesznek képesek keresztény szellemet terjeszteni, ha előbb saját lelkük telik meg vele. És ez a belső képesítés a lényeges. Minden vállalkozáshoz, üzemhez és harchoz hozzáértő, szakavatott vezetők kelljenek. A keresztény szellem harcához is képesítés, hozzáértés kell és pedig elsősorban benső, lelki rátermettség. Keresztény közéletünk demagóg jellege onnét van, hogy jó „svádájú” emberek hivatottnak érzik magukat arra, hogy vezérek legyenek. Pedig a keresztény szellem harcában a dolog természete hozza magával, hogy benső lelki rátermettség, keresztény mély hit és érzés, keresztény képzettség és tudás az első és elengedhetetlen kívánalmak ahhoz, hogy valaki felcsapjon keresztény népvézérnek.

A keresztény szellemnek meg kell nyilatkoznia a harcmódban is. A kereszténység hódító hatalom. Fölötte áll minden fajon és nemzetben, ideális nagy családba akarja tömöríteni az embereket. Ez a belső feszültség minden humanizmusának főforrása. A keresztény társadalom talpköve Isten a közös Atya s Krisztus a Megváltó, szelleme az ember nagyrabecsülése, erkölcsi összetartója a szeretet. Gyűlölet, bosszúállás nincsen a kereszténységben. A keresztény szellem igazság párosodva a szeretettel, igazságtól megférriasodott szeretet, mely telhetetlen és mindig nagyobb rétegeket, embertömegeket akar magába zárni. Az ellenséget nem annyira leigázni, mint inkább meghódítani, szívére zárni és krisztusi szellemmel akarja eltölteni.

A Megváltó szerint: „Aki nincs velem, ellenem van és aki nem gyűjt velem, szétszór”.¹¹⁸ Ez határozott melléállást, határozott színvallást, együttműködést kíván minden keresztény embertől, de viszont jelzi, hogy van egy ellentábor is. A Megváltó új embert akar a régiből formálni, földiből s anyagiásból lelkit és szellemit. Természetesen két táborra oszlik az emberiség: krisztusiakra, kik alávetik magukat Krisztus vésőjének és a világiak táborára, mely ellentáll. Ebben azonban korántsem következik, hogy az ellentábort, üldözni, ostromozni és gyűlölni kell vagy szabad. A Megváltó az ellenség szeretet megváltója. „Én mondom nektek – halljuk szent ajkáról – szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót azokkal, kik titeket gyűlölnek és imádkoztatok üldözőitökért és rágalmazóitökért, hogy fiaii legyetek a ti Atyátoknak, ki mennyekben van, ki az ő napját felvirrasztja a jókra és rosszakra és erőt ad az igazakra és gonoszakra”.¹¹⁹ Ez a nagy szeretet vallásunknak örök szépsége és fennköltége. Akik a „ki nincs velem, ellenem van” elvből kifolyólag mindent leperzselnek, mindent kegyetlen pogány szívvel megtépnek az ellentáboron, nemcsak a szeretet szelleméről és parancsáról feledkeznek meg, hanem a Megváltónak egy másik kijelentéséről is: „Aki nincs ellenetek, veletek van”.¹²⁰ Ebben rendkívül nagy hódító erő rejlik. Minden jóindulatú és jóra törekvő ember, a keresztény felekezeteknek bármelyik árnyalatához tartozzék is, ideszámítandó. A keresztény felekezetek a történelem folyamán sokat harcoltak egymással. Ma azonban már nem állanak fenn azon külső egzisztenciális gravamenek, amelyek százados harcok hordozói voltak. Ma mind szabad vallási törekvések, testvérek, Krisztus nevét viselők. Kell, hogy a kereszténység nagy érdekei, melyek ma az egész civilizált világban életre-halálra szóló harcnak tárgyai, egy táborba hozzák mindazokat, kik Krisztus zászlaja alatt küzdenek. A kereszténység gyengeségének fő oka a belső tagoltság és elvérzés. A gonoszság uralma, végre is a keresztények bűne s hanyagsága; egyenetlenségük és civakodásuk, amannak diadala.

De hogyan áll az egyetértés és szeretet a katolicizmus keretén belül? A Megváltó kiadta a jelszót, melyet Szent János szünes szüntelen hirdetett; arról ismerik meg az emberek, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást. Az első keresztények tündököltek is ebben az

¹¹⁸ Mt 12,30

¹¹⁹ Mt 5,44-45

¹²⁰ Lk 9,50

erényben, mely legtöbb hívőt hódított Krisztusnak. Ma itt a legbetegebb a katolikus társadalom, ami a kereszténység szociális érvényesülésében is óriási akadály. A nép irigyli keresztény felebarátjának vagy szomszédjának sikerét. Inkább a nem keresztényt támogatja és segíti fel. Nem hagyja magát kormányozni saját papjától, kiról minden rosszindulatú pletykát elhisz, de hallgat minden jött-ment izgatóra. Sátáni irigység, kicsinyesség kezdte ki népünk szívét. Nem látja irigy gyűlöletének vakságában, hogy magának ássa meg így a sírját.

Nincsen szeretet. Még a papságban sincsen sok belőle, ami egyik oka annak, hogy a hívekben még kevesebb van. A magyar klérus aránytalan vagyoni egyenlőtlensége, a szolgálati pragmatika teljes hiánya, a betegek és nyugdíjasok meglehetősen elhanyagoltsága vagyonthajhászást nevel, elkedvetlenedést szül és rendkívül egészségtelen kihatással van a papság szociális gondolkodására és meleg szociális szeretetért, melynek hiányát azután megszenvedti az egész keresztény társadalom és élet. Sok tekintetben a szeretetet, melyet Krisztus parancsol, elnyomja a keményszívű jog, melyet emberek alkotnak.

23. Életöröm

A boldogság egy az öröm előmlésével az emberi szívben. Addig boldog az ember, míg öröm tölti el szívét. A kereszténységnek szemére vetik, hogy rideg és örömtelen. Még sötétebbnek látják, mint Schopenhauer pesszimizmusát. Önfegyelmű szelleme, a világiás hiúságok kárhóztatása, a bűnbánat folytonos hangsúlyozása azok a sötét pontok, melyeket gáncsolnak benne és elrémisztőknek tartanak. Az idegenkedést emeli még a szenteknek hősies önmegtagadása, a világtól való teljes elvonultsága Pascal elve alapján: lemondani minden gyönyöréről és feleslegeséről. Az egyiptomi remetéknek, a szigorú anachoreta szerzeteknek testet gyűlölő élete, ostromozása és ciliciuma (szúrós öv a testen) az elpuhult világiás ember szemében rémes dolgok. Van-e jogosultsága az örömnek Krisztus követőjében, az evangélium emberében? Vagy talán el kell némulnia a mosolynak az ajkon, mielőtt Krisztus keresztjének emléke és jelvénye lesz valakinek szent talizmánjává?

A kereszténység nem veti el az örömet, hanem ellenkezőleg megnemesíti, illetőleg megszerzi az igazi örömet, melyet azonban máshol keres és mutat, mint a világ. A keresztény etika lényegéhez tartozik, hogy az igazi örömet nem lehet másképpen megszerezni, mintha az ember előbb megszabadul a hamis örömtől. Önfegyelműzése a hamis örömek letörése és küzdelem az igazi örömek és örök örömek megszerzéséért. A kereszténység az öröm jegyében áll, mert célja örök örömek, örök boldogságkeresése. S mivel az örök öröm és boldogság országát már itt a földön alapozza meg és építi ki a keresztény lélekben, azért földi élete is örömteljes élet lehet, csak hogy nem földies érzéki örömké, hanem szellemi, magasabb, erkölcsi, nemesebb örömek élete.

A kereszténység nem veti el a világ örömeit, mint ilyeneket önmagukban véve. Csak az nem kell neki belőlük, ami a lélek rendeltetését, felfelé való törtetését gátolja és hátráltatja. Előtte az értékes, ami végcéljához közelebb hozza, minden más földi hiúság, üres balga dolog, mely legalább is nem érdemel figyelmet. A földi életnek egészben való megvetése nem keresztény gondolat. Ellenkezőleg a földi élet az a nagy adomány, mellyel megvehetem az örök életet, az a drága keskeny út, mely az örök halmokra vezet. Aki szereti rendeltetését, az szereti – majdnem ugyanazon szeretettel – azon eszközt is, mely hozzávezeti. Sőt, mivel az ember mindig a jelenben él, az egész szeretetét a jelennek, mint az örök cél eszközének fogja szentelni.

A keresztény élet a földi élet szépségeinek és örömeinek élvezetében, magas célja érdekében mértékletes és eklektikus. Csak annak és olyan mértékben örvend, ami és amennyi lelkét üdíti, nemesíti, finomítja és Istenhez közelebb hozza. Ez Krisztus követése. Ő szerette a természetet, a családi otthont és meleget, a társas együttlétet. Sokat tanított, imádkozott és tartózkodott künn a természetben, a szabad ég kékje alatt, a hegyen, a tengeren. Csupa derű

és napsugár öleli körül komoly isten-emberi lényét, a természet nemes leheletének derűjét, szépségét és felemelő hatását tőle tanulta asszisi Szent Ferenc, ki szigorú önfegyelmezése mellett és örömeiben testvérének nevezett minden fűszálat, madarat és virágot s kinek derült lelke dalban tört égnék.

Az Úr Jézusnak szeretete a természet iránt elárad egész tanításán. Hasonlatai, gyönyörű parabolái, mint a szőlőtő s szőlővessző, igazgyöngy, magvető, tyúk a kicsinyeivel stb. nemcsak isteni tanának üde ruházata, hanem a természet dicsőítése és az élet egészséges realizmusa. A Megváltó benső lénye és finomsága távol áll Kalvin vagy Knox ridegségétől és inkább baráti melegség, figyelem és szeretet hatja át. Azért nem vonul el hidegen az élettől, hanem szívesen résztvesz az emberek napi örömeiben; megjelenik a kánai menyegzőn, elmegy lakomákra, hová előkelő zsidók tisztelete meghívja; szívesen veszi, mikor Bethaniában egy asszony keleti szokás szerint, tiszteletének jeléül leönti drága kenetekkel.

Jézus lényének ezen örömteljes varázsa kiárad tanítási módjára és követőire is. Micsoda öröm lüktet az eltévedt bárány, az elveszett drachma, tékozló fiú megtalálásának csodaszép példabeszédeiben.¹²¹

Jézusnál a megtérés gondolata maga is a legnagyobb öröm gondolata. Jobban örül egy bűnös megtalálásán, mint kilencvenkilenc igaznak.

Szent Pál tolla művészi hirdetője az evangélium örömeinek: „mindenkor örüljétek” – mondja – mert csak az ilyen istenszolgálat kedves Istennek.¹²² Szent Jakab külön táplálékot ad az örömeire törő szívnek: „Ha valaki szomorú közületek, imádkozzék”, mert az ima megnyugtat, megvigasztal és felderít „ha jó kedve van, énekeljen zsoltárokat,¹²³ mert az öröm ki akar törni az emberből, és ki akarja kürtölni a világnak az örömét. De zsoltárokat énekeltek, mert az öröm nemessége az igazi öröm lényege és sajátja.

Az egyház glóriás és Te Deumos lelke is csupa öröm-akkord. A legnagyobb jót, az Eucharisziát örömforrásképpen nyújtja: Panem de coelo praestitisti eis omne delectamentum in se habentem – minden gyönyörűséggel teli égi kenyér. Sőt a legnagyobb rosszban, a bűnben is meg tudja találni a nemes égi öröm motívumot, amikor nagyszombaton e szavakra fakad: O felix culpa, quae talem et tantum meruisti habere redemptorem – Ó boldog véték, mely ilyen nagy Megváltót érdemeltél! Ez az örömteljes szellem, mely az egyházban szigorúsága dacára lüktet, a szenvedést is boldogsággá avatja, mikor vértanúi örömeikkel és a hála fohászaival szenvedik a legrettenetesebb kínokat és adják oda életüket.

Persze az evangélium emberénél minden öröm mögött, mint kimeríthetetlen örömöknek forrása és örök tartalma ott lappang az örök élet öröme, a természetfölötti szempont és életideál, mint Szent Lukácsnál mondja az isteni Megváltó: „Ne annak örüljétek, hogy a szellemek engedelmeskednek nektek, hanem örüljétek annak, hogy neveitek fel vannak írva a mennyekben”.¹²⁴ Szent János, ki a Megváltó keblén való nyugvás örömét élvezte, a Megváltó egyéniségének és az örök életnek földönkívüliségében csupa örömteljes misztika, társalgás Istennel, illetőleg Isten társalgása az emberrel. Ez a világ az, melyből az igazi öröm fakad. A keresztény etika nem engedi a lelket a földi élet nemes örömeiben sem megállani, mert nem szabad a bennünk való megnyugvás szükségletével megelégedni, hanem a földi nemes örömnek Istenhez törő lelki mozgalmasságot kell a lélekben kelteni.¹²⁵

Az újkor materializmusa, a szociáldemokrácia osztályharca, a tömegszellem, a testileg-lelkileg miazmás gyári levegő, a modern pénzarisztokraták fényűző pazarlása, a világi örömök őrző hajszolása, megölése az igazi örömnek. Az igazi, nemes örömtől megfosztott

¹²¹ Lk 15

¹²² 1Tessz 5,16

¹²³ Jak 5,13

¹²⁴ Lk 10,20

¹²⁵ Tissot-Kerer: Das innerliche Leben, 1910. 27. old.

lélek cinizmusában a test korhely örömeit keresi és az erkölcstelenség örömeit issza. Dorbévolás, az érzéki hajlamoknak szertelen, kloakás kielégítése az örömtelen lélek elégedetlenségének, sajtó szenvedésének és sikoltásának elnémítása.

Az öröm nagyon kevésből tevődik össze, igen kicsiny dolgokban nyilatkozik és nem annyira kívülről, mint inkább belülről jön. Nem kell hozzá nagy zene-bona, dínom-dánom. Az anya öröme alvó gyermekeinek szemléletekor, a régi céhmester öröme remekének csodálatán több örömet jelent, mint a világ hivatalos örömhajhászóinak pezsgője. A tiszta szív az öröm otthona és az ideális értéknek a napsugara. Igaza van Keplernek: „Az öröm életszükséglet, életerő,¹²⁶ de csak az evangéliumi öröm tudja ezt az életszükségletet kellően kielégíteni és csak az evangéliumi ember öröme életerő munkára, törekvésre, erényre és ideális célok lelkes szolgálatára.”

¹²⁶ Mehr Freude, Herder, 4. old.

IV. Kegyelmi élet

Az isteni kegyelem megigazulásunk záloga és Krisztus megváltói segítsége a keresztény élet és üdvözülés útján. A kegyelem megnyerésére a vallásgyakorlat különféle eszközei szolgálnak. Vannak olyan kegyelmi eszközök, amelyek nem szabadválasztásunk tárgyai, mint a vasárnapi szentmisehallgatás, a húsvéti szentáldozás. Ezeket Krisztus, illetőleg az ő egyháza rendeli el. Itt nem hivatkozhatik az ember egyéniségére, meggyőződésére, hanem kötelessége az egyház meggyőződését magáévá tenni. A lelki élet első ura és irányítója végre is Isten. Óriási nagy hiba, hogy olyan silány az emberekben a vallási kötelességérzet. Hangulat, lelkesedés, pillanatnyi föllángolás vezeti a legtöbb ember vallási életét. A magyar úri osztály el nem mulasztotta volna az istentiszteletet Szent István napján, a felség születése- és nevenapján stb., mert lojalitása hevesen tiltakozott volna ellene, de lelkiismerete nem tiltakozott az ellen, hogy vásár- és ünnepnap nem megy rendesen szentmisére, miáltal nemcsak a maga lelki élete semmisül meg, hanem roppant rombolólag hat azon népre, mely között él. Nagy szükség van arra, hogy az úri osztály vallási kötelességérzetének tudatára ébredjen. A zárdáknak mindennapi misehallgató és gyakori áldozó leánynövendékei, mint magyar úriasszonyok és családanyák csak sátoros-ünnepeken mennek templomba. Nincsen bennük vallási kötelességérzet.

Vannak azután olyan kegyelmi eszközök, melyek általában nem kötelezők, hanem tekintettel az egyén természetére, körülményeire s hivatására kisebb-nagyobb mértékben tanácsosak vagy szükségesek, mint a gyakori áldozás, ima, napi misehallgatás stb. Ezen kegyelmi eszközök használatának mikéntjéhez mindenekelőtt önismeret és az eszköz helyes ismerete szükséges. A kettőnek eredője fogja megmondani, hogy egyik-másik eszköz kinek mennyire ajánlatos vagy szükséges. A keresztény ember ne legyen vallásgyakorlatában vakbuzgó, hanem értelmes. Ismerje meg természetének achillesi sarkát és keresse meg, hogy melyik vallási orvosság számára a legüdvösebb. Tudja meg, hogy betegsége lelki-e vagy testi, oltár vagy szanatórium segíthet-e rajta.

Rendkívül fontos a keresztény ember vallásgyakorlatában, hogy az eszközben ne lásson célt. Jámbor lelkek itt gyakran megtévednek. Annyira szeretik az eszközt, hogy elfelejtik a célt nézni és nem törődnek azzal, hogy feléje haladnak-e. Egyszerűen lelki megnyugvást, vigaszt, benső örömet keresnek vallásgyakorlatukkal, mely így önző pietizmusban merül ki és semmiféle vonatkozásban sincsen a keresztény erkölcsi életideál megvalósításával. Ez puszta templomi vallásosság, melynek a külső élethez semmi köze sincsen, esetleg teljesen ellentmond neki és megszűnik az egyén erkölcsiségének és lelki tökéletesedésének alapja, hordozója és éltetője lenni. Lehet valaki naponkint és órákon át a templomban, ahol a bánat, szeretet és lelki öröm forró könnyei peregnek végig arcán, de ha emellett – vagy éppen emiatt – elhanyagolja otthonát, családját, férjét és gyermekeit, ha a szomszédokkal veszekedő, megférhetetlen természetű, az alattvalókkal igazságtalan stb., akkor vallása öncsalás, szentimentalizmus, hisztéria, de nem Krisztus követése. Semmisem diffamálja és járhatja le annyira a vallás buzgóságát, mint az efféle vallásgyakorlat. Ez visszataszító Betschwesterei, mely tetszése szerint cserélgeti vallásgyakorlatait, a papságot saját fanatizmusának szemüvegén át nézi, csodálatosan kegyetlen és szeretetlen tud lenni és beleesik még Tissottól említett három hibába: farizeusi hűség, ingatagság és izoláltság.¹²⁷ Ez a nagy lelki mester a lelki életnek ezen rákfenéjét súlyos szavakkal ítéli el, melyeket érdemesnek tartunk egész terjedelmében ideiktatni: „Ha eszközök (ti. a kegyelmi eszközök), akkor csak mint ilyenek bírnak értékkel. Következésképpen elveszítik értéküket, mihelyt más célra használom vagy

¹²⁷ Tissot-Kerer, Das innerliche Leben, Manz, Regensburg, 1910. 258. old.

rossz időben használom őket. Ha nem fordítom azon célra, amelyre rendeltettek, akkor távolról sem szolgálnak előnyömré, hanem inkább hátrányomra. Csak olyan mértékben válnak javamra, amilyen mértékben legfőbb célom elérésére szolgálnak. Nem szabad őket saját kedvem szerint szeretni és alkalmazni, hanem Isten dicsőségének szempontjából, melynek előmozdítására adott eszközeim. Ha abba helyezem egész jámborságomat, hogy vallási gyakorlatokat végezzek és mellette azt hiszem, hogy ez a jámborság, akkor az eszközt teszem a cél helyébe és megállok az úton. Táplálom vele hiúságomat, szükségletemet önmegnyugvás után, érzelmességemet és – fájdalom – büszkeségemnek és érzékiségemnek kicsiny és nagy szenvedélyeit. A végeredményben magamat és kedvtelésemet keresem, és amit mellette Istennél keresek, az csak önkielégítem érdekében történik. Teljesen fölforgatom a rendet és amit így jámborságnak nevezek, az éppen az ellentéte. Ez hamis jámborság, hamis áhítat, igen hamis cselekedeteiben, melyek épp diametrálisan ellenkeznek áhítatommal.¹²⁸

Az ember célja Isten dicsősége, melyben egyszersmind öncélja és boldogsága is rejlik. Mindkettőt keresztény élettel éri el, mihez a kegyelmi élet szállítja a szükséges eszközöket.

Ezen rész anyagára vonatkozólag megjegyezzük, hogy a hét szentség közül a papi rend és a házasság hiányzik, mert a korábbiakban behatóan tárgyaltuk, erkölcsi szempontból ugyan, de belőle mindenki fogalmat szerezhet a szentség jelentőségéről és értékéről.

24. A kegyelem

A keresztény élet és tökéletesség fenséges eszményeket tár az ember elé. Az evangéliumi ember törekvésének tárgya egy eszményi magaslat erkölcsé, egy magasabb rendeltetés varázserejének szépsége. Vajon elérheti-e? Vajon az evangéliumi életideál nem utópiák, elérhetetlen vágyak kínzó eszköze-e csupán? Hiszen az emberi természet gyengesége és gyarlósága annyira elmarad mögötte, annyira a földhöz, a világhoz, az érzékiséghez tapad, hogy méltán kislelkűség támadhat az emberben aziránt, hogy a magas erkölcsi eszmények megvalósíthatók-e. Hogy harcba és küzdelembe kerül, az bizonyos. A Megváltó tövises, rögös útnak jelképezi, melyen nehezebb járni, kevesebben is járnak, mint a világi élet széles, csábító országútján. Az a kérdés, vajon a küzdelmet siker koronázza-e? Mert az ember tud és akar küzdeni. Küzdelem dagasztja és serkenti a férfierőt, csak tudja reményleni, hogy harcával győzelmet arathat, mert különben képtelen legyőzni lelkének lethargiáját és beteg gyengeségét.

Kempis Tamás szerint: „Nem tudod magadtól – saját erődre támasztva – azt az embert teremteni, melyet szívesen alakítanál”.¹²⁹ A Megváltó pedig, mikor kifesti tanítványai előtt gyönyörű világát, Isten országának szépségét, melybe sóvárogva tekintenek, kereken megmondja: „Nálam nélkül semmitsem tehettek”.¹³⁰

De Krisztus megváltói jósága nem elégedett meg azzal, hogy letörlesztette adósságunkat vére ontásával, megadta azon magaslatos igazságokat, melyeknek irányában az ember bizalommal haladhat és megtanította tanításával és példájával a gyakorlati földi életre, hanem mélyebben belenyúl lelkünkbe és segít akarati tétlenségünkön, tehetetlen gyöngeségünkön és természetünknek rosszra hajló betegségén, mikor a jót erősítő kegyelmet, malasztot adja. Isten benső lelki segítségének gondolata és tudata benne van az emberben a létezési összefüggésnél fogva, mely fennáll Isten és a teremtmény között. Az emberben kiolthatatlan bizalom él aziránt, hogy Alkotója segíti és gyámolítja. Ez a bizalom tanít meg imádkozni mindenkit.

¹²⁸ Tissot-Kerer, Das innerliche Leben, Manz, Regensburg 1910. 254-255. old.

¹²⁹ Krisztus követése, I. 16.

¹³⁰ Jn 15,5

Krisztusban ez a segítség olyan mérveket ölt, hogy az ember kiemelkedhessék lelki nyomorúságából és megépítse magában Isten országát, Isten országának erkölcsi életét. Ez Krisztus kegyelme. Legtöbbször csendes érés ereje, máskor meg égő tűz, mint a megtérő Szent Pál lelkében. Nem hideg okoskodásszülte akarati elhatározás, hanem valami láthatatlan erő viszi a lelket, sokszor akarata ellenére. Szent Ágoston és a modern konvertiták élete bizonyosság reá. A kegyelem titkos kapocs a lélek és Isten között, isteni anyajegy a lelken, a megváltás tényének szépsége és valósága rajta. S a lélek hivatása az, hogy belemerüljön a kegyelembe, megittasuljon tőle, hogy amaz új más ember szülessék meg, melyet az evangélium mintáz meg, mint Szent Pál írja Titusnak: „Valamikor mi is voltunk esztelenek, hitetlenek, tévelygők, különféle vágyaknak és gyönyörúségeknek szolgái, gonoszságban és irigységben élők, gyűlöltre méltók, egymást gyűlölők. De amikor megjelent a mi Üdvözítő Istenünknek kegyessége és emberszeretete nem az általunk véghezvitt igaz cselekedetekért, hanem az ő irgalmasságánál fogva üdvözített minket a Szentléleknek újjászülő és megújító fürdője által, mit a mi Üdvözítőnk Jézus Krisztus révén bőségesen ránk árasztott, hogy az ő malasztja által megigazulva, reménybeli örökösivé legyünk az örök életnek”.¹³¹ Szent Pál ennek a malasztnak, kegyelemnek a szülöttje, miről boldogan tesz tanúságot korinthusi levelében: „Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok és az ő kegyelme nem volt meddő bennem, hanem ... munkálkodtam ... azonban nem én, hanem az Isten kegyelme énvelem”.¹³²

A kegyelem Isten szeretetének lehelete az emberben, kinél szükségszerűen szeretetet ébreszt, ha „nem meddő”; azért is a kegyelem szeretet, mely nem vétkezik, mivel akkor Isten elfordítja tekintetét tőle és megvonja szeretetének ezt a krisztusi fénysugarát. A kegyelem szeretet, mely Istenért dolgozik, fáradhatatlan abban, hogy Istennek tessék és viszontszeretetét cselekedeteivel tanúsítsa. „A kegyelem vagyis a szeretet a választottaknak külön adománya”.¹³³ Mint ilyen az emberben először egy magasabb örök isteni élethivatás alapja. Valóságos újjászületés, születés egy új ország számára. Nikodémus éjjel kereste föl az Urat; nyugtalan lelke üzte, hajtotta hozzá, kitől lelkének kínzó kételyeitől remélt megváltást. Az Úr szigorúan bánik vele, mert nem gyöngye gyermekkel van dolga, hanem egy előkelő irástudóval, a népnek egyik tanítómesterével.

„Ha csak valaki újra nem születik, nem láthatja Isten országát” mondja neki az Üdvözítő. Ez az evangéliumi életnek és az istenbírásban föllelhető örök boldogság lehetőségének létalapja a lélekben. De egyúttal ebben születik meg a megváltott ember istengyermeksége. Amint külsőleg az ember földi élete az örökkévalóságnak záloga, akképpen az istengyermekségre való ébredés záloga annak, hogy az ember Isten szinelátására jusson, amit nem lehet fizikai meglátásra vonatkoztatni, mert hiszen Istent úgy nem lehet látni. Isten a mindent betöltő lét, mindent hordozó lét. Az ő szinelátása eljutás azon magas szellemiségre és lelkeségre, melyben az ember Istennek teljes tudatára ébred és fölismeri önmagán Isten képét s hasonlatosságát. Ezen tudatraébredésnek istenmegismerésében örök és végtelen sok kincsnek mennyországa és birtokosa lesz. Mindennek földi gyökere a kegyelem, mely részesedés Isten természetéből. Csak mustármag a földi lélekben, de rengeteg feszültséggel, lendülettel és fejlődési képességgel már e földi életben is. Mekkora a kegyelem egy újszülött megkereszteltben és mekkora kegyelem volt Xavéri Szent Ferencben, mikor mindenét Istennek áldozva, egy páratlan apostoli élet és tevékenység alkonyán elhagyatva haldoklik Kína tengerpartján! És mekkora kegyelem volt a szentséges Szűzben, kit Istennek angyalüzenete malaszttal teljesnek köszönt! Íme a mustármag és fejlődésének gazdag lehetőségei az emberben! Sajnos, a legtöbb kereszténynél sehogysem tud kifejlődni, mert

¹³¹ Tit 3,3-7

¹³² 1Kor 15,10

¹³³ Kempis T.: Krisztus követése, III. 55, 4

hiányzik úgy a megfelelő milieu, mint a termékeny talaj. A világ, szenvedélyeik, világius életük elfojtják a nemes magot. De bárminő piciny a kegyelem a lélekben, mégsem élettelen. Forrása a természetfölötti hitnek, reménynek és szeretetnek. Ez azon aranyhíd, mely egybeköt Istennel, az a pillér, melyen a vallásosság fölépül. Továbbá forrása a Szentlélek ajándékainak, melyek az értelem, tudomány, bölcsesség, jótanács, lelki erősség, istenfélelem és jámborság adományai. Ezek nem megszokással szerzett erények, mint mikor megtanulom a nyelvemet megfőkezni, udvariasnak lenni stb., hanem belém öntött, a kegyelemmel járó, belőle kiáradó és sarjadzó hajlandóságok, lendületek és feszültségek, melyek az értelemre és akaratra hatva, az embert vallásos életre és igaz keresztény erkölcsösségre serkentik.

A kegyelem tehát megnevesíti az ember képességeit, egy magasabb élet megszerzésére teszi képessé és emeltyű munkára és törtetésre Isten felé. Kegyelmet gyűjteni és tétlenkedni lehetetlenség. S a kegyelemre hallgatni lelki haladás, – mondja Fénelon.¹³⁴ A kegyelem cselekvési energia, munkára való hivatottság és kötelesség az Isten felé vezető úton, ahol éppen a kegyelem adja meg a célhozjutás lehetőségét.

A megváltó kegyelem egyrészt természetfölötti jelleget ad lelkeknek és állandó természetfölötti képességet kölcsönöz bensőnknek, mikor is megszentelő malasztanak vagy kegyelemnek szoktuk hívni, másrészt isteni támogatás cselekedeteimben, amikor segítő malasztól beszélünk. De mindkét megnyilatkozásban Isten életre, munkára, érdemszerzésre serkent, mindkettő harci riadó bennem. Sohasem értette még meg a kegyelmet az, aki szentséghez járulva megszerzi magának abban a hitben, hogy most már minden rendben van. Ellenkezőleg, akkor kezdődik a munka, a fölhasználása a megszerzett kegyelemnek.

A kegyelem nem pótolja a természeti tehetségeket, hanem munkára serkenti őket, segítségükre van és nagyobb teljesítőképességet ad nekik. Nagyon véssük ezt szívünkbe! Szent Pált ugyancsak nem nevelte tétlenségre a kegyelem. Fizikai hajlamai magukban véve is erős, agitátormunkára voltak alkalmasak. A kegyelem még tetemesen fokozza őket. A rossz szolgálatában eljutott Damaszkuszig, a jó szolgálatában pedig Rómáig és Spanyolországig. A földi ember ambíciója a zsidó nép vezetésére tölt, a kegyelem embere világmisszióra indult és nemzetek apostola lett.

A kegyelem teljesen természeti tehetségeinkhez simul. Aki gyenge észtehetségű, ne higgye, hogy a kegyelemmel lángelme lesz. A kegyelem azonban megsegíti őt, hogy legalább annyira legyen képes, amennyi állásának betöltéséhez szükséges. Viennai János gyenge teológus volt, de Isten kegyelmével mégis bölcs pap lett, ki tudós embereknek is okos tanácsokat tudott adni. De nem tartotta magát zseniális embernek és mikor egy tudós megcsodálva bölcsességét kérdezte, hogy honnan meríti, a feszületre mutatott. A természeti tehetségek is isteni adományok. S mert megadta őket, bizonyára kamatoztatni, fejleszteni is kell. Erre kapjuk Isten segítő kegyelmét. Senkise várja tehát a természetnek a fölforgatását a kegyelemtől, hanem a tökéletesítését. A kegyelem különösen erényeink nevelője. „Az igazság tanítása, a fegyelem anyja, a szív világossága, a lelki leveretésben kiutat mutat, elűzi a gonosztságot, elhajtja a félelmet, növeli az áhítatot, könnyeket csal a szemekbe”.¹³⁵ De az embernek éberrel vele kell dolgozni. A kegyelem sohasem dolgozik az ember helyett, hanem vele, miközben mindennek természetfölötti patinát ad: „A kegyelem nélkül sem a hit, sem a remény, sem más erény nem tetszik igazán Istennek”¹³⁶ és rendkívüli lelki erővel ruházza föl a küzdő embert: „Mindent megtehetek az által, aki engem erősít”.¹³⁷

¹³⁴ La vraie et solide piété p. Fén.-Dup. 1. 275.

¹³⁵ Kempis Tamás, Krisztus követése III. 55, 5-6.

¹³⁶ Uo. III. 55, 4

¹³⁷ Fil 4,13

25. Az újszövetség áldozata

Üdvösségünk szerzője Krisztus. Kereszthalálával kibékíti az emberiséget Istenével, visszaadja az istenatyai háznak. Vértanúi halála a keresztfán az emberiségnek nagy hódoló kiengesztelő és elégtételi áldozata. „Megszenteltettünk Jézus Krisztus testének föláldozása által egyszer és mindenkorra”.¹³⁸ Az emberi természet Krisztusban Istennek szinelátására jutott s a kálvária véráldozata révén ennek a természetnek minden birtokosa részese lesz Krisztus megdicsőülésének, ha mindvégig kitart mellette.¹³⁹ A keresztáldozat isteni áldozat s azért nemcsak végtelen nagy, hanem örök értékű, „egyszer és mindenkorra” való s a Megváltó ilyen módon újra föl nem áldozza magát. „Krisztus egyszer áldoztatott föl”.¹⁴⁰ Minden megváltói kegyelem és érték belőle fakad, mit Krisztus egyháza révén többféle úton juttat az emberek lelkébe, mint a szentmise, szentségek, ima stb. útján.

A szentmise az utolsó vacsora eseménye, mikor a Megváltó a kereszten áldozatul szánt szent testét és vérét étel és ital színében a lélek táplálására juttatja, mint Isten az egyiptomi futás alkalmával a bárányt népének megmentésére. A keresztáldozaton való teljes megsemmisülés, odaadás állandósul a szentmisében azáltal, hogy Krisztus a kenyér és bor igénytelen színeibe költözik. A keresztáldozat és a szentmise annyira együttvalók, hogy nagypéntek nélkül nem lett volna nagycsütörtök. A szentmise mint Krisztusnak új szeretetténye a keresztáldozat továbbélése és továbbfolytatása kettős céllal.

Az első, hogy örök hirdetője legyen a keresztáldozatnak, örök emléke Krisztus nagy szeretetének és állandó kiengesztelő erő legyen az ember számára Istennél. A szentmise a Malachiás prófétától jósolt fehér áldozat, mely az egész világon Istennek bemutatják, hogy a keresztáldozat értékét ne csak állandóan ébrentartsa, hanem csokorba szedje a keresztények szívének engesztelését és imádatát. Ezért a szentmise a keresztény kultusznak fénye és központja. A vallásos lélek örömeiben és bánatában a kereszt tövéből táplálkozó szentmiséhez menekül, mely folyton megújuló kapcsolata Istennel. Erősítője az élőknek és vigasza a holtaknak. A mise végtelen nagy szentsége és értéke érthetővé teszi, hogy az egyház vasár- és ünnepnap előírja a hallgatását. A misehallgatás tulajdonképpen krisztusi parancs. Ő mondotta az utolsó vacsorán: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. A mise tehát Jézus emlékezete. Az utolsó vacsorán ő volt a pap s az apostolok a hívek. A hívek beletartoznak a misébe, mert érettük mutatják be s mert Krisztus emlékezete minden benne hívőnek szent kötelessége. Sok-e az, ha az egyház lelkiismerete azt súgja, hogy az Úr napjain, a vasárnapokon és ünnepeken kell ezen Krisztus-emlékezetnek élni és szentmisén résztvenni? A keresztény istenszeretet és hitbuzgóság meg sem tud állani ennél és mind a pap buzgósága naponkinti szentmise után vágyik, akképpen a hívők is boldogok, ha vasárnapon kívül máskor is jutnak szentmiséhez. Mivel a szentmise Jézustól rendelt emlékezet ő róla, azért amekkora Jézus emlékezete és szeretete valahol, amekkora a mély hit ő benne, olyan nagy ott a szentmisének megbecsülése és fölkeresése. A szentmise megbecsülésének tudata a gyakorlati keresztény élet szempontjából nagyon fontos, mert a gyakori szentmishallgatás nagyban eszközli a lélekben a Krisztus iránti szeretet gyarapodását. A szentmiséből kiáradó kegyelmek állandóan növelik a lélekben a hitbuzgóságot és rátanítják a lelket arra, hogy hitéért, tisztaságáért, az Úr Jézusért tudjon áldozatot is hozni, miként Fénelon mondja: Az áldozat áldozatra tanít.¹⁴¹ A papságnak azért fontos föladata tanításával és buzgóságával a híveket minél gyakrabban ezen nagy kegyelmi forráshoz vezetni. Helyesen állítják, hogy a hitközség hitbuzgóságának mértéke a szentmise megbecsülése. A régiek hosszú utakat tettek meg egy szentmiséért. A

¹³⁸ Zsid 10,10

¹³⁹ Zsid 3,14

¹⁴⁰ Zsid 9,28

¹⁴¹ La vraie et solide piété p. F.-Dup. I. 252.

katakombák ősegyházában a hívek életüket tették kockára azért a kegyelemért, hogy szentmiséhez jussanak. Ma templom templomot ér és sokan még vasárnapi szentmisére sem mennek. A köznép, főleg a falusi földművesnép lelkében még él a régiek lelkéből valami, de annál nagyobb felelősség terheli az úri osztályt, a kisvárosi és falusi intelligenciát, mely hanyagságának romboló példájával leszoktatja a népet is a szentmiséről.

Szalézi Szent Ferenc mindig hirdette az úri osztálynak, hogy föladatuk a népnek megmutatni és példát adni, hogy miképpen kell kötelességét Isten iránt gyakorolni. Ha az úri osztály ezen a helyen nem ambicionálja a vezetést, olyan nép nő föl, mely félrelöki onnét is, ahol mindenáron akarna vezetni. Megérdemli. Sok helyen úgy viselkedik az úri osztály, mintha az intelligencia presztíziséhez tartoznék, vagy a fölvilágosodottság egy jele volna, hogy csak itt-ott jár templomba. Nagy bornírtság és erkölcsi tudatlanság kellene ahhoz, ha valaki intellektuális fölénységét egy fölötté szent hitbeli törvény és krisztusi parancs megsértésével akarná tanúsítani. Az a szomorú való, hogy Krisztus nincsen szívében, hitetlen, nem keresztény.

Nem lehet azonban tagadni, hogy ma az embereket az is távoltartja a szentmisétől, hogy nem értik. A régiek sem értették, de azok más emberek voltak. Nem tudtak írni és olvasni s megnyugodtak azon, ha papjaik tudnak. Akik pedig értettek az írás-olvasás mesterségéhez, azok latin műveltség lévén értették a szentmisét is. A mai ember mind írástudó és szenvedélyes olvasó. Fájdalom, javarészt rossz táplálék oltja ezt a szenvedélyét. De ellenszenves és közömbös neki minden, amit nem ért. Rajta kell lenni minden kereszténynek, hogy a könnyen megszerezhető anyanyelvű misekönyvek, magyarázatok és kivonatok segítségével megismerje a szentmise imáiban rejlő lelki kincseket. A klérus föladata pedig a híveknek kezébe juttatni azon könyveket, melyekből a szent ősi szövegeket megismerhetik. Ez olyan fontos kötelesség, melyet már Szent Pál leszögez: „Ha áldod Istent, hogyan mondja rá áldó imádra az áment az, aki a nyelvben járatlan. Hiszen nem tudja mit mondasz. Te ugyan szép könyörgést mondhatsz, de a másik nem épül rajta. Hálát adok az én Istenemnek, hogy mindnyájatok nyelvén beszélek. De gyülekezetben inkább mondok öt szót értelemmel, hogy másokat is oktassak, mintsem tízezer szót idegen nyelven.”¹⁴²

A szentmiseáldozat még egy második okból a keresztáldozat folytatása. Jézus nemcsak kiengeszteli az embert Istennel. Ez az ő megváltói jóságának csak egyik fele. Ő megtanít minket élni is Isten tetszése és akarata szerint, segít minket arra is, hogy a bennünk rejlő Istenképet, melyre teremtettünk, de amelyet a bűn elhomályosított, lelkünk ismét magára öltse. Ezért isteni erőt ad a kegyelemben is, de főképpen isteni erőt ad a legkiváltságosabb és legnagyobb kegyelem adományozásával akkor, amikor szent testét és véré, melyet érettünk áldozatul hozott, eledelül adja a léleknek. A szentmise a keresztáldozat terített asztala, agapéja, s az asztalon, az oltáron Krisztus teste és van étel és ital alakjában. Minden mise egy aszalterítés és Krisztus testének és vérének kikészítése, S akkor ne legyen hívő jelen a szentmisén? Kinek készítheti hát Jézus az ő lakomáját? Még vasárnap sem jelenjék meg azon a hívő keresztény? Hol akkor Krisztus emlékezete, szeretete, akaratának követése? A szentmise lakomájának elhanyagolása fölötti fájdalmát a Megváltó beletemette abba a szép példabeszédbe, melyben a király barátainak lakomát rendez; de ki ökröt ment venni, ki birtokát megtekinteni, ki feleségét hazahozni.

Nemcsak a vasárnapi szentmise, hanem a vasárnapi szentáldozás, nemcsak a gyakori hétköznapi szentmise, hanem a gyakori hétköznapi szentáldozás is a szentmise helyes értékelésének következménye, melyet csak fokoz a lélek óriási nyomora és gyöngesége, mellyel annyira rászorul a szentmise isteni eledelének erejére és kegyelmére. Nagy baj, hogy a szentmise értékelése a keresztény hívek között csökkent, hogy sokan nem hallgatnak

¹⁴² 1Kor 14,16-19

szentmisét, de még nagyobb baj, hogy a terített asztalt még vasárnap is kevesen keresik föl, kevesen kérnek az isteni eledelekből, melyeket Krisztusnak isteni szeretete talál föl a lélek számára. Nagy eucharisztikus nyomorban sínylődik a kereszténység, miből kifolyólag azután olyan kevés a hithűség, áldozatkészség és olyan gyöngék az erkölcsök.¹⁴³

A szentmise mint áldozat és mint terített asztal, nemcsak a kultusz központja, hanem központja a hitéletnek, őrzője az igazi krisztusi lelkületnek és gondolkodásnak, szimbóluma a hitességnek az egész világon. Volt idő, mikor a szentmisét semmiképpen sem mulasztották el, ha nem is ettek gyakran asztaláról; ma se szentmisére nem járnak buzgón, se nem táplálkoznak eledeléből. Innen a nagy szárazság a lelkeken. Vissza kell ismét térni a régiék szentmiseszeretetéhez, hogy visszanyerjük az égiek mély hitét és buzgóságát is.

26. Az élet határmezsgyéin

Krisztus talán abban a legnagyobb, hogy míg az embert egy magas idealizmus világába kívánja emelni, addig csodálatosan tud földi életünkhöz simulni s velünk emberiesen bánni. Nemcsak szociális jóságával, mellyel minden emberi nyomor iránt páratlan részvétet tanúsított, hanem a magas erkölcsi életideáljához szükséges kegyelmi élet terén is egészen emberi.

Nem ragadja ki az embert az életből, hogy remeteségbe vigye, hanem úgy adja szent kegyelmét, hogy a földi élet, melyet az ember él és élnie kell, istenivé magaszosuljon, magasabb értéket nyerjen s a magasabb rendeltetés előéletévé váljék. Krisztusban az embernek földi élete nem egyszerű vegetatív leélés, nem is az emberi képességek természetes kiélése, hanem minden kicsiny megnyilvánulásában is erkölcsi jelentőséget nyer, érdemszerzési erővel bír Isten országának megszerzésére és záloga az örök boldogság reményének. Ez a kegyelmi fölemelés mérhetetlen értéket és jelentőséget ad az ember földi életének.

Ezen kegyelmi világ és fölemelés kapuja a *keresztség*, mely Krisztus országának tagjává, Krisztus ígéretének örökösévé avatja az embert és a beléöntött kegyelem fölemelésében képességet ad arra, hogy a földi ember az égi hazáért tudjon érdemszerzően cselekedni. A keresztség állítja bele az ember természetes életét természetfölötti látószögbe, úgyhogy a földi föladatak becsületes megoldása nemcsak földi rendeltetésünk kielégítése, hanem magasabb isteni fölemelés és rendeltetés érdemszerzése is. A keresztség rügyfakadás a természetfölötti életországban.

A keresztény ünnepelje meg keresztelésének, égi újjászületésének a napját és tisztelje azt a szentet, ki a keresztség napja óta természetfölötti életútjának példaképe és támogatója. A nevelés föladata lenne az embert, ki tudatlan csecsemő korában jutott a keresztség nagy tényének birtokába, megtanítani arra, hogy értelme használatának korában lelkén átcikázzék az a nagy valóság, hogy egy magasabb élethivatás számára született meg a keresztségben s hogy a keresztén megalapított új élethivatás ezen szent jelvénynek első érintésével és megjelölésével egész testem – minden érzékével a magasabb evangéliumi élet érdemszerzési eszközévé lett:

A homlokom – hogy Isten hajléka legyen,
A mellem – hogy Krisztust magamhoz öleljem,
A vállam – hogy elbíriam a kereszt viselését,

¹⁴³ Oltáregyesület, Eucharisztikus Gyermekszövetség. Jézus Szíve-Társulat, Mária-kongregációk stb. áldásos munkát végeznek e téren. Nem jó lelkipásztor az a plébános, ki egyikét-másikát meg nem honosítja.

A füleim – hogy halljam a Szentlélek igéjét.¹⁴⁴

A keresztelő kút, melynek helye a templom hajója a néptömegnek szánt templomrész, figyelmeztesse szüntelen a megkereszteltet arra a nagy ígéretre, melyet Jézusnak tett. A régi évszázad keresztkútjai ma is csodált műreemek; Pisában és Florenben a dóm mellett csodaszép kupolás keresztelő kápolnák díszlenek; a Szepesség gótikus régi templomaiban is ott találjuk a vert fémből való domborművekkel ékített keresztelőkutakat, több helyen, mint pl. Felkán, Szepesszombatban a templom közepén. Nagyon fontos, hogy ébrentartassék a lélekben a kerzstség nagy isteni eljegyzése. Mivel csecsemőkorában más tette helyette a fogadalmat, igen üdvös szokás, hogy gyermekkorában, az első szentáldozás alkalmával megújítsa a kerzstségi fogadalmát, esetleg a keresztkútnál, hogy így tulajdonává válják a fogadalom és mélyen lelkébe íródják. Szalézi Szent Ferenc szerette gyerekjátékai alkalmával azt a föladatot kiróni a játékpajtásoknak, hogy csókolják meg a keresztkutat. Bizonyára nagyon jól tudta, mit jelent számára a keresztkút. A kerzstség kegyelmével beleállítva az életbe, egy magasabb hivatásnak tudatával és képességével az isteni Megváltó a maga emberiségének és bölcs realizmusának végtelen mértéke szerint a földi életnek minden jelentősebb mozzanatában az ember mellett áll egy-egy szentség isteni erejét árasztva reá.¹⁴⁵

A kerzstségnek szinte logikus folytatása a *bérmálás*. Mindkét szentség az élet kezdetének szentsége. A bérmálás Krisztus hívét Krisztus katonájává és harcosává avatja, hiszen Isten országa erőszakot kíván, harcba kerül. A tettek kerzsténységének szentsége, hogy se formalizmusban, se pietizmusban ki ne merüljön a hitünk, hogy megteremje a hegyi beszéd gyakorlati kerzstény emberének erényekben és igazságban gazdag életét. Szent Pál harcias szellemét hirdeti és adományozza.

Az „Apostolok Cselekedetei” szerint az apostolok elmentek mindenüvé, ahol küldötteik kiosztották a kerzstség szentségét és „imádkoztak értük, hogy elnyerjék a Szentleket”.¹⁴⁶ Íme a bérmálás. A kerzstség megszentelő kegyelmének kiáradása nyomán „Isten Lelke lakik” az emberben. A bérmálásban ez az „Isten Lelke”, a Szentlélek Elevenítő Isten serkenti az embert hitének gyakorlására. Mint Pünkösöd napján, úgy itt is „zúgó szélvész”, mely a tétlen, renyhe lelket mozgásba hozza; „tűz”, mely mint a szeretet szimbóluma áldozatra késztet.

A bérmálás napját vallásos örömnappá kell avatni a gyermek számára. Jó azért, ha fény, pompa és ajándékok öröme tölti el a gyermeki lelket. De ezen örömben megnyílt gyermekléleknek fogékony kelyhébe bele kell ültetni azt a komoly gondolatot, hogy vallásáért, annak gyakorlásáért már neki is kell a maga kis világában harcolni, önmegtagadást gyakorolni és áldozatot hozni. Ennek a tevékenységnek a gondolatát tetemesen realizálná az, ha a gyermek bérmáláskor lépne be egy vallásos társulatba (pl. eucharisztikus Liga, kongregáció, Jézus Szíve-Társulat), mely odaadóbb vallásgyakorlatot tűz ki céljául.

A bérmálásnak különös jelentőséget ad az a körülmény, hogy püspök adja föl. A serdülő kis hívő itt jut először érintkezésbe a főpásztorral, kiben Krisztus apostolának jogutódját kell látnia. Az egyházas együttérés, hűség és egység, melyeknek tudata olyan elmosódott a katolikus tömegekben, hintessenek el a gyermeklélekben. A gyermekek bérmálási előkészítésénél legyünk erre a mozzanatra különös figyelemmel. Talán a katolikus

¹⁴⁴ Erdős René: Aranyveder

¹⁴⁵ Zsidók kikeresztelkedésének kérdésénél két véglet kísért. Az egyik nem akar róla hallani. Ez lehet faji harc, de nem kerzstény dolog, sőt Krisztus ellen van, ki mindenkit magához hív. A másik véglet az, amely nagyon könnyen önti valakire a kerzstvizet. Tekintve a zsidóság erős fajiságát, mely gondolkodását és erkölcsét is olyan erősen befolyásolja, alapos tanítás és átgyúrás szükséges és nagyon vétkes az a pap, ki e téren könnyelműen jár el.

¹⁴⁶ 8,15.17

testvériség, szolidaritás, organizációk számára megértőbb és fegyelmezettebb ifjúság nő így bele az élet nagy harcába.

Az élet alkonyának szentsége az *utolsó kenet*. A beteg őrangyala. Még a leggondosabb ápolás és szeretet mellett is szüksége van a betegnek az isteni kézre; lelkének aggodásai, félelme, kishitúsége az örökkévalóság küszöbén földi szeretettel nem csitíthatók. A szent kenet szentségének ereje és kegyelme van hivatva őt bátorítani, bizalomra, forró hitre és megadásra hangolni.

Szent Jakab buzdítja híveit: „ha valaki beteg közületek, hívja el az egyház papjait, hogy imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében. És a hitből jövő imádság megszabadítja a beteget és az Úr megkönnyebbíti őt és ha bűnökben van, megbocsáttatnak neki”.¹⁴⁷ Ez a szentség annyira beleillik abba a végtelen jóságba, mellyel a Megváltó körülvette a betegeket. A betegség egyúttal szenvedés. A keresztény szeretet már emiatt is feléje fordul. De a betegség emellett fontos hivatással bír a lélek magábatérése szempontjából. Isten figyelmezteti vele a halálra és a lélek nagyobb értékére. Nagy, talán örök veszteség lenne a lélekre, ha ezen isteni intelemre nem eszmél reá és nem használja föl hitének mélyítésére, lelkének megmentésére. Talán már nagyon közel van a beteg ember lelke ahhoz, hogy számot adjon Istennek arról, miképpen valósította meg a keresztség kegyelmét és a bérálás ígését. A keresztény szeretet elsőrangú föladata egyrészt a beteg szenvedőt vigasztalni, másrészt a lelki megtérést előmozdítani. Milyen szomorú dolog és milyen silány hitet tételez föl a beteg környezetében, ha minden fáradságot arra fordítanak, hogy a lélek érdekeitől elvonják a figyelmét és csak haldoklása alkalmával nyomnak kezébe feszületet és hívnak lelkész. A hozzátartozóknak és a lelkipásztornak szent kötelessége a beteget egész betegsége alatt gondozni, látogatni, lelkileg támogatni, imáikkal segítségére lenni, hogy a netalán beálló halál esetén a betegség tényleg a boldog örökkévalóság előkészítő iskolája legyen.

27. A nap hevének szentségei

Az ember értelme használatának pillanatától fogva kemény harcban látja magát, a jónak és rossznak harcában. Az ember rövidesen rájön, hogy földi rendeltetésének sem tud eleget tenni, annál kevésbé egy magasabb élethívatus számára sikeresen küzdeni. Ha be nem kötözik a lélek sebeit, melyeket a rossz elleni harcban kap, nem lesz képes tovább küzdeni és behódol az ellenségnek. A szentgyónás és szentáldozás vannak hivatva a lelket az állandó erkölcsi harcban segíteni.

A *szentgyónás* a folytonos katarzis, megtisztulás kegyelmi iskolája. Mindenekelőtt önismeretre vezet, fölfedi természetünk gyöngéit, gyöngeségeink végső okára talál, azután pedig betapasztja a sebhelyeket, így küzdelemre sarkal s erősíti akaratumk jóra való hajlandóságát. A Megváltó a küzdő emberi léleknek a legnagyobb jótéteményt akarta ajándékozni, mikor a föltámadás napjának örömeiben az apostolokra lehelt és mondotta: „Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva”.¹⁴⁸ Ez a szoros kapocs, mely a Megváltót az apostolhoz fűzte, köti össze az apostolt és hívőt is és az apostolnak a bűnbocsátás hatalmában megadatik a mód, hogy a léleknek szamaritánusa lehessen és a tékozló fiúk útját Istenhez visszaterelje. A bűnbocsátó hatalom érvényesítésének legbölcsebb és leggyümölcsözőbb módja a katolikus szentgyónás. Csupán nevelési szempontból nézve is rendkívül bölcs intézmény. Nemcsak az engesztelés megnyugtató eszköze, hanem a lelki fejlődésnek,

¹⁴⁷ Jak 5,14-15

¹⁴⁸ Jn 20,22-23

erősödésnek, fölfrissülésnek, az akarati izmosodásnak és az erkölcsi tökéletesedésnek kitűnő iskolája. Éppen a gyóntató közvetlen belenyúlása a létekbe lélektanilag fölötte jogosult és előnyös. Az ember könnyen félreismeri és megcsalja önmagát. Sokrates szerint az önismeret a legnagyobb művészet. És az ember nyugtalansága és bizonytalansága, mely titokzatos énjének világából zaklatja, megnyugvást, biztosságot, támasztékot keres. Mindezekre való tekintettel áldás a lélekre, ha a lelkiatya jósága és szakértelme belenyúl lelkébe s nem hagyja a lelket egyedül nyugtalan lelkiismeretével és Istenével, kinek szentségével és hatalmával a kicsiny hányódott lélek sokszor nem tud mit kezdeni.

A szentgyónás ápolja a keresztény lelkek családi és testvéri egybetartozását és szociális érzékét, mikor Isten kiengesztelésében és lelkük sebének begyógyításában egymásra szorulnak olyan mértékben, hogy a pap, ki Isten nevében minden bűnt lemoshat más bűnbánó lélekről, a maga lelkének bajaiban tehetetlen és szintén paptestvéreinek segítségét kell igénybe venni. Saját magának nem bocsáthatja meg a bűneit.

Az ifjúság erkölcsi vajúdásában és fejlődésében a szentgyónás a legnagyobb áldás. Az ifjú problémáiban, melyek a serdülőkorban mindenünnen megrohanják, elzárttá válik és a legritkább esetben rendelkezik annyi erkölcsi erővel, hogy pl. szüleinek vagy nevelőinek helyzetét, kétkedéseit s kísértéseit föltárja. De viszont nagyon ki van téve annak a veszedelemnek, hogy illetéktelen helyen, rossz könyvekben, könnyelmű, ledér vagy éretlen pajtásoknál keres fölvilágosítást, ami egész életére romboló hatású lehet. A gyóntató diszkréciója, hivatala, bölcsessége és életkomolysága a legilletékesebb fórum számára. Goethe fölpanaszolja saját protestantizmusának; „der Protestant hat zu wenig Sakramente” és nagy értéket tulajdonít a katolikus gyónásnak. A gyónásban „azon végtelen bonyodalmak közt, melyekbe a természeti és vallási kívánalmak az ifjút kergetik, kitűnő fölvilágosító eszközre talál, mikor tetteit és mulasztásait, bűneit és kétségeit egy méltó, ezen célra rendelt férfúra bízhatja, hogy őt megnyugtassa, óvja és erősítse és végleg bűneinek teljes letörlése által lelkesítse”.¹⁴⁹

A gyermekeikért felelős és aggódó szülők ismerjék föl a gyónás jelentőségét gyermekük fejlődésében. Csak nagyfokú tudatlanság és kifejezett gonoszság működhetik olyan fölnöttekben, kik az ezer erkölcsi problémával küszködő ifjúságot nem terelik a gyóntatószékbe. De a fölnőtt is nyugodtan odatérdepelhet. Krisztus egyháza és lelkének a java kívánja. A morális életben ritkán van teljes kijegecesedés. A külső körülmények és benyomások, az élet csábításai és az emberi természetből fakadó állhatatlanság és nyugtalanság szükségessé teszik, hogy a fölnőtt is lelkiellenőrzés alatt álljon, és olyan lelki fórum elé térdepeljen, mely helytelen tetteinek rúgóit és igazi indítékait irtogatja.

Mikor Goethe összehasonlítja a protestáns általános bűnbeismerést a katolikus gyónással, kifejezetten ez utóbbi mellett tör pálcat, „mert – mint mondja – sokszor a legszokatlanabb vallási kételyeim voltak, melyeket szívesen rendeztem volna ilyen alkalommal”.¹⁵⁰ Különösen az ifjúság hitének és jellemének főütközőpontja a hatodik parancs, amelynél Försterrel az élén sok modern és okos protestáns pedagógus megirigylő a katolikus gyónásban rejülő hatalmas erkölcsi fegyvert.

Mindezen emberi mérlegelésekhez, melyek a szentgyónást bölcs és célravezető eszköznek ismerik el az ember erkölcsi fejlődésében, hozzájárul azután a kegyelem, melyet a szentség magával hoz, a természetfölötti segítség és energiatöbblet, mellyel Krisztus a küszködő lélek erősítésére siet.

A kegyelmi élet legszebb kivirágzása és az erkölcsi élet leghathatósabb eszköze a *szentáldozás*. Az oltáriszentség a szentmisében születik s azért első célja ugyanaz, mint a

¹⁴⁹ Wahrheit und Dichtung

¹⁵⁰ Wahrheit und Dichtung

szentmisée: „Krisztus emlékezete.” De mivel a Megváltó lelkünk orvosa, nem akar hideg márványemlék maradni, hanem isteni élettartalmával a lélekbe szállani, a szentáldozásban a lélekkel egyesülni, hogy segítse benne a krisztusi élet lüktetését. „Én vagyok az élet kenyere – mondotta – a mennyből alászálló kenyér... Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él; és a kenyér, melyet én adok, az én testem a világ életéért”.¹⁵¹ Amint az erkölcsi értékek és erények ranglétráján a legeszményibb a szeretet, akképpen a kegyelemszerzés szivárványában a legmagasztosabb az Oltáriszentség vétele. És az Oltáriszentség méltó vétele csak a szeretet tökéletességében valósul meg. Az Oltáriszentség szeretetből született, Krisztusnak odaadó szeretetéből az emberiség iránt, szeretetet ébreszt és szeretetet keres a lélekben. Istenben „az igazság és a békecsókban forrnak össze” – énekeli a Zsoltár, a szentáldozásban pedig az eucharisztikus Jézus és a szeretet. A szentáldozás valami abból az örök emberi álomból, hogy az ember együtt lehessen Istenével. Az Oltáriszentség isteni helyzetenergia, mely minden lélekre, amint feléje tárja szeretetének kelyhét, rászáll, mint méh a virágra, de nem hogy kérjen, vigyen valamit, hanem hogy a Megváltó Jézus isteni testének örök föltámadó és föltámasztó erejéből juttasson a lelkeknek. A bűnbánattól ímént megtisztult és a jó útra tért lelket megacélozza elhatározásában, ellátja erővel, lelkesedéssel, áldozatos istenszeretettel. A pusztá imádása is végtelenül fölemeli a lelket és állandó éberségben tartja. Minő nemesítő erővel hatna a kedélyekre, ha a templom úgy igazán ráterítené községére azt a reális tudatot, hogy az Eucharishtiában a Megváltó Úr Jézus lakik a falu közepén! De olyan gyöngé, olyan elméleti, olyan hideg az ember hite. Az Oltáriszentség vétele és pedig gyakori vétele elsősorban éppen ezt az érzéketlenséget és hidegséget öli ki a lélekből. Továbbá erősíti benne az Istenhez való tartozás érzetét és Krisztust teszi a lelki élet és nemesedés központjává. Gladiátori olaj az ember lelkén, Jézus biztató csókja, hogy a gonoszat elkerülje, a nemeset cselekedje és Istenért éljen.

Szent Pál mondja: „Vizsgálja meg az ember önnönmagát és úgy egyék ebből a kenyérből, mert aki méltatlanul eszik, ítéletet eszik”.¹⁵² Ezen szavak értelmében az első gondod legyen, hogy tiszta szívvel járulj a nagy szentséghez. De azután meg is kell teremned a nyert energiák gyümölcsét. A gyakori szentáldozás nemesítse meg a szívet, ölje ki a szenvedélyeket, rossz szokásokat s plántáljon helyébe jókat és erényeket. A gyümölcstelen áldozás is tulajdonképpen méltatlan áldozás. Vizsgálja meg azért magát az ember, hogy vajon a szentáldozás közelebb hozza-e a keresztény élet ideáljához. Akinél ez nem állítható, annak tisztaszívű áldozása öncsalódás. Amely fa gyümölcsöt nem terem, kivágatják és tüzre vettetik – mondja az isteni Megváltó. A gyakori áldozótól lehet a legtöbb erkölcsi gyümölcsöt, erkölcsi jót, kötelességtudást, erényességet, szeretetet, tökéletességet várni, ellenkező esetben rossz fa, mely nem hozza meg a várt gyümölcsöt. Amily imádandó isteni jóssággal és szeretettel megalkotta Jézus az Oltáriszentséget, épp olyan vágyó szívvel várja híveit az isteni asztalnál, de épp olyan fájdalmat üt szent Szívén az a keresztény lélek, melyik könnyelműen megy a szentáldozáshoz, mitsem törődve azon felelősséggel és várakozással, mely a gyakori szentáldozás tenger kegyelme szempontjából a léleknél támasztható.

X. Pius pápa rendeleteivel a gyakori szentáldozásról Jézus szentséges Szívének legfőbb vágyát szolgálta, ami máris bőséges gyümölcsöt termelt a hívek vallásosságának emelésében. A gyermekeknél a szentáldozáshoz szükséges legminimálisabb kellék gyanánt a kegyelmi állapoton kívül még két követelményt állított föl: a helyes szándékot és annyi értelmi érettséget, hogy az Oltáriszentség kenyerét meg tudja különböztetni a rendes kenyértől. Ebből azonban bizonyos könnyelműség kapott lábra, még a fölnöttek között is, annak megítélésében, hogy minő készültséggel, hitismerettel és komolysággal menjen valaki a

¹⁵¹ Jn 6,48-52

¹⁵² 1Kor 11,28-29

szentáldozáshoz. Az anyaszentegyháznak 1918-ban kibocsátott új egyetemes törvénykönyve, nagyon üdvösen, ezt az előírást tartalmazza: „Halál veszedelmén kívül a keresztény hitnek teljesebb ismerete és pontosabb előkészület méltán megkívántatik, hogy az áldozók korukhoz mért jámbor lélekkel járuljanak a legszentebb Eucharisztiahoz”.¹⁵³

28. Beszélgetés Istennel

Istenhez való viszonyunknak elsőrangú tényezője az imádság, Istennel való beszélgetés. A Megváltó nemcsak az ernyedetlen munkának, hanem az odaadó imádságnak is mestere. Tőle tanulta az emberiség a legfölségesebb imát, a Miatyánkot, mely egyúttal a lélek Istenhez való tartozásának lényegét tartalmazza. A Megváltó működéséből és tanításából félreismerhetetlenül árad ki az a tény, hogy az imát nem kényszeríti rá a lélekre, mert nála az ima természetes velejárója Isten szeretetének és a szív vallásosságának. Tudta, hogy amily mértékben nő az apostolok lelkében az istenesség, az odaadás Isten ügye iránt, olyan mértékben fog lelkük imára hangolódni és az ima szükségességére ébredni. Ezt a fölfogást vallja Fénelon, mikor az ima lényegét Isten szeretetében látja: „l'excellente prière n'est autre chose que l'amour Dieu”.¹⁵⁴

Az Isten felé törekvő léleknél az ima szükségességének érzete, mint lelkiismereti parancs a legfőbb ima-parancs. Krisztusról sokszor jegyzi meg a Szentírás, hogy elvonult imádkozni. Egész éjjeleket töltött imádságban. A táborhegyi színeváltozás gyönyöre egy boldog ima-óra elragadtatása volt. S mivel az ima ilyen rátalálás Istenre, egybeforradás vele és hozzásimulás, azért hatalmas kegyelmi eszköz, mint ilyent ajánlja az isteni Megváltó: „Kérjétek és adatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitvatik nektek”.¹⁵⁵ A Megváltó minden nagyobb tette és alkotása előtt imában töltött hosszú időt. Mielőtt választja tizenkét tanítványát, egész éjjel imádkozik. Mikor rászakad a szenvedés éjjele, kimegy a Getszemani-kertbe és lelkének halálos feszültsége imában oldódik föl. Az apostolok választásánál Isten-Atyja fölvilágosító kegyelmét kéri és könyörög egyúttal leendő apostolaiért, az Olajfák-hegyének kertjében pedig saját szíve számára keres erőt, támaszt és segítséget. Mindkét esetben azonban Isten akarátának megértése és megvalósítása az imádság utolsó rendeltetése. Éppen Jézus élete tanít rá arra, hogy az imádság nem pusztán az Isten-imádságnak, dicsőítésnek, továbbá a kérésnek és hálaadásnak kitűnő eszköze, hanem minden életmegnyilvánulásnak, minden kötelességteljesítésnek, minden életküzdelemnek kísérője és erősítő anyyala. Sőt az imának legfőbb imádási és hálaadási jellege itt nyer kielégítést, mert a legfőbb istentisztelet és imáadás: Istennek engedelmeskedni, akarata szerint élni, mire az ima segít. Szalézi Szent Ferencnek nagy lelki gyermeke, Chantal Szent Franciska, házas éveiben három dologért imádkozott, mint életcélért: „Servir à Dieu, plaire a son mari et veiller aux affaires de sa maison”, Istennek szolgálni, férjének tetszeni és háza ügyei fölött őrködni. Ez a munkás életnek, a földi kötelesség teljesítésnek imádsága volt.

A leggyakoribb vallási eltévelyedés jámbor lelkeknél az, hogy az ima öncéllá lesz, teljesen igénybe veszi az embert, idejét és munkáját és elmulasztja állásának, családjának kötelességeit. Ez teljesen hamis vallási élet. Az ima arra van hivatva, hogy az ember kötelességeit a sok nehézség dacára is lelkiismeretesen teljesítse s ezáltal akarjon Istennek imádságot, hódolatot nyújtani. Az ima beteges elfejlődését ostorozza a Megváltó a hegyi beszédben: „Mikor imádkoztok, ne legyetek olyanok, mint a képmutatók, kik szeretnek a zsinagógákban és az utcáskokon állva imádkozni, hogy lássák őket az emberek. Midőn

¹⁵³ C. 854. §. 3.

¹⁵⁴ La vraie et solide piété p. F.-Dup. I. 232.

¹⁵⁵ Mt 7,7

imádkozol, menj be kamrádba és bezárván az ajtót, imádkozzál Atyádhoz a rejtekben és Atyád, ki a rejtekben lát, megfizet neked. És midőn imádkoztok, ne beszéljete sokat, mint a pogányok”.¹⁵⁶ Mindenekelőtt a külsőséget, a külsőség keresését – mintha az ima lényege lenne – ítéli el a Megváltó. Az ima a lélek benső szava Istenhez, mihez elvonultság, magábanzállás, csend kell. A külső világ káprázatában, a képzelet és érzéki szórakozás világában nem lehet imádkozni. Először ezektől kell magam mentesíteni, a silence interieur-t, a magányt megteremtteni és csak akkor jut a lélek ahhoz a nyugalomhoz, melyből az ima nemes virága fakad.

Mikor a Megváltó elítéli a sok szóhalmozást és túltengő ajakimát, nem foglal állást az ajakima ellen. Hiszen éppen a fennidézett hely után tanítja meg az emberiséget a legszebb ajakimára, a Miatyánkra. De viszont ez rövid imádság. Vele órákat csak úgy tölthet el a lélek imádságban, ha érelmébe belemerül, ha elmélkedve imádkozza, hogy ezáltal az akarati élet jöjjön hullámszerűen a lélek az imában lefektetett gyönyörű isteni igazságok melegénél szárnyat fogjon és Istenéhez szálljon. Az elmélkedő ima az igazi imádság. Nemcsak papoknak való, hanem világi egyéneknek is. Szalézi Szent Ferenc annyira fokozta misszióival Dijonban az ima szellemét, hogy sok világi ember naponként végzett elmélkedést. Minden vallásos esemény és hittitok lehet az elmélkedő tárgya, mely meglátja, megcsodálja és imádja bennük Isten jóságát, gondviselését és kiérzi belőlük Istennek szent akaratát. Ez a ráeszmélés hat az akarati tevékenységre és engedelmességet sugall. Mikor így az ima a kegyelmek forrása, egyúttal a gyakorlati életnek is rugója. Jézus élete és a Szentírás ilyenformán a legfőbb imakönyv.

Sokat fölvetett probléma az ima terén az imameghallgatás. Sokan fizikai és világtani nehézségeket látnak benne. Ha valakinek olyan istenfogalma van, hogy Isten a világon kívül trónolva a szigorú törvényei szerint működő világba belenyúl, mindannyiszor, ahányszor egy imádkozó lélek megindítja jóságos szívét, annak méltán lehetnek nehézségei. Ez, a részben materiális, részben antropomorfisztikus Isten, bizony nem állja meg a helyét. A Szentírás istenfogalma a helyes. „Benne vagyunk, élünk és mozgunk”.¹⁵⁷ „Minden őáltala lett s nála nélkül semmi sem lett, ami lett”.¹⁵⁸ A mi imánk is beletartozik azon energiák végtelenségébe, melyekkel Isten fönntartja és kormányozza a világot s a mi imánk nem is az ember akaratának belekontárkodása Isten tervébe vagy a lét törvényeibe, mert az ima maga is az istenhitnek a kisugárzása, az Istenhez való tartozásnak lüktető érzete, isteni életmegnyilvánulás a teremtményben.

Az ima mindig drága kincs, mindig eléri célját, ami nem éppen az ima szárnyaira bízott emberi kérés teljesítése, hanem az a fölemelő és megacélozó kitartás, melyet minden igazi ima az imádkozó lélekre gyakorol. A mi téves látásunk, a mi tudatlanságunk és gyöngeségünk olyant kérhet Istentől, ami tényleg nem következik be, mert nem a lélek érdeke és kérése, hanem a külső, földi ember szava, de bekövetkezik egy sokkal értékesebb valóság: a habozó, gyáva lélek erőt szív magába Istenbe vetett hitéből, Isten akaratához simul s aki előbb még meghátráló, kötelessége elől menekülő gyáva féreg volt, az az imától nyert erő következtében egy hősnek az akaratával, elhatározottságával és odaadásával kel föl Isten oltárától. Ezt az imameghallgattatást találta meg a Megváltó az Olajfák-hegyén, midőn szorongó szíve így sírt föl: múltjék el tőlem e pohár. De a Megváltónak helyes hite és Atyjához való fiúi viszonya hozzáfűzte igaz meggyőződésből: de ne az én akaratom legyen, hanem a tied. És bár a kehely nem múlt el, imája mégis a legkegyesebb meghallgattatását nyerte, mert Isten angyala megerősítette lelkét és aki roskadozva borult arca, mint

¹⁵⁶ Mt 6,5-7

¹⁵⁷ ApCsel 17,28

¹⁵⁸ Jn 1,3

elhatározott hős állott üldözői elé. Imája éretté és erőssé tette a megváltás nagy művének véghezvitelére.

De elhagyva az imameghallgattatás azon ösvényét, mely az emberi kérés teljesítését és teljesíthetőségét kutatja, az ima általában véve mindig jó hatással van az imádkozó lélekre. Tapasztalati és lélektani tény, hogy amilyen emberekkel érintkezem, olyan szellem tölt el lassan-lassan. Vagy tőlük tapad rám, még akaratlanul is, valami, vagy célzatosan szerintük igazodom. Aki imádkozik, Istennel társalog, Istennel foglalkozik s azért isteni ihlettel, érzéssel és szellemmel telik meg a lelke. Az értelem, akarat és kedély egyaránt tisztul és finomul, miáltal a lélek bizalma Istenhez és a magasabb erkölcsi világ uralma erősödik a lélekben. Isten mindenható szeretetének boldog tudata kiirthatatlan gyökeret ver az ima révén a lélekben s ha óriási csapások súlya nehezedik reá, a fájdalmas Anya példájára a sűrű felhők mögött is nyitva látja az eget és nem roskad össze, nem esik kétségbe, nem fásul el, hanem a tömjénfüstös áhítat légkörében megerősödött hittel és bizalommal áll ismét bele az élet harcába.

A vallásos élet nem öncél, nem magáért való szenvedély vagy kedvtelés, hanem az emberben rejlő isteni képmás előhívása, megtisztítása, mely fölséges megváltói munkában az ima elsőrangú segédeszköz. Beigazolódnak Meschler szavai: „Az imádság révén az ember észrevétlenül más lesz”.¹⁵⁹

Nagy baja a mai társadalomnak, hogy nem imádkozik. Nem szeret imádkozni, mert nem is tud. Az ajakima egymásra halmozódása nem elégíti ki és nem táplálja, a mély, odaadó és elmélkedő imát meg nem ismeri. Az emberek mai felületessége, üres napisajtó méregemlőin táplált nyugtalansága, új események és botrányok alacsony ingere után való folytonos futkosása minden lelki elmélyedésnek ellensége és ellensége az imának is. Ilyenkor nem szülhet sem nagy embereket, sem nagy imalelkeket. Az embereknek meg kell változniok, lelkiebbsé kell válniok s jobban az örökkévalókhöz mért nyugalommal és odaadással, semmint a földi haszon szolgálatában álló szemita fürgeséggel és izgalommal kell beleállniok az életbe. A szemita szellem föleszi az embert, a lelket, az örökkévalót.

A köznép még imádkozik. Ő nem igen érett más imára, mint az ajakimára, melyet szeret is. De az intelligencia elfelejtett imádkozni. Különösen a férfivilág. A modern férj, ha igen ideális férj és nem vallásgyűlölő, karon kíséri feleségét a templomba, ahol a feleség mély imába merül, de a férj hidegen áll mellette vagy a templom zajos bejáratánál és egész lényén a mielőbb távozni kívánó ember készsége ömlik el. Az ima neki nem férfimunka, mert a szellemi élet, a lelki tökéletesbülés megszűnt férfiambició lenni. Ahol egyedül boxolás, start, mindenféle amerikai és angol importsportok szenvedélye, vagy pláne éjjeli élet, nőcsábítás stb. képezi a férfimunka ideálját és ambícióját, ott nincsen keresnivalója a kultúrának sem, annál kevésbé fog megértésre találni a legfinomabb kultúra, az imádság.

A történelem tetőtől-talpig férfiakat, hősöket mutat föl, kik az ima igénytelen eszközével öltötték magukra a legtökéletesebb férfiúnak, Krisztusnak erényeit. Mikor a Megváltó arra tanít, hogy szünet nélkül imádkozzunk, az élet és munka, a kötelesség s tökéletesség útjait avatja imává. Amint a túlvilági hit nem okkultizmus, akképpen az imalelkület sem Betschwesterei, hanem imaáhitattól átitatott, Istenért és Istenben vetett bizalommal végzett férfias élet, munkás élet, korrekt élet és tökéletes élet.

Emellett még az ima kitűnő ápolója a keresztény nagy egységnek, szeretetnek és családi egybetartozásnak. Szent Pál apostol, kinek hatalmas energiájában a minden nemzet és faj határain túl való keresztény egység és szeretet testesült meg, nagy tanítványát, Timotheust így oktatja: „Kérem mindenekelőtt, hogy könyörgések, imádságok, kérések, hálaadások végeztessenek minden emberért; királyokért és mindazokért, kik méltóságban vannak, hogy

¹⁵⁹ Drei Grundlehren d. geistlichen Lebens, Herder, 7-8. kiad. 24. old.

nyugodalmas és csendes életet éljünk teljes jámborságban és tisztességben, mert ez jó és kellemes a mi Üdvözítő Istenünk előtt, ki azt akarja, hogy minden ember üdvözljön és eljusson az igazság ismeretére. Mert egy az Isten és egy a közbenjáró is Isten és az emberek közt, Krisztus Jézus, ki váltságul adta magát mindenekért, bizonyágul annak idején; evégre rendeltettem hitszónokká és apostollá, a pogányok tanítójává a hitben és igazságban. Akarom tehát, hogy a férfiak mindenütt imádkozzanak, tisztán imádkozzanak, tisztán emelvén föl kezeiket, harag és egyenetlenség nélkül. Hasonlóképpen az asszonyok is, tisztességes öltözetben...”¹⁶⁰

A Hiszekegyben vallom a szentek egyességét melynek értelmében a földön élők a megholtaknak szenvedő és az üdvözülésben reménykedő lelkei, az égben megboldogultak pedig a földön küszködők lelkén segíthetnek. Ebben a csodálatos és gyönyörű nagy lelki országban és testvéri egybetartásban az imádság az a láthatatlan közeg, mely a lelkeket egybeköti és a keresztény karitás glóriájával ékesíti.

29. Kultusz

A szertartásos istentisztelet a katolikus vallásnak egyik jellemző sajátossága. Minden vallási életmegnyilvánulást tekintetbe véve a kultusz két nagy csoportra oszlik: az egyik bizonyos hivatalos jelleggel bír, milyenek a szentmise, szentségek és némely szentelmények; a másik a népies ájtatosságok csoportja, mint a rózsafüzér, litániák, keresztúti ájtatosság, kilencedek, triduumok, körmenetek stb. A szertartás gondolata a vallásban mindenekelőtt emberi és természetes. Lélektani szükség szülte meg őket. Az ember szükségszerűen keres formát belső érzéseinek, gondolatainak és vágyainak kifejezésére. A beszéd, az írás, a különféle művészeti formák a zenében, énekben, festészetben, szobrászatban, színészetben elég tanúságot tesznek róla. A társadalmi érintkezésnek is szigorú szertartása van. Aki azt hiszi, hogy a szertartás, a külső szimbolikus cselekmények, melyek a vallási kultuszban előfordulnak, csak alacsony műveltségi fokon álló, tudatlan népnek valók, arra erősen reácafol az a közéleti tapasztalat, hogy minél magasabb kultúrnívón áll valamelyik társadalom, annál szigorúbb etikettje, annál pontosabban meghatározott szertartásszerűség határozza meg az emberi érintkezési módozatokat. A szabadkőművesek, kik az egyház tiszteletreméltó ősi szertartásait a félrevezethető tömeg és intelligencia előtt mindenféle hamis beállítással, gúnyal, nevetségessé tételével és álfölvilágosodottsággal igyekeztek lejáratni, maguk nem áttallanak titkos összejöveteleiken és alattomos aknamunkájukban különféle szimbólumokat és szertartásokat használni.

A katolikus szertartások az emberi természet sugallta lelki szükséglet mellett Krisztus Urunk rendelkezésén és példáján épültek föl. A Megváltó az utolsó vacsorán kezébe veszi a kenyeret és a borral telt kelyhet, égre tekint és megáldja. Ellátogat a jeruzsálemi templomba a húsvéti szertartásokra, sőt maga is készített húsvéti bárányt. A keresztség szentségének kiszolgáltatására ő rendeli el a vízzel való leöntést, illetőleg a víz használatát, ahol a szertartás egyszersmind azt a magas rendeltetést nyeri, hogy kegyelmet közöl és közvetít, ami miatt annyira szent előttünk. Jézus halála előtt arcra borul a getszemani kertben és így imádkozik Atyjához. Imaóráiban gyakran maga mellé veszi tanítványait is, kik nemcsak tőle tanulták a legszebb szóbeli imát, a Miatyánkot, hanem intelmet is kaptak arra nézve, hogy ha az ő nevében gyűlnek egybe és kérik az Atyát, közöttük lesz és meghallgattatásra találnak. A fiatal egyház keserű üldözései csakhamar alkalmat adtak az első keresztényeknek, hogy imára gyűljenek egybe, amikor is természetes lehetett, hogy valaki előimádkozzék.

¹⁶⁰ 1Tim 2,1-9

A Megváltótól nyert példa nyomán építette ki az egyház a mai szertartásokat és a szertartásos istentiszteletet, mely régi isteni eredeténél fogva és megszentelt patinájával kiválóan alkalmas arra, hogy a hívő lelkének imádatát kifejezze és a kegyelemközlés szimbolikus és tényleges eszköze legyen.

De a kultusznak értéke nemcsak abban rejlik, hogy a kegyelemközlés jele és eszköze, hanem óriási jelentősége van a vallásgyakorlat és istenimádás egész mivoltánál. Az ember igen gyakran olyan, mint Jeremiás próféta, mikor Isten őt prófétaságra hívta meg. Jeremiás kislelkűségében és félelmében azt mondta Istennek: „Á, Á, Á, uram Istenem, íme nem tudok szólni, mert én gyermek vagyok.” Mire Isten fölbátorította: „Ne mondd gyermek vagyok, mert mindazokra, mikre téged küldtelek, elmégy és mind, amiket parancsolok neked beszélni fogod. Ne félj ... mert én veled vagyok”.¹⁶¹

A legtöbb ember gyermek az imában, nem tudja lelkének hangját megrögzíteni és nem tudja, hogy mit mondjon ő, a teremtmény, az ő Teremtő Urának. A közös ájtatosság kiségti, magával ragadja lelkét, szárnyat ad neki és Isten felé viszi. E tekintetben az intelligencia se kivétel, mert sajnos, a vallásban igen ritkán intelligens, a lelke hideg kráter, száraz kóró, kongó üresség, mely nagyon is rászorul arra, hogy lelki eledellel hitet, melegséget ébresszenek benne. Mennyi anyagot ad az ilyen tartalmatlan léleknek az egyházi szertartás, mely hol vallási esemény megörökítése, hol gazdag hitnek és érzelemnek beszédes szimbóluma.

Az emberi társadalomban roppantul dolgozik a tömegpsziché. A legkevesebben gondolkoznak. A nagy sokaság úszik az árral gondolkozás nélkül. Az embernek ezen veleszületett gyöngeségére a modern kulturáltság csak rosszabbodást hozott. Az ember olvasmányait kritika és önállóság nélkül nyeli s újságjának felelőtlen hangjától vezeteti magát. De ha már ez a gyöngéje megvan az embernek és korának, meg kell őt itt fogni a jó érdekében. Amint a rossznak megvan a tömeghatása, akképpen a jónak is. A közös ájtatosságok fénye és pompája, a jelenlevő tömeg ereje rendkívül hat az emberre. Már az ájtatos tömeg pusztá látása mélyen belemarkol sok lélekbe. Hányan hullnak így térdre és találhatnak el Istenhez, kik egyedül cinikusan állanak Isten oltára előtt! A közös ima és ének magával ragad. Nagy tömeg vallási gondolatban egyesülve acélos erő, mely könnyen meglágyítja azt a szívet, melyet a semmiféle fölvilágosítás, kioktatás vagy rábeszélés nem tudott jobb útra téríteni.

Az egyház gyásza nagypénteken, öröme úrnapján egyformán megindítja az embereket. Egy imponáló vallásos körmenet nemcsak a résztvevők hitét acélozza meg a nyilvános hitvallás bátorságával, hanem a semleges szemlélőben is a vallásos gondolat erejének tiszteletét hagyja hátra.

A közös egyházi ájtatosságok, melyek a kultusz keretében lefolynak, még azon előnnyel is rendelkeznek, hogy megóvják a jámborságra hajlandó lelkeket a beteges túltengéstől. A magánáhítat kétségkívül szent és mélyebb, mint a tömegájtatosság. De kevésbé képzett emberek könnyen babonáságba tévednek, könnyen formalizmusba esnek, vagy helytelen tartalmú imák végzésével megrontják egészséges hitüket, vallási gondolkozásukat és erkölcsüket.

Kellemetlen jámborkodás lesz a vallásosságból és feltűnő külsőségek halmozása, ami mind visszataszító hatással van.

A közös egyházi ájtatosságok egészséges levegője megóv minden túlzástól, gyönyörű családi egységbe olvasztja egybe a híveket Isten oltára előtt, nemes vallásos érzelmeket és elhatározásokat csal ki a lélekből, megtanít Istennel beszélni, imádkozni és térítő hatással van a hittől elhidegült emberekre. A katolikus kultusz nemcsak szépsége, régi megszentelt

¹⁶¹ Jer 1,6-8

emlékei miatt becses, hanem mert az Isten imádásának, a lélek vallásosságának és buzgóságának és a vallás megismerésének hatalmas megnyilatkozása és fejlesztője.

Ne üljön föl a katolikus ember a hitetlenek és gonoszok gúnyjának, de legkevésbé üljön föl az üresfejűek áltudásának, mely azt akarja az emberekkel elhitetni, hogy egy modern, művelt, képzett embernek nem való kultusz, vagy a templomi közös ájtatosság. A katolikus kultusz művészi szépsége a legkényesebb kultúrérzéket és művészelletet képes gyönyörködtetni; nemes tartalma pedig legnagyobb műveltséggel bíró ember lelkét idealizmussal, nemes gerjedelmekkel és isteni érzésekkel eltölteni.

Természetesen több gondot kell arra fordítani, hogy az emberek értsék a kultusz szertartásait és szövegeit.

30. Keresztény Walhalla

Regensburg mellett díszlik mintegy száz méter magasságban a Duna fölött az a díszes dór márványtemplom, melyet I. Lajos bajor király emelt a német nemzeti géniusznak. A német nagyok Walhallája. Az egyház magasabban, az örök Jeruzsálem mennyei Sion ormán helyezte el a megdicsőültek templomát vallási nagyok számára. Minden korban nagy az érzék az emberekben a versenyek, világdíjak iránt. Az ókorban a marathoni és a cirkuszi versenyek, a középkorban a lovagi tornák és bravúrok, a modern időkben a matchok és sportvilágbajnokságok járnak. Egy egészen szerény városi matchre 20-30 ezer ember verődik össze. A legnagyobb szenvedéllyel kísérik a játékosok minden mozdulatát. A világbajnokságok pedig nemzeti ambíciók tárgyai. Az erkölcsi világ a legnagyobb és legérdemesebb versenypálya. Minden ember hivatalos reá, nem mint pusztán passzív szemlélő, hanem mint tényleges résztvevő. És nem ügyes testmozdulatok, erős izmok, lelemény, testi dresszura a küzdő elemek, hanem összehasonlíthatatlan magasabb értékekről: az ember jelleméről, erkölcséről, életértékéről van szó. Krisztus Utunk tanításával és példájával föllállította az erkölcsi ideálokat, az igazi világbajnokságokat és az egyházat bizta meg, hogy ezen életversenyt rendezze. S azóta állandó verseny, szünet nélküli törtetés van. Vannak lomha lelkek, epigon, törpe lelkek, kik rá sem állanak a pályára, de viszont vannak olyanok, kik Szent Pál nemes önértékével mondhatják: „Jó harcot harcoltam, a futást elvégeztem, a hitet megtartottam... el van téve számomra az igazság koronája”.¹⁶² Ezek ott ragyognak az emberek előtt, mint a valláserkölcsei világ világbajnokai és messze századoknak lehelnek küzdési kedvet és erőt. Ők az egyház szentjei. Három okból intenek felénk Walhallájukból.

Először erkölcsi hősök. Megtestesítői a krisztusi ideáloknak és bizonyítékai annak, hogy Krisztusnak és egyházának erkölcsi nevelési methodusa, kezdve a beteg ember letörésén egészen az emberi jó, és erény kegyelmi kivirágoztatásáig, minő jó gyümölcsöket terem. A szentek tisztelete az erkölcs, az erény és a vallás tisztelete. Krisztus hegyi beszéde bennük életté válik és az egyház mint a krisztusi erkölcsi ideál megtestesítőit, az emberiség színéjavát, saját büszkeségét, a küzdő híveknek lelkesítő példaképét nem tudja és nem is engedi elfelejteni, hanem szobrokat emel, templomokat épít tiszteletükre, életüket példaképpül állítja a hívek elé és nevüket nekik adja a keresztségben. A szent élete nyíltan elénk tárja a földi ember és a kegyelmi ember küzdelmét és vívódását, megmutatja a különböző vallási és kegyelmi eszközök használatának módozatát, az önfegyelmzés, a gyónás, szentáldozás, ima óriási jelentőségét, hogy okuljunk belőle és a nekünk valót utánozzuk. Minden szent élete egy képeskönyv, mely más és más földolgozásban vetíti az élet vásznára az evangéliumi elvek megvalósításának lehetőségeit. Ne is a divat legyen irányadója a szentek tiszteletének, hanem azoknak alanyi nagysága és gyakorlati értéke. A szenteknek erős hősi hite és tiszta erkölcsa a

¹⁶² 2Tim 4,8

lényeges. A végtelenül kedves Pádúai Szent Antalt egyidőben úgy fölkapta a divat, hogy olyanok, kik sohasem néztek be a templomba, lelküknek erkölcsi és kedélybeli nemesítéséről mitsem akartak tudni, leveleztek vele és perselyébe szórt pénz árán akarták ügyes-bajos dolgaikat vele elintéztetni vagy pláne minden valláserkölcsi kötelességüket megváltani. Ez a magizmus és babonáság keresztény lével leöntött formája és nagyon rosszul teszi az a templom, mely kedvez ezen néphajlamnak. A szentek példájának követésénél arra is figyelemmel kell lenni, hogy sokszor rendkívüli utakon jártak, melyek utánzásra nem alkalmasak és a gyakorlati élet számára alig bírnak valami értékkel. Veszedelmes lenne azért a szentek példájának gondolkodás nélküli vak követése. A szolgálai utánzás csak káros lehet, a vakbuzgóság pedig többet ront, mint használ. Mindenki az állásához közelebb álló szenteket vagy erényeket vegye szemügyre. Bár minden erény és tökéletesség szemlélete és átelmélkedése emelő hatással van a keresztény lélekre, ami mégis a szorosán vett követést illeti, hát egy családanya ne akarjon egy apácát mintaképpül venni, viszont egy pap kevésbé simulhat világi szentek életéhez.

Másodszor felénk intenek a szentek, mert az egyház, mint a szeretet nagy családja, a szentjeit és a földön küzdő híveit, gyermekeit az egybetartozás, a család, az odaadó szeretet kapcsával tartja össze. Az egyház szíve földi híveiért dobog. Nem felejt el még a leggyarlóbbat sem. Misézik, imádkozik megtérésükért és utolsó pillanatig reménykedik, hogy szeretetével valamiképpen javára, segítségére lehet nyomorában, bajában. És most elfelejthetné a szenteket? Elfelejthetné azokat, kik dísz hoznak reá, népeket térítettek meg, milliók könnyeit szárították föl és Krisztus stigmáit hordták? Ellenkezőleg, egészen természetes, hogy az egyház gyönyörrel, tisztelettel nézi őket és mélyeséges bizalommal van irántuk, hogy dicsőségükben nem felejtkeznek meg arról a jó anyáról, mely őket az égi hazába juttatta s amely most is milliók útját egyengeti aggódó szívvel odafelé. A dicsőséges lelkek és a földön küszködő lelkek országainak nagy szeretet-kapcsa a megboldogultak örökkévaló boldogságának hite mellé odairja azt a hitet és valóságot is, hogy az Istennél levő erkölcsi héroszok érdemeikkel, imáikkal és általában szeretetükkel segíthetnek a földön küszködő embertársaiknak. Az egyház és hívei tehát joggal tisztelik a szenteket és bizalommal imádkoznak hozzájuk.

A szentek harmadik viszonylata hozzánk az a fenséges tudat, hogy Istennél vannak. A keresztény embernek gyakorlati ideálja a keresztény erkölcsi élet, de viszont ennek hordozója, mozgató ereje az ember távolabbi ideálja ti. az a hit, hogy Istenhez kell jutnunk. Ez egész hitelünknek és lelki törtetésünknek végső rúgója és végcélja. Aki szem elől téveszti a természetfölötti életcélt, az már lecsúszott a helyes vallás és istenimádás lehetőségétől, az nem tudja itteni életét a túlviláginak alárendelni és nem is lesz képes nagy csapásokban és kísértésekben megállani. Az ilyen ember hite igen gyakran életbiztosítás a földi szerencsétlenségek és bajok közepette. Itt akar magának – Isten segítségével és áldásával csendes boldogságot, végleges paradicsomot berendezni, miközben elfelejti Szent Pál apostol intelmét: „Nincs itt maradandó városunk, hanem a jövődöt keressük”.¹⁶³

A szentek tehát, kik elérve céljukat, Istennél vannak, nem lehetnek nekünk közömbösek, sőt egész lélektanuk, életük, küzdelmeik és nehézségeik érdekelnek bennünket. Az égből boldog szentekre való gondolat növeli bennünk a természetfölötti élet gondolatának realitását és erejét anélkül, hogy kivinnének minket ebből az életből és üres rajongókká tennének, mert hiszen ők is itt éltek, szenvedtek és éppen földi életüknek tökéletes, mintaszerű megélésével érdemelték ki boldogságukat.

Mikor a Hiszekegy azt imádkozza: Hiszek a szentek egyességében – a megdicsőült szenteknek a földön élő egyházhoz való tartozását vallja, mint a gyermek tartozik

¹⁶³ Zsid 13,14

édesanyjához, nevelőjéhez; s amint az élet szárnyára kelt gyermek arra a kötelességre ébred, hogy egykori szüleinek gondját viselje, úgy éreznek a szentek az egyház iránt.

A szentek kultusza, emléküknél ápolása, életüknek megismerése és követése ezen gondolatoktól visszhangzik. A szentek kultusza egyrészt Isten dicsőségének hirdetése, mert rajtuk igazán kiverődik Isten képe és hasonlatossága és mert bennük Krisztus erkölcsi ideáljai valósulnak meg, másrészt az itt küzdők bátorítása, segítése és nemesítése. Bolondság azt állítani, hogy a szentek tisztelete emberimádás. A szentek tisztelete tiszta istenimádás és embersegítés. Istenimádás, mivel Isten tette őket széppé, nagygyá és mivel úgy utalnak Istenre, mint hold a napra; embersegítés pedig, mivel példájukkal fölemelnek, imájukkal és közbenjárásukkal segítenek. Az embernek nagyon szükséges a példa és lelkesítés. Az emberi példa természetszerűen legjobban hat az emberre. A szent Szűz erényei mennyi ifjút és leányzót neveltek széppé és tisztává. A nagy hitvallók példája mennyi ember hitét és hitbéli kitartását acélozta meg s a vértanúk hősiessége mennyi bátorságot és halhatatlan nagyságot kreált az egyházban!

A szentek tisztelete igazi katolikum, nemes erkölcsi idealizmus, a lelkek nagy szeretetének és egységének egy fejezete, melynek kiaknázása okvetlenül emeli a közérkölciség és vallásosság szintjét.

31. Az anyaszentegyház

Krisztusnak jópásztor-szeretete bőségesen gondoskodott arról, hogy fenséges tanítása, ideái ne maradjanak írott malaszt, mint Seneca erkölcstana. Megalapította anyaszentegyházát, mely a Megváltó földi életének első gondját képezte. Apostolai, tanítványai úgy csoportosultak köréje, mint souverain fő köré: vele jártak, vele és neki éltek és engedelmeskedtek, Az emberek megcsodálják Sokrates tanításának peripatetikus módszerét. Jézus ezt a módszert szintén üzte és pedig a lehető legtökéletesebben, mert ara az időre is gondolt, amikor ő már nem lesz tanítványaival és fejlesztette tanítványaiban az egybetartozás érzetét, Szent Péter elsőbbségéhez szoktatta őket. A Megváltó halála utáni hetek, melyek az apostolok hűségének és önállóságának küzdelmes vajúdása, továbbá a Szentlélek eljövételének nagy eseménye már mint viharban és napsugárban megedzett és egybetartó testületet találja föl az apostolokat – élükön Szent Péterrel. A Krisztus-látás boldogságától ittasult emmauszi tanítványokat a Jeruzsálemben egybegyűlt apostolok, kikhez sietve visszatértek, azzal a hírral fogadták: „tényleg föltámadott az Úr és megjelent Péternek”.¹⁶⁴

Míg a jámbor nők ajkáról ismerték a föltámadás hitét, asszonyok ijesztgetéséről beszéltek és nem hittek.¹⁶⁵ A Pétert kitüntető jelenés mindjárt döntőleg hatott kételkedő lelkükre. Szent Péter elsőbbségének és fönségének utolsó nagy megerősítése a Megváltó részéről az a galilei jelenet, mikor a háromszoros szeretetvallomásban Szent Péterre bízza juhait és bárányait.¹⁶⁶ A Megváltó olyan belső feszültséggel látta el az apostoli kollégiumot, hogy annak kilépése a világba szükségszerűen szülte az egyháznak mai képét: a tanítóegyházat és a hívek tömegét. Krisztus világmissziót ad tanítványainak, mikor megparancsolja, hogy menjenek szét hirdetni az evangéliumot az egész világra. Ugyanakkor azonban a meghallgatás, engedelmesség és hit parancsait helyezi a hallgatók lelkébe: „aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözü, aki nem hisz, elkárhozik”,¹⁶⁷ „aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg”.¹⁶⁸ Kezükbé helyezi le a keresztség szentségét, melyben az ember kegyelmi újjászületésben

¹⁶⁴ Lk 24,34

¹⁶⁵ Lk 24,22

¹⁶⁶ Jn 21,15-17

¹⁶⁷ Mk 16,16

¹⁶⁸ Lk 10,16

Krisztusé lesz, Krisztus földi egyházának tagja és üdvözítő szentségeinek jogos alanya lesz. A föltámadás napján rájuk ruházza a nagy isteni hatalmat és megváltói jövetelének főcélját, hogy az embereket kibékítsék Istennel és megbocsássák bűneiket. Sőt teljesen rájuk bízva az emberek lelki ügyeinek sorsát, amikor az apostolok fejének Szent Péternek azt mondja: „Neked adom a mennyország kulcsait, bármit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyekben is és bármit föloldasz a földön, föl lesz oldva a mennyekben is”¹⁶⁹.

Ezen óriási isteni hatalmak ereje és feszültsége, mely az apostolok lelkében duzzadt, szülte meg az anyaszentegyház szervezetét, melyet Krisztus szeretete, Krisztus eszméinek szétvitele, Krisztus szemében oly drága lelkek megmentése fűzött egybe és amely a Szentlélek pünkösdi tüzeiben állott bele először az élet forgatagába. Az apostolok pünkösdjé az anyaszentegyház pünkösdjé, megszületése a nagy élet számára, mert hatása alatt a szűk öv kitágult s a vezérekhez, apostolokhoz és szervezőkhöz hívek, követők sokasága csatlakozott. Mikor Szent Pétert ellenségei először börtönbe vetették, az apostolok cselekedeteinek könyve már így írhat az esetről: „Az egyházban pedig szüntelen imádkoztak érte Istenhez”.¹⁷⁰ A hívek és a térítő apostol közötti kapcsolat a szent engedelmesség és a krisztusi egybetartozás szent kapcsa volt, melyet bőségesen világítanak meg Szent Pál apostol levelei. De viszont az apostolok is alárendelték magukat Péternek, ami legmarkánsabban domborodik ki Szent Pálnál, kinek csodás meghívása az apostoli méltóságra, hatalmas egyénisége és világot hódító működése minden tanítvány nevét elhomályosítja, mégis meglátogatja Szent Pétert tanítása igazságának igazolására és nem dönt egy antiochiai zsidó-pogány nézeteltérés alkalmával, hanem Jeruzsálembe megy az apostolokat megkérdezni.

Az első egyház egysége, együttérzése és szeretete hősies. Az apostolnak a római börtönbe a messzi keletről is küldenek ételmet, mikor pedig a jeruzsálemi keresztényeket éhség kínozza, távoli országokban gyűjtenek számukra és küldenek a szent városba szeretetadományt. „Igazán egyek valának és mindenük közös volt. Vagyonukat és holmijukat eladták és szétosztották azoknak, akik rászorultak. Naponként egy szívvel-lélekkel időztek a templomban és házról-házra végezték a kenyértörést (szentmise!). És állhatatosak voltak az apostolok tanításában és a közös kenyértörésben és az imádságokban”.¹⁷¹ Az első egyház belső élete leghűebben mutatja az egyház igazi lényegét és szellemét. Nemcsak egy meggyőződéses emberek gyülekezete, egy hatalmas tanítónak iskolája – ahogy egy bölcselőnek, költőnek, politikusnak szokott lenni – nem pusztán egy jól kiépített és diszciplinált szervezet, mint egy hadsereg, hanem igazán isteni, megváltói élet-épület. Az egyház magának a Megváltónak, a megváltói életerőnek, a kereszten megszerzett kegyelemnek szervi továbbadása és továbbélése. Az egyház nem elégszik meg a depositum fidei-nek, a krisztusi kinyilatkoztatásnak megőrzésével és hirdetésével, hanem az ember az ő révén jut azon kegyelemhez, isteni segítséghez, krisztusi erőhöz, mely nélkül a keresztény ideál és élet nem valósítható meg. Krisztus megváltói műve nem fejeződött be az ő tanításának és halálának megismertetésével, hanem Krisztus a mindenkor élő emberiségnek vezetője, tanítója, lelki segítője akar lenni azon gigászi harcban, melyet a gonosz és alacsony ellen vív, hogy az evangéliumi erkölcs benne diadalra jusson. Az egyház Krisztus továbbélése, olyan életszükséglet, mint Krisztus vagy a kereszténység; minden keresztény érték az övé, az övé a pap is; nélküle nem lehet üdvözülni, mivel nélküle nem lehet igazi kegyelmi és keresztény életet élni. Nélküle nem lehet a mennyországba jutni, mivel nélküle nem lehet a krisztusi gondolkodás, érzés és élet Isten-országába bejutni.

Nem lehet az egyházat elmellőzni, elkerülni és közvetlenül eljutni a kereszténységhez. A kereszténység, ugyanis nem a Szentírás, nem az evangélium, hanem a kereszténység élés,

¹⁶⁹ Mt 16,19

¹⁷⁰ 12,5

¹⁷¹ ApCsel 2,42-46

élés Krisztusból, élés kegyelmeiből, szentségeiből, élés abból az eleven szellemből, mely az egyházban lüktet.

De ugyanaz a szükségesség, mely a Krisztus-keresőt az egyházhoz vezeti, ugyanez vezeti a papsághoz. Ma is ugyanaz a Krisztus-keresés módja, mint volt az apostolok korában. A mai egyház apostolai a papság s a hívőknek az ősegyház híveinek engedelmességével, odaadásával kell a papsághoz húzni, mely megkereszteli, föloldozza bűnei alól, mely áldoz érte Istennek, mely nyújtja az embernek az Úr szent testét, terjeszti és fenntartja az igehirdetésben, erkölcsi idealizmusában az evangélium szellemét. Szent Pál egy hitközség megalapításakor elsősorban azon volt, hogy kézfeltétellel munkásokat, papokat és püspököket állítson élükre. A földönjárt Krisztus sok tekintetben a papságban él tovább, ez az ő bizalmasa, barátja, titkainak és kincseinek őrzője, osztogatója és munkatársa. A pap nem áll a hívő és Isten közé, hogy őket egymástól távol tartsa, hanem ellenkezőleg, hogy az Isten után tapogatózó léleknek megmutathassa Istent. Nem szétválasztó, hanem összekötő kapocs. Aki éket ver Krisztus papsága és a hívek közé, megbontja és megbénítja az egyházat, megrontja az evangéliumot, meghiúsítja Krisztus sok szándékát és halottá teszi a keresztény életet. Az egyházban így megállana a kegyelem vérkeringése, kialudnék a benső kegyelmi életből fakadó istenszeretet és áldozatkészség.

Olvashatja valaki az evangéliumot, épülhet szépségén és nemességén, de Krisztus szeretetének, Krisztus utánzásának ereje és melege nem lüktet lelkében a kegyelem nélkül, melyet Krisztus papsága áraszt ki a lélekre. Mint szülő és gyermek, úgy tartoznak egymáshoz a pap és a hívő. Együtt alkotják a krisztusi épületet, az egyházat, Krisztusnak földi Istenországát. Aki a híveket elszakítja papjaitól, elszakítja őket az egyháztól és elszakítja őket Krisztustól. Az üdvözlést eszközlő hatalmakat és kincseket Krisztus az egyházra bízta, mely papsága útján gyakorolja és osztja ki őket.

A hitetlenségnek gonosz aknamunkája és nyilvános rágalma folyton azon fáradozik, hogy szétválassza egymástól a papot és a hívőt. A kereszténységnek, a keresztény életnek aláaknázása így történik legkönnyebben. Ha a népet sikerül elidegeníteni papjaitól, el van érve minden: elszikkad a nép lelkében a keresztény gondolkozás, érzés és lelkesedés és hajlandó minden jött-ment népvezérnek és népcsalónak fölülni, Bár a papság is mindenütt méltó lenne azon óriási fontosságához, melyet a kereszténységben elfoglal!

Semmiféle vallásban se sikerült a tömegeket annyira papjaik ellen izgatni, mint a katolicizmusban, pedig sehol sem kell kettőjüknek annyira egybeforrniok. Jól mondotta a Megváltó, hogy azon ország, mely belsőleg meghasonul, elpusztul. Nagyon fájdalmas, hogy ezen elvet éppen az ő országa, az egyház példázza. Igaz, hogy az egyház végleg nem pusztulhat el, mert rajta a Megváltó ígérete szerint a pokol kapui sem vesznek erőt, de elpusztulnak azon lelkek, kiket az egyház eleven testétől elszakítanak.

Kik a kereszténységet átérzik és tudják érdeme szerint értékelni, azoknak minden erővel azon kell dolgozni, hogy a pap és a nép egyé olvadjon, egymást megértse. A keresztény nép ébredjen annak a tudatára, hogy mi neki a buzgó pap és járuljon hozzá a neveléséhez, tekintse azt fontos, nagy egyházi közügynek és saját egyházi érdekének, tudjon ezen célra áldozatot is hozni, mert nemcsak a jó papnak tükre a jó nép, hanem a jó keresztény népnek is vetülete a sok pap, szerzetes, buzgó papi hivatás, mely belőle nő ki. Könnyű dolog folyton bírálni a papságot. Legyen helyette inkább annyi önszeretete és egyházszeretete a keresztény népnek, hogy az egyház segítségére siet papjai nevelésében. Nem érdemel papot az a plébánia, melynek hívei sohasem nevelnek papot egyházuknak. A régi anyaszentegyház a papi hivatásért és jó papságért ajánlották föl a szigorúan megtartott kántorböjtöket, melyeken a papszentelés történt. Támogassák ma is a keresztény hívek az egyháznak ezen gondját, de mellette ne ijedjenek vissza az anyagi áldozattól sem, ha arról van szó, hogy szegénysorsú diákokat, kik papi pályára készülnek, támogassanak. Mindenekelőtt azonban ne engedjék

magukat befolyásolni a hit ellenségeitől és üldözőitől, kik nagyon jól tudják, hogyha megverik a pásztort, szétszéled a nyáj is.

32. Szentlélek Isten

Minden létező valóság Istentől, mint az öröklétből sugárzik ki, úgyhogy a világ Isten örök tagozottságának, a Szentháromságnak is visszfénye, tükrözője. Az ember Isten képe és hasonlatossága nemcsak lelkének örök rendeltetésével, értelmének és akaratának transzcendentális tehetségeivel, hanem abban is, hogy életében visszaverődik Istennek három személye: az Atya megteremtette, a Fiú megváltotta, a Szentlélek megszenteli. A kegyelem és a megszentelés élete és mindaz, ami a megszentelést szolgálja, a Szentlélek isteni erejének ajándéka. Az ő erejével testesül meg Jézus, az ő erejével születik meg és él az egyház és az ő erejével él kegyelmi s krisztusi életet a lélek. A kegyelem országa, melyet Jézus szent vére megszerzett, Istennek kiáradása a Szentlélekben. Az a benső isteni egység, mely a szentháromság istenségében megvalósul, minden lét- és életmegnyilvánulásban megnyilatkozik. Kiverődik erkölcsi megváltásunk harcában, mikor a gondviselő Atya gyermekeként bízunk Istenben, Jézus drága vérében fürdünk és a Szentlélek kegyelmének erejével harcolunk. A keresztény vallásnak pusztán intellektuális, racionalista fölfogása és fölépítése egyenlő annak megölésével. Az a kereszténység, melyet Krisztus hozott, nem merev tanok rendszere, hanem életerő, életáramlás, isteni kegyelmek lüktetése az emberben. Ezért kellett a kereszténységet egy élő szervezetnek, az egyháznak fájába beoltani. De éppen ezt az egyházat, mely hivatva van Krisztust továbbélni, kellett életre kelteni, beléje az élő szervezetnek lelkét lehelni. A világ teremtése Isten Lelkének erejével történt, a lelki világ, illetőleg az evangéliumi új világ teremtése is Isten Lelkének – a Szentlélek – erejével valósul meg. Krisztust a mennyei Atya a Szentlélek erejével ruházta föl emberi testtel. „És az angyal szavára kérdé Mária: miképpen leszen ez ... és felelé az angyal: a Szentlélek száll tereád és a Magasságbelinek ereje árnyékoz be téged”.¹⁷² Krisztus tanítói missziójának kezdetekor a Szentlélek lebeg feje fölött a Jordán vizében, mikor Szent János fölvatja őt nagy művére. Az apostolok legnagyobb lelki hatalmát, – mely a megváltás igazi effektuálása – bűnbocsátó hatalmat úgy ruházta rájuk, hogy a Szentlélek erejét leheli lelkükre: „Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik az égben is...”¹⁷³ Az anyaszentegyház a Szentlélek isteni erejének nagy kiáradásakor, pünkösöd napján született meg és lépett életbe, egészen hüen azon gyakori ígérekhez, melyekben a Megváltó a gyenge és tehetetlen apostoloknak ígerte, ti., hogy a Szentlélek eljövetele bátorságot, erőt, lendületet önt szívükbe. Amint az Isten-ember, Krisztus a Szentlélek ereje folytán lépett a világba, akképpen Krisztusnak, mint Isten-embernek továbbélése, vagyis az egyház is a Szentlélek erejéből születik és él. A Szentlélek az igazság lelke, mert a Krisztusról hirdetett igazságok csalhatatlan őrzője és sugalmazója az egyházban és a lélekben. Az anyaszentegyház azért Krisztus tanának őrzésében és értelmezésében a Szentlélekre bízta magát.¹⁷⁴

A Szentlélek az igazság lelke, mert Krisztus hitének és tanításának őrzésével fenntartója Krisztus istenségének, Krisztus erejének, jóságának és szentségének. A Megváltónak az volt utolsó bizonyítéka istenségéről, hogy a Szentlélek-Istenre hivatkozik, mely az evangéliumi igazságnak, következőleg Krisztus istenségének éltető fenntartója lelkekben és az egyházban.¹⁷⁵

¹⁷² Lk 1,34-35

¹⁷³ Jn 20,21-23

¹⁷⁴ Jn 14,17.26

¹⁷⁵ Jn 15,26

A hit mindig egy magasabb hatalomnak és valóságnak tudata és ereje bennünk, melyben az ember fölhaladta életének célját és ételmét. Krisztus sokkal közelebb hozta az embert Istenhez, mint az ember a földön valaha álmodta volna. Isten hozzáférhetőbb, megérthetőbb lett; a szeretetnek mindenhatósága, melyben az újszövetség Istene revelálódott, az embert annyira Istenhez emelte s annyira realizálta az Istenbe vetett bizalmat, hogy az embernek már a földön teljesen Istenben elmerülő, Istennek élő vallásos élet kínálkozik. Ezt a megváltói hitet, ezt a természetfölötti, az emberi lelket átistenítő Krisztus-hitet a Szentlélek ápolja bennünk. Ennek a lüktető, élő Krisztus-hitnek annyira a Szentlélek a hordozója, hogy Szent Pál azt írja a korinthusiaknak: Senkisé mondhatja: Uram Jézus, hanem csak a Szentlélek által.

A Szentlélek azért éltető erő, mely azt eszközli a keresztény emberben, hogy a krisztusi hit tanai és szépségei valósággá váljanak benne. A megváltói értékek, melyek az evangéliumból és még jobban az egyház szentségeiből áradnak az ember felé, a Szentlélek erejéből ivódnak az emberi lélekbe és lesznek a való élet lelkes kereszténységévé. A Szentlélek állandóan ott dolgozik az egyházban és az emberek lelkében. „Kérni fogom az Atyát – mondja az isteni Megváltó – és más Vigasztalót (Szentlelket) ad nektek, hogy veletek maradjon örökké”.¹⁷⁶

A Szentlélek éltető erő, „erő a magasból”,¹⁷⁷ amely a tespedt, tétlen emberben lelkesedést, tüzet ébreszt, mintegy új lelket önt beléje, mely éretté és eltökéltté teszi az embert a megváltói nagy szándékok végrehajtására. A Szentlélek kihatása és viszonya a kereszténységhez tehát kettős.

Elsőben éltető lelke az anyaszentegyháznak. Eszközölje, hogy az anyaszentegyház Krisztusnak Veronika-kendője maradjon. A tanítóegyháznak azon csalhatatlansága, hogy mindig Krisztus tanát tanítja, a Szentlélek műve. Ő teszi az egyházat a szareptai asszony korsójává, melyből Krisztus szelleme soha ki nem fogy. Sőt az egyház kifejlődése a tanoknak tisztább fölismerésére és mélyítésére, továbbá Krisztus akaratának folytonos kiépítésére is a Szentlélek erejével történik.¹⁷⁸

Azt a belső egységet, mely az egyházat oly szorosan egybeköti Krisztussal, hogy az egyház Krisztusnak továbbélése, Krisztusnak misztikus teste és amelyben a hívek képmásaivá lesznek, azt a Szentlélek Isten tartja fenn. „Valamint a test egy és sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár számosak, mégis egy test: úgy Krisztus is. Mert egy Lélekben (Szentlélek) vagyunk mindannyian egy testté keresztelve, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; mindnyájan egy Lélektől vagyunk átitatva. Ti pedig Krisztus teste vagytok és a tagokból valók vagytok. Ha az egyik tagnak valami baja van, együtt szenvedjen minden tag, vagy ha egyik tag megdicsőül, vele örüljenek az összes tagok”.¹⁷⁹

A Szentlélek másodszor az egyes keresztény lélekre gyakorol üdvös hatást, mert az erkölcsi törtetésnek és kegyelmi életnek állandó mozgatója. Mint a méh a virágkelyhekből összehordja a mézet kaptárba, úgy viszi szét a Szentlélek Krisztus kincstárából, az egyházból a megváltói értékeket a lelkek szomszédos kelyhébe. A Szentlélek sugalmazója azon hitnek, mely gyermeki bizalommal imádkozik Istenhez: „Isten elküldötte az ő Fiának Lelkét a ti szívetekbe, ki azt kiáltja: Abba, Atya”.¹⁸⁰ Senkisé mondhatja: „Uram Jézus”, hanem csak a Szentlélek által.¹⁸¹ A Szentlélek nevelője azon szeretetnek, mellyel a megváltott ember szíve eltelik Isten iránt: „Isten szeretete kiáradt a mi szíveinkben a Szentlélek által, ki nekünk

¹⁷⁶ Jn 14,16

¹⁷⁷ Lk 24,48

¹⁷⁸ Jn 16,12-15

¹⁷⁹ 1Kor 12,12-13.26-27

¹⁸⁰ Gal 4,6

¹⁸¹ 1Kor 12,3

adatott”.¹⁸² A Szentlélek ápolója azon reménységnek, mely a hitért való ernyedetlen küzdelem erejét és örömét önti a lélekbe: „A reménység Istene töltse el titeket örömmel és békességgel a hitben, hogy bővelkedjete a reményben és a Szentlélek erejében”.¹⁸³ De az élő hit, remény és szeretet tettekben nyilatkozik meg. A Szentlélek ereje a tettek mezejére sodorja a lelket. A Szentlélek hét ajándéka: az értelem, tudomány, bölcsesség, jótanács, lelki erő, istenfélelem és jámborság ajándékai nem mások, mint az értelem és akarat azon ruganyossága és cselekvési energiája, mellyel az ember a keresztény életideált és tökéletességet – amint a Megváltó a hegyi beszédben olyan mesterien élénk tárja – bátran, lelkesen és eredményesen kiépíti. Ilyen értelemben mondja a Szentlélekről Goethe, a *Veni Creator* német fordítója és buzgó imádkozója: *Ein Appel an's Genie*.

Mivel a Szentlélek „erő a magasból”, azért ad a Krisztus nyomán járó léleknek lendületet, bátorságot és életkedvet. A Szentlélek nagy napja, a pünkösd hatalmas bizonyítéka a Szentlélek gyakorlati kihatásának, melyet az egyházra és a krisztusi lélekre egyaránt gyakorol. A Szentlélek eláradása nyomán a hit és szeretet Krisztus iránt életté, keresztény munkává válik. Szent Pál lelkét mélyen áthatotta ez a tudat és amilyen lángoló lelkesedéssel hirdette Krisztus tanát, a keresztény élet szépségét s ébresztette az emberek lelkében Krisztus iránti szeretetet, olyan mértékben tudta, a Krisztusszerető lelket a keresztény tannak és életnek megvalósítására a Szentlélek serkenti: „Mindnyájan egy Lélekből (Szentlélek) vagyunk áthatva és minden kegyelmet egy és ugyanaz a Lélek mivel bennünk, szétosztva kinek-kinek ahogy akarja”.¹⁸⁴

33. Misztika

A lélek centripetális erőterekvése: Isten. Minden vallás a léleknek ezen vágyát és szükségletét szolgálja és szisztematizálja. De természetesen mindenütt a léleknek magának kell Istenét megtalálni. Ez a megtalálás és találkozás titokzatos, rejtélyes, mint maga a lélek vagy az Isten. Merő intellektuális, racionalista fölfogással nincsen odajutás, mert a racionalista belekényszeríti rideg korlátok rendszerébe a lelkét, mely képtelen szabadon szárnyalni. A misztika megtanítja a lelket arra, hogy az érzékelés világából, mely földi hiúságokkal és önzéssel tölti el, kivetközzék és elmerüljön Istenben. A misztikus igazán örökkévalóságban él, mert Istenben él. Megérzi lelkén az istenrokonság illatát, az Istenhez való vonzódás szükségét és boldogságát. Az istenheztérés neki hazatérés olyan értelemben, hogy emberi vágyai és kívánságai mint idegenek elülnek és Isten szemléletében, a vele való időzésben találja föl boldogságát. Tulajdonképpen nem a lélek beszél, él, hanem Isten benne. Ennek következtében ez az állapot nem tétlen nyugalom, hanem a legintenzívebb lelki hullámozás és tevékenység. A tudományok fejlődése és vívmányai a misztikus vallását nem irritálják úgy, mint az apologéták vallását, mert hiszen neki ugyanaz a problémája, mint a tudományoké: a dolgok lényegét megismerni. A misztikus ezt egyenesen Istenben keresi.

A misztika koronként és a népek különböző természete szerint különféle módon jelentkezik.

Szent János evangélistának misztikája evangéliumában és leveleiben örök mintaképe marad azon egészséges vágynak, mellyel a lélek Istenével egyesülni kíván és örök hirdetője azon mérhetetlen kihatásnak, mellyel a lélekre bír, ha önzetlenül átadta magát Istenének, kinek engedelmes hallgatója. A lökést hozzá Krisztus Urunk adja, mikor Isten és a lélek viszonyát a szőlőtő és szőlővessző hasonlatával magyarázza. „Én vagyok a szőlőtő, ti pedig a

¹⁸² Róm 5,5

¹⁸³ Róm 15,13

¹⁸⁴ 1Kor 12,11-13

szőlővesszők. Aki énbennem marad és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt.” „Maradjatok énbennem és én ti bennetek”.¹⁸⁵ Szent János szerint az egész keresztény megigazulás és élet ezen fordul meg. „Isten gyermekeinek nevezetünk és azok is vagyunk ... Mindaz, aki őbenne marad, nem vétkezik s mindaz, aki vétkezik, nem látta őt, sem meg nem ismerte. Aki megtartja az ő parancsolatait, az őbenne marad és ő abban”.¹⁸⁶

Kempis Tamásnak remek „Krisztus követésé”-ben lefektetett misztikája ismeretes. A lélek és Urának bensőséges párbeszédei. Nem igazi misztika, mert abban a lélek néma és csak Isten beszél, de egészséges realitás és végtelenül mély keresztény katolikus hit és élet árad ki belőle. Az úgynevezett spanyol misztika, melyhez Assiszi Szent Ferenc és Pádúai Szent Antal is sorolandók, legteljesebb kivirágzását Szent Terézia, Alvarez, Avila, Istenes Szent János, Alkantarai Szent Péter személyeiben éri el. Ezek javarészt a kontempláció terén mutatkozó rendkívüli jelenségekre vetik magukat. Látomások, önkívületek, elragadtatások, exaltált érzések és intuíciók letéteményesei. Mindenesetre csodálatos imalelkek, kikenél azonban a lélek egyoldalú tehetségei érvényesülnek – és amily mértékben csodatevőkké lettek, olyan mértékben távoztak el a reális élettől. Ez az irány az Emmerich Katalin-féle úton könnyen elfajul és betegséggé vagy ördögkultusszá süllyedhet, miben minden egészséges istenodaadás kivész.

A misztika klasszikusai Eckehart, Tauler és Seuse, az úgynevezett német misztikusok, kik tényleg komolyan vélték azt, hogy a maga számára megnémult lélekben Isten szólaljon meg, megszülessék az Ige és „Istent, azaz minden igaznak, jónak és lényegesnek kútforrását igazán mint tiszta szellemet, minden anthropomorfizmus, kép, forma és hasonlat nélkül fölfogni és vele az életet összhangzásba hozni igyekeznek”.¹⁸⁷

De akárminő ágát nézzük a misztikának, a lényegét mindegyik akarja: Isten és a lélek közvetlen érintkezését és egybefonódását. A misztika mindenesetre a beteg lelkeknek a legbiztosabb őserdő, hogy benne eltévelyedjenek, de viszont egészségeseknek a misztika keresése rendkívül mélyítheti és lelkivé teheti a lelki életet. A mai kor nagyon távol áll a misztikától. A technikai kultúra, a teljesen külsőre szorítózkodó reális gondolkodás és élet, a nagyvárosi üzemeknek lármája, a mai ember látszatarakása és idegessége, a napi sajtó hatásvadászó, felületes, röpke természete teljesen reá nyomja bélyegét a lelkekre, úgyhogy kiveszett az elmélyedés, a szellemiség, sőt maga a gondolkodás is. A lélek a vásári lármában nem jut szóhoz s annál kevésbé jut Isten szóhoz a lélekben. Még akik vallásos életet élnek, még azok sem tudják magukat eléggé emancipálni az uralkodó légkör alól s vallásos életükben sok a formalizmus, mechanizmus, külsőség, látszatvallásosság, mely nem hat a lélek mélyére és nem is fejleszti eléggé a léleknek igaz istenességét és keresztény erkölcsösségét.

A misztikus elemnek, a misztikus mélységnek és közvetlenségnek bevonása a vallási életbe csak megtermékenyítő hatással lehet a modern embernél. Az elmélkedő ima üzése az egyik út hozzá. Különösen a vallásosabb embereknek kellene a misztikus elmélyedést keresni. Sokan a misztikát a vallásos buzgóság legmagasabb fejlődési fokozatának tekintik. Ha ez ilyenformán nem is állja meg a helyét, sok tekintetben igaz. Az összes misztikusok ugyanis föltételezik és megkívánják az egyházas életet. Eckehart ismételtan tanítja, hogy mindenekelőtt Krisztus Urunk életét kell utánozni és erkölcsi programját megvalósítani. És ez lélektanilag is világos. A keresztény gyakorlati vallási élet elvon a külső világ imádatától; elfojtja bennük a szenvedélyeket, letörli a bűnöket, mely elömunka nélkül lehetetlen elérni azt, hogy a lélek Istennel tudjon időzni, szemléletében elmerülni és megismerésében boldogságát, megigazulását találni. Azért mondja Szent János apostol: „Aki vétkezik, nem

¹⁸⁵ Jn 15,4-5

¹⁸⁶ Jn 3,1-6.24

¹⁸⁷ A tiszta misztika eszmevilágából, dr. Mössner J. 8. old.

látta őt (ti. Istent), sem meg nem ismerte. Aki bünt cselekszik, az az ördögtől van, aki Istentől származott, bünt nem cselekszik”.¹⁸⁸

A misztika nem engedi meg a hisztérikus rajongást, a szentimentális és látomásos vallásosságot, hanem kemény munkát, keresztény aszkézist, odaadó krisztuskövetést kíván, amihez mélységet, komolyságot, szilárd alapot nyújt. A keresztény önfegyelmzés és önmehtagadás a keresztény erény és tökéletesség nemcsak előfeltétele a misztikának, hanem egészségesen élvezve, szükségképpen misztikához vezeti a lelket, hogy tudjon nyugodtan elmerülni Istenben, az elmélkedésben és szemlélődésben Istennel időzni azon boldog érzéssel, hogy itt az ő otthona, de viszont azon acélos kihatással, hogy Isten ismeretéből és szeretetéből az életre befelé és kifelé egyaránt nagyobb feszültséget, lendületet nyerjen.

A misztikus léleknek tulajdonképpen egy erénye van: a szeretet. A szeretet az Istennel való egyesülés levegője. Ennek szárnyán emelkedik a lélek Istenhez. Istenben elmerülve, eltelik boldog szeretettel, mely Szent János nyomán vallja: „Isten a szeretet”.¹⁸⁹ És e ponton a misztika gyönyörűen találkozik a keresztény etika alaptételével és a keresztény tökéletesség mivoltával, mely szintén a szeretet. A szeretetben tudom legjobban megismerni Istent, legjobban utánozni Krisztust és a szeretetben tudom megvalósítani az összes keresztény kötelelességeket.

Korunkban kevés van Istenből, a kereszténységből, mert kevés van a szeretetből. A gyűlölet és ellenséges érzés lángtengere lobog az emberiség fölött. A népek tüzes nyelveket öltenek egymásra. Minden nemzet egy tűzhányó kráter, mely láváját szomszédjaira szórja, miközben azonban maga is megég és elég.

A szeretet a kereszténység ábécéje, a keresztény gyakorlati életnek levegője. A misztika szintén beletartozik a keresztény élet és tökéletesség útjai és eszközei közé és ott éppen nem az utolsó, mert komoly istenességet áraszt, gyakorlati korrekt keresztény életet követel és odaadó mély szeretetet hirdet. Ha a misztika minderre, de főképpen szeretetre tudja tanítani a társadalmat, megmentőjévé lesz.

„Die Liebe ist das letzte Wort” (Keppeler) – a keresztény etika legszebb virága és teljessége.

¹⁸⁸ 1Jn 3,6.8-9

¹⁸⁹ 1Jn 4,16